

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

HISTORICKÝ ÚSTAV FF JU

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Radosti a strasti vesnice očima venkovských kronikářů na příkladu farnosti
Bohumilice. Příspěvek k dějinám každodennosti v letech 1922 – 1948.

Vedoucí práce: doc. PhDr. Bohumil Jiroušek, Dr.

Autor práce: Vladimíra Malá

Studijní obor: AJ-D/ZŠ

Ročník: 7.

2013

Anotace

Diplomová práce se snaží v mikrohistorickém a historickoantropologickém přístupu na základě záznamů v dochovaných kronikách farnosti Bohumilice rekonstruovat každodenní život lidí v regionu v období let 1922 – 1948. Na pozadí historických skutečností velkých dějin je na základě výpovědí individuálních aktérů vymezeného prostoru rozkrývána pestrá mozaika lidského chování, jednání a prožívání venkovského člověka, každodenní život a lidová kultura venkova ve vymezeném období. Práce je rozdělena do šesti kapitol, kdy v první kapitole autorka přibližuje vymezený region z pohledu geografie, hospodářství a vývoje správy a následně v kapitole druhé seznamuje s historií centra farnosti, obcí Bohumilice, kostelem a školou v Bohumilicích. Třetí až pátá kapitola se zabývá stavem kronikářství regionu. Nejprve je uveden popis všech dochovaných kronik, dále nastíněn charakter záznamů jednotlivých kronik ve vymezeném období a nakonec představeny osobnosti kronikářů. V šesté kapitole se pak autorka snaží na základě výpovědí kronikářů rekonstruovat každodenní život vesnice, chování, jednání a především prožívání jejích obyvatel.

Annotation

This thesis attempts to use a microhistorical and historical-anthropological approach, based on records from still existing chronicles of the parish of Bohumilice, to reconstruct the everyday life of people in this region in the time period of 1922 – 1948. On the background of great historic events and based on testimonies of individual participants from given region, a colourful tapestry of people's behaviour, actions and perception is being revealed. The thesis is divided into six chapters, in the first one the author specifies the geography, economy and development of administration in the given region, the second chapter follows with history of the centre of the parish, the village of Bohumilice, the local church and school. Chapters three to five deal with the state of chronicle writing in the region. At first a description of all still existing chronicles is given, later follows an outline of records in individual chronicles in the given time period, and finally the personalities of chroniclers are presented. In the sixth chapter the author attempts, based on chroniclers' testimonies, to reconstruct everyday life in the village, the behaviour, actions and primarily the perception of its inhabitants.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Bohumilicích 26. dubna 2013

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu doc. PhDr. Bohumilu Jirouškovi, Dr. za vedení této diplomové práce, za jeho připomínky, doporučení a vždy laskavý přístup. Dík patří také všem těm, kteří mi pomáhali se získáváním kronik a dalšími způsoby přispěli k dokončení této práce.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 VYMEZENÍ REGIONU	15
1.1 Přírodní podmínky a zajímavosti regionu.....	15
1.2 Hospodářství a průmysl v regionu	17
1.3 Vývoj politické správy regionu.....	19
2 NÁSTIN HISTORICKÉHO VÝVOJE OBCE BOHUMILICE JAKO CENTRA REGIONU	22
2.1 Dějiny obce a její správy	22
2.2 Dějiny kostela Nejsvětější Trojice a farnosti Bohumilice.....	24
2.3 Historie školy v Bohumilicích.....	26
3 STAV KRONIKÁŘSTVÍ V DANÉM REGIONU	35
3.1 Farní kronikářství	36
3.1.1 Farní kroniky Bohumilice.....	36
3.2 Obecní kronikářství.....	39
3.2.1 Pamětní knihy obce Bohumilice.....	40
3.2.2 Pamětní knihy obce Bošice	42
3.2.3 Pamětní kniha obce Onšovice.....	44
3.2.4 Pamětní knihy obce Výškovice	45
3.2.5 Pamětní kniha obce Štítkov – Smrčná.....	47
3.3 Školní kronikářství.....	48
3.3.1 Kroniky školy v Bohumilicích	49
3.3.2 Kroniky školy v Onšovicích.....	53
3.3.3 Kroniky školy ve Výškovicích	55
4 REFLEXE OBDOBÍ 1922 – 1948 V KRONIKÁCH FARNOSTI BOHUMILICE	57

4.1	Farní kronika Bohumilice.....	57
4.2	Pamětní knihy obcí.....	57
4.2.1	Pamětní kniha obce Bohumilice.....	57
4.2.2	Pamětní kniha obce Bošice.....	60
4.2.3	Pamětní kniha obce Onšovice.....	61
4.2.4	Pamětní knihy obce Výškovice.....	61
4.2.5	Pamětní kniha obce Štítkov – Smrčná.....	62
4.3	Školní kroniky.....	63
4.3.1	Školní kronika Bohumilice.....	64
4.3.2	Školní kronika Onšovice.....	65
4.3.3	Školní kronika Výškovice.....	66
5	SVĚDECTVÍ KRONIK O ŽIVOTNÍCH OSUDECH SVÝCH PISATELŮ VE STUDOVANÉM OBDOBÍ	69
5.1	Farní kronikáři.....	69
5.1.1	Bohumilice.....	69
5.2	Obecní kronikáři	69
5.2.1	Bohumilice.....	69
5.2.2	Bošice.....	71
5.2.3	Onšovice.....	71
5.2.4	Výškovice.....	72
5.2.5	Štítkov-Smrčná.....	72
5.3	Školní kronikáři.....	73
5.3.1	Bohumilice.....	73
5.3.2	Onšovice.....	76
5.3.3	Výškovice.....	79
6	TÉMATA Z KAŽDODENNOSTI VESNICE V LETECH 1922 – 1948	82
6.1	Obživa a zaměstnání.....	82
6.1.1	Období do vzniku Protektorátu Čechy a Morava.....	82
6.1.2	Obživa za 2. světové války a po ní.....	89
6.2	Kultura a společenský život v obci.....	101
6.2.1	Spolky fungující v obci.....	101
6.2.2	Oslavy, slavnosti, svátky, taneční zábavy, divadelní představení, osvětová činnost.....	106

6.3	Reflexe politického života	116
6.3.1	Politický život v obci.....	116
6.3.2	Reflexe politických událostí státní úrovně	120
6.4	Náboženský život v obci a vztah k sakrálnímu	131
6.5	Přírodní pohromy a nezvyklé úkazy	137
ZÁVĚR		140
POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA		143

ÚVOD

V souladu se slovy Josefa Petráně, který ve své předmluvě k prvnímu vydání knihy *Příběh Ouběnic*¹ připomíná svým kolegům v profesi starou známou věc, „že *dějiny viděné zdola, blízké nedějinám, patří do dějepisu*,“² klade si předkládaná diplomová práce „*Radosti a strasti vesnice očima venkovských kronikářů na příkladu farnosti Bohumilice. Příspěvek k dějinám každodennosti v letech 1922 – 1948*“ za cíl rekonstruovat na základě záznamů v dochovaných kronikách farnosti každodenní život lidí v regionu a proniknout do chování, jednání a především prožívání venkovského člověka, čímž se snaží odhalit mentalitu této vrstvy obyvatel. Při studiu kronikářských zápisů se též naskýtá prostor pro poznávání myšlenkového světa kronikáře, který se nám na jejich pozadí odkrývá.

Pro účely výzkumu byl podle správného členění vymezen region farnosti Bohumilice, která představuje pro autorku práce prostor, se kterým je od dětství spjata a má k němu tudíž blízký osobní vztah. Farnost zároveň zahrnuje dostatečné množství obcí s optimálním počtem kronik tak, aby je bylo možné v rozsahu práce důkladně zpracovat. Na základě prostorové hierarchizace³ témat, která jsou předmětem historického výzkumu bez ohledu na místo a čas, spadá podle Petra Vorla region farnosti do třetí úrovně, tzv. dějin oblastních, v jejichž rámci jde o tzv. „oblast sekundární“. Tu Vorel charakterizuje jako „*menší kompaktní území, jehož vnitřní vazby vznikají v podstatné míře v důsledku praktických potřeb, ať už jde o vazby vytvářené „zdola“ (v důsledku aktivity samotného obyvatelstva) nebo „shora“ (pro potřebu efektivnější správy nebo kontroly.*“⁴ K vymezení regionu je nutné poznamenat, že zvolená farnost byla vymezena v její současné podobě, bez ohledu na přiřazené obce, které byly její součástí ve zkoumaném období. Stalo se tak proto, že autorka vnímala a

¹ Josef PETRÁŇ, *Příběh Ouběnic*, Praha 2001.

² Tamtéž, s. 5.

³ Petr VOREL, *Základy historické regionalistiky*, Pardubice 2005, s. 9 – 15. Hierarchie je tvořena čtyřmi základními stupni: I. Dějiny světové (obecné) – a) dějiny světové b) dějiny kontinentů; II. Dějiny států a zemí – c) dějiny „subkontinentální“ (např. Střední Evropa, Přední východ) d) dějiny států, zemí a národů (teritorium vymezené mocensko-politicky); III. Dějiny oblastní – e) „oblast primární“ (vymezení dáno okolnostmi, které jeho bezprostřední obyvatelé nemohli podstatným způsobem ovlivnit) f) „oblast sekundární“; IV. Dějiny místní (lokální) – oblast zájmu historického místopisu – g) místo (základní sídelní jednotka s vlastním jménem a většinou i katastrem, užší členění na obce městského typu – města, městečka a obce venkovského typu – vesnice, osady, samoty, zaniklé lokality) h) objekt (konkrétní jednotlivá součást zkoumaného místa).

⁴ P. VOREL, *Základy*, Pardubice 2005, s. 12.

vnímá farnost Bohumilice právě v této skladbě obcí a prostor v současnosti přiřazených obcí je autorce bližší. Důvody k tomuto vymezení jsou i praktické, neboť při pojímání farnosti v prvorepublikové podobě by počet kronik byl natolik rozsáhlý, že by nebylo možné ho důkladně prostudovat.

Pro stanovení spodní hranice časového vymezení práce lety 1922 a 1948 byla rozhodující skutečnost, že právě v roce 1922, nebo později, začaly obce vymezené oblasti vést obecní pamětní knihy. V práci tak může být využito všech typů kronikářských zápisů od farní kroniky, přes obecní pamětní knihy až po kroniky školní. Závěrečný letopočet uzavírající zkoumané období pak byl zvolen s ohledem na přechod od demokratického režimu k režimu totalitnímu v únoru 1948.

Zpracování tématu předkládané diplomové práce si žádá propojení několika rovin výzkumu. Jednak je to studium regionu a jeho vymezení geografické, hospodářské, správní, stejně jako popsání historie farnosti a jeho nejvýznamnějších institucí (kostel, škola). V druhé řadě je to obeznámení s problematikou kronikářství a v neposlední řadě je nutné seznámit se s publikacemi věnujícími se dějinám každodennosti venkova ve studovaném období.

Z prací poskytujících základní orientaci v problematice historické regionalistiky je to především kniha Petra Vorla,⁵ kde se autor snaží o přesnější vymezení oboru, o jeho začlenění do systému současné historické vědy a o shrnutí metod a postupů užívaných v historické regionalistice. Jako východisko historické regionalistiky označuje „konkrétní stav zkoumaného objektu (regionu) v současné době nebo v některém z dřívějších časových bodů.“⁶ Předmět regionalistiky – region, definovaný jako „komplex, vznikající regionální diferenciací krajinné sféry“, ⁷ který je hierarchizován, lze podle Vorla zcela převzít i pro historickou regionalistiku. Tato definice podle něj umožňuje historické regionalistice zahrnout v sobě nejen územní celky, ale i konkrétní objekty, „tvůřící součást diferencované krajinné sféry s historicky vzniklými vnitřními vazbami.“⁸ Pro lepší pochopení významu regionu v rámci obecné a tedy i historické regionalistiky Vorel uvádí, že regionem se rozumí „v zásadě jakékoli jednotky (nejméně dvě), jejichž vzájemné vazby mezi sebou jsou silnější než vazby k jejich společnému okolí.“⁹ Náplní regionalizace, definované jako „činnost, směřující

⁵ Tamtéž, 124 s.

⁶ Tamtéž, s. 7.

⁷ René WOKOUN, Teorie regionu, in: Úvod do regionálních věd a veřejné správy, 1996, s. 27 – 35.

⁸ P. VOREL, Základy, s. 7.

⁹ Tamtéž.

k vymezování regionu“, je v rámci historické regionalistiky „vymezování regionů v souvislostech dějů již ukončených.“¹⁰ Od té obecné se regionalistika historická liší též pramennou základnou, pojmovým aparátem a metodami vědecké práce, které jsou zcela nebo zčásti shodné s historickou vědou.

Kromě Petra Vorla se historické regionalistice věnují též práce Josefa Bartoše a Miloše Trapla,¹¹ nebo články s tematikou regionálního výzkumu publikované ve sbornících.¹² Okrajově se regionálním dějinám věnovala také Marie Macková,¹³ Václav Bůžek¹⁴ nebo Milena Lenderová.¹⁵

Kromě studií zabývajících se historickou regionalistikou lze čerpat též z prací věnujících se problematice obecné regionalistiky (regionálních věd) jako rámcového a souhrnného vědního oboru.¹⁶ V tomto pojetí se regionalistika jako vědecká disciplína snaží „*integrovat poznatky více jednotlivých vědních oborů a aplikovat je na zkoumání svého, tedy vlastního předmětu prostřednictvím určitých objektů.*“ Jinými slovy „*regionalistika sdružuje a integruje poznatky věd, ze kterých čerpá, a vytváří znalosti o regionech jako složitých prostorových útvech, jejich populacích a životě lidí v regionech.*“¹⁷ Z nejvýznamnějších autorů, věnujících se studiu a teorii regionu, jsou to především Pavel Mates, René Wokoun nebo Jaroslava Kadeřábková.¹⁸

¹⁰ Tamtéž, s. 8.

¹¹ Josef, BARTOŠ, Metodické otázky regionálních dějin, Praha 1981, 71 s.; J. BARTOŠ., Metodické a metodologické problémy dějin obcí, Historický časopis 33, 1985, s. 726 - 740; J. BARTOŠ, Od historické vlastivědy k regionálním dějinám, in: Rodná země (Sborník k 100. výročí Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a k 60. narozeninám PhDr. Vladimíra Nekudy, CSc.), Brno 1988, s. 72 – 79; J. BARTOŠ, J., Pojetí regionu v historiografii, AUPO-FPh-H 27, 1996, s. 129 - 131; J. BARTOŠ – J. SCHULZ – M. TRAPL, Regionální dějiny – stav problémy a výhledy, AUPO-FPh-H 29, 2000, s. 21 – 38; J. BARTOŠ – J. SCHULZ – M. TRAPL, Regionální dějiny: pojetí, poslání, metodika, Olomouc 2004, 119 s.

¹² Ivo NAVRÁTIL (ed.), J. V. Šimák a poslání regionální historiografie v dnešní době. (Sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 10. – 11. května 1996 v Turnově a na Hrubé Skále), Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 2, Semily 1996, 187 s.; Eva SÝKOROVÁ, Regionální výzkum a jeho využití v praxi. (Materiály z konference konané v Muzeu Dr. B. Horáka v Rokycanech dne 26. – 27. 8. 2000 u příležitosti 95. výročí zpřístupnění muzejních sbírek veřejnosti), Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Hist. č. 9, 2000, 88 s.

¹³ Marie MACKOVÁ, Renesance regionální historiografie (O hledání identity), in: J. V. Šimák a poslání regionální historiografie v dnešní době, 1996, s. 129 – 131.

¹⁴ Václav BŮŽEK, Regionální dějiny v České republice. Stav a perspektivy bádání s důrazem na raný novověk, in: VIII. sjezd československých historiků, 2000, s. 33 – 47; V. BŮŽEK, Region v historickém diskurzu, JSH 72, 2003, s. 5 -12.

¹⁵ Milena LENDEROVÁ, Region, regionalismus a regionalizace, Sociologický časopis 28, 1998, č. 4, s. 554 – 557.

¹⁶ H. HUDEČKOVÁ, – M. LOŠTÁK – A. ŠEVČÍKOVÁ, Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova (skripta PEF ČZU v Praze), Praha 2006, 193 s.

¹⁷ Tamtéž, s. 1 – 2.

¹⁸ Pavel MATES – René WOKOUN, Malá encyklopedie regionální a veřejné správy, Praha 2001, 200 s.; R. WOKOUN, Úvod do regionálních věd a veřejné správy, Praha 2001, 266 s.; R. WOKOUN – P. MATES – Jaroslava KADEŘÁBKOVÁ, Základy regionálních věd a veřejné správy, Plzeň 2011, 474 s.;

Pro geografické, hospodářské, správní a vzhledem k absenci vlastního historického výzkumu též pro historické vymezení studovaného regionu plní roli hlavních informačních zdrojů především nejrůznější turistické příručky věnující se regionu vymezených obcí.¹⁹ K historickému nástínu regionu pak lze taktéž využít publikace zabývající se historií širšího územního celku, jehož je farnost Bohumilice součástí.²⁰ Některé informace poskytují také encyklopedie jako je Ottův slovník naučný či Profousova publikace o místních jménech.²¹

K provedení výzkumu stavu a úrovně kronikářství vymezeného regionu nalézáme jen několik syntetizujících publikací pojednávajících o problematice obecního kronikářství. V minulosti bylo tomuto tématu věnováno zcela nepatrné množství pozornosti, z autorů zabývajících se ve větší či menší míře otázkou obecního kronikářství jmenujme především Václava Pubala, Antonína Robka, Otakara Nahodila nebo Františka Kutnara.²² V o něco větší míře byla věnována pozornost nejrůznějším metodickým příručkám pro kronikáře.²³ Nutno dodat, že vzhledem k době vzniku některých těchto prací, před více jak třiceti, ale i padesáti lety, je nezbytné k nim přistupovat kriticky. O vyplnění mezery ve výzkumu obecního a kronikářství vůbec v rámci české historické vědy se v posledním desetiletí pokouší Ústav archivnictví a pomocných věd historických na JU, kde především pod vedením paní doc. Marie

Jaroslava KADERÁBKOVÁ – Pavel MATES – Josef POSTRÁNECKÝ – René WOKOUN, Úvod do regionálních a správních věd, Praha 1996, 93 s.; Jaroslava KADERÁBKOVÁ – Zuzana TRHLÍKOVÁ, Region a regionální vědy (Vybrané sociální, kulturní a environmentální aspekty), Praha 2008, 77 s.

¹⁹ Jiří HOSNEDL – Vladimír ADAMEC, Československo A – Z. Průvodce na cesty, Bratislava 1983, s. 32; Jiří ZÁLOHA, Šumava od A do Z, České Budějovice 1972; Eduard OBERFALCER, Turistický průvodce historií i přírodou. Pošumaví 2, Strakonice 2007.

²⁰ Otto ZWETTLER, Historicko-geografický obraz jižních Čech 1900 – 1914, Brno 1984; Václav STARÝ, Památky Prachaticka a Vimperska, Prachatice 1969, s. 9; Jiří KUTHAN, Středověká architektura v jižních Čechách do poloviny třináctého století, České Budějovice 1976, s. 186; František TEPLÝ, Z dějin boubínského podlesí, Strakonice 1940, s. 5; August SEDLÁČEK, Hrady zámky a tvrze království českého 11, Praha 1997, s. 143; Karel TRÍSKA, Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha, 1986, s. 24; František KAŠIČKA – Bořivoj NECHVÁTAL, Tvrze a hrady na Prachaticku, Prachatice 1990, s. 104; Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, Dějiny správy v českých zemích do roku 1945, Praha 2007, s. 275; František MAREŠ – Jan SEDLÁČEK, Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Prachatickém, Praha 1913, s. 5.

²¹ Ottův slovník naučný – online verze na <http://nigger.wz.cz/1608.PDF>; Antonín PROFOUS, Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, díl 1, A - H, Praha 1954, s. 114

²² Václav PUBAL, Kroniky a kronikáři, Praha 1985; Antonín ROBEK – Otakar NAHODIL, České lidové kronikářství, Praha 1960; František KUTNAR, Lidová kultura pamětní a písmácká, Rmen jaro 1995, s. 3 – 7.

²³ Eduard JELÍNEK – Jan KLEPL – Josef NUHLÍČEK, Příručka pro kronikáře, Praha 1956; Antonín ROBEK – Václav PUBAL, Píšeme kroniku, Praha 1963; Jaromír KOUBA, Na pomoc začínajícím kronikářům, Praha 1996; Lidmila ŠOTNAROVÁ – Marie KAŠUBOVÁ – Růžena GOŠOVÁ, Jak vést kroniku, Brno 2006; Tomáš HROMÁDKA, Kroniky, Praha 2006.

Ryantové vznikají cenné bakalářské²⁴ a diplomové²⁵ práce z oblasti kronikářství. Nejvýrazněji se tématu obecního kronikářství věnoval Jiří Cukr, který ve své diplomové práci zmapoval historii českého obecního, ale i školního a farního kronikářství od středověku do současnosti.²⁶

Třetí oblastí studia literatury, kterému je nutné se pro potřeby práce věnovat, je výzkum každodenní kultury venkova tak, aby mohlo dojít k zasazení získaných informací v rámci regionu do širšího kontextu. Téma kulturních dějin, které zahrnuje také dějiny každodennosti, se v posledních desetiletích dostalo do popředí badatelského zájmu mnoha zahraničních i českých historiků. Jde však převážně o výzkum každodenní kultury šlechtického, či městského prostředí.

Při studiu každodenní kultury venkovského prostředí se představitelé současné historické vědy obrací především do období středověku a raného novověku.²⁷ Podstatně menší pozornost už je věnována výzkumu každodennosti venkova pro dějiny mladší, tzv. „dlouhého 19. století“,²⁸ a pro období 20. století už nalezneme literaturu s touto tematikou jen velmi těžce. Největší měrou sem zasahuje práce Pavla Nováka

²⁴ Jiří CUKR, Vývoj obecního kronikářství v Ledenicích, Č. Budějovice 2008; Miluše WAGNEROVÁ, Farní kronika Olešnice (1787 – 1887), Č. Budějovice 2008; Libor STANĚK, Pamětní kniha farního úřadu Malenice (1734 – 1945), Č. Budějovice 2010; Jana HLAVOVÁ, Nejstarší pamětní kniha farnosti Vlachovo Březí (1731 – 1811), Č. Budějovice 2010; Eliška HOMOLKOVÁ, Pamětní knihy fary Němčice 1759 – 1939, Č. Budějovice 2011; Kateřina FANTOVÁ, Pamětní kniha města Kozłany 1620 – 1719, Č. Budějovice 2012.

²⁵ M. WAGNEROVÁ, Historie farnosti Olešnice na konci 18. a v průběhu 19. století, Č. Budějovice 2009; J. HLAVOVÁ, Historie farnosti Vlachovo Březí v 17. a 19. století, Č. Budějovice 2009; J. CUKR, Pohled na události let 1900-1950 v městysy Ledenice na základě komparace zápisů v obecních, farních a školních kronikách, Č. Budějovice 2010; Libor STANĚK, Pamětní knihy farnosti Volyňského vikariátu 17. – 19. stol. ve vzájemné komparaci, Č. Budějovice 2011.

²⁶ J. Cukr, Pohled, s. 10 – 21.

²⁷ J. PETRÁŇ, a kol., Dějiny hmotné kultury I-II, Kultura každodenního života od 16. do 18. století, Praha 1997; Josef GRULICH, Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století, Praha 2007; TÝŽ, Venkovan, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), Člověk českého raného novověku, Praha 2007, s. 166-189; TÝŽ, Struktura jihočeských venkovských a městských domácností v 16. a 17. století (příspěvek k dějinám sociální každodennosti poddaných v období raného novověku), Historická demografie 23, 1999, s. 31 – 84; TÝŽ, Hmotná kultura a projevy mentality venkovské společnosti (jižní Čechy, 17.-18. století), Český lid 96, 2009, s. 1-34 (spoluautor Pavel Matlas); Carlo GINZBURG, Sýr a červi. Svět jednoho mlynáře kolem roku 1600, Praha 2000; Emanuel LeRoy LADURIE, Masopust v Romansu, Praha 2001; TÝŽ, Montaillou, okcitéanská vesnice 1294 – 1324, Praha 2005.

²⁸ Pavla VOŠAHLÍKOVÁ, Jak se žilo za časů Františka Josefa, Praha 1996; Lukáš FASORA – Jiří MALÍŘ – Jiří HANUŠ (edd.), Člověk na Moravě v 19. století, 2. vydání, Brno 2008; Milan MYŠKA – Aleš ZÁŘICKÝ (edd.), Člověk v Ostravě v XIX. století, Ostrava 2007; Milena LENDEROVÁ – Hana DOUŠOVÁ – Tomáš JIRÁNEK, Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století. 1. díl, Dějiny hmotné kultury, Pardubice 2001; Milena LENDEROVÁ – Marie MACKOVÁ – Zdeněk BEZECNÝ – Tomáš JIRÁNEK, Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století. II. díl, Život všední a sváteční, Pardubice 2005; Milena LENDEROVÁ – Tomáš JIRÁNEK – Marie MACKOVÁ, Z dějin české každodennosti. Život v 19. století. Praha 2009.

z roku 2007²⁹ a především dílo Josefa Petráně o příběhu Ouběnic.³⁰ O každodennosti v době protektorátu napsala drobný svazek Marie Michalová.³¹ Významným příspěvkem pro výzkum každodennosti 20. století pak představují svazky vzniklé na základě regionálně pojatého výzkumu pro oblast Moravy.³²

Co se týká využití pramenů, je v práci čerpáno pouze z narativních pramenů dochovaných pro farnost Bohumilice. Jedná se o kroniky farní, školní a pamětní knihy obcí uložených v Státním okresním archivu v Prachaticích a částečně ještě nalézajících se v úschově obecních úřadů nebo u současných kronikářů.

Metodologickým východiskem pro studium zvoleného tématu se stal historickoantropologický přístup, kdy na pozadí historických skutečností velkých dějin je na základě výpovědí individuálních aktérů vymezeného prostoru rozkrývána pestrá mozaika lidského chování, jednání a prožívání, každodenní život a lidová kultura venkova ve vymezeném období. Svou úlohu v metodologickém zakotvení práce hraje též hledisko mikrohistorické, jehož optikou je přistupováno k vymezení regionu.

Hlavní badatelské otázky, které si autorka klade, se táží, do jaké míry a zda vůbec je možné pouze na základě kronikářských výpovědí autorů kronik rekonstruovat každodenní život vesnice ve studovaném období a dále by ráda objasnila, co mělo zásadní vliv na emoční prožívání obyvatel tohoto prostoru. Nabízí se též otázka, zda kronikáři skutečně vždy dostáli své funkce kronikáře ve smyslu objektivního zapisovatele dění kolem sebe, v čem se projevoval jejich případný subjektivismus a co bylo impulsem, který přiměl kronikáře z role objektivního pozorovatele vystoupit a dát průchod svým emocím. Snahou práce je pak doložit možnosti využití narativních pramenů pro výzkum každodenní lidové kultury venkova ve 20. století.

²⁹ Pavel NOVÁK, Dějiny hmotné kultury a každodennosti českého venkova 19. a první poloviny 20. století, Praha 2007.

³⁰ Josef PETRÁŇ, Dvacáté století v Ouběnicích. Soumrak tradičního venkova, Praha 2009.

³¹ Marie MICHLOVÁ, Protektorát aneb česká každodennost 1939 – 1945, Řitka 2012.

³² Lukáš FASORA – Jiří HANUŠ – Jiří MALÍŘ – Libor VYKOUPIIL (edd.), Člověk na Moravě v první polovině 20. století, Brno 2006.

Lukáš FASORA – Jiří HANUŠ – Jiří MALÍŘ – Denisa NEČASOVÁ (edd.), Člověk na Moravě ve druhé polovině 20. století, Brno 2011.

1 VYMEZENÍ REGIONU

Farnost Bohumilice zahrnuje v současnosti pouze dvě samosprávné obce – obec Bohumilice a obec Bošice s osadou Hradčany. Dále sem náleží osady Onšovice a Spůle příslušející k městu Čkyně, osada Smrčná, která je součástí obce Svatá Maří, a osady Sudslavice, Vnarovy a Výškovice tvořící součásti města Vimperk.³³

Obce spravované farností Bohumilice jsou rozmístěny v elipsovitém okruhu okolo obce Bohumilice, s níž bezprostředně sousedí a která tvoří centrum vymezeného regionu. Ten se nachází ve Vimperské vrchovině Šumavského podhůří severně od města Vimperka. Jižní hranici regionu tvoří obce Výškovice, Smrčná a Bošice, na severu je pak vymezen obcemi Onšovice, Spůle a Hradčany.³⁴

Farnost se nalézá v sevření farností Čkyně na severu, Malenice na východě, Svatá Maří na jihu a jihovýchodě, farností Vimperk na jihozápadě a na severozápadě pak sousedí s farností Vacov a Zdíkovec.³⁵

Správou farnosti je pověřen P. MVDr. Mgr. Jan Janoušek, který má na starost zároveň také farnosti Čkyně, Vacov, Dobřš a Lštění.³⁶

1.1 Přírodní podmínky a zajímavosti regionu

Vymezený region odpovídající farnosti Bohumilice se rozkládá zhruba na rozloze 2600 ha³⁷ a jeho průměrná nadmořská výška se pohybuje okolo 650 až 700

³³ Čerpáno z katalogu farností na stránkách Českobudějovického biskupství <http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/BOHUMILICE>, a ze seznamu městských a obecních úřadů okresu Prachatice na www.statnisprava.cz ze dne 25. 9. 2012.

³⁴ Informace o geografickém položení obcí lze čerpat z bezpočtu mapového materiálu dané oblasti a nejrůznějších turistických příruček, např.: Jiří HOSNEDL – Vladimír ADAMEC, Československo A – Z. Průvodce na cesty, Bratislava 1983, s. 32; Jiří ZÁLOHA, Šumava od A do Z, České Budějovice 1972, s. 14, 15, 159.

³⁵ Čerpáno z katalogu farností na stránkách Českobudějovického biskupství ze dne 25. 9. 2012. <http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/BOHUMILICE>, <http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/CKYNE>, <http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/MALENICE>, <http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/SVATA-MARI>, <http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/VACOV>, <http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/VIMPERK>, <http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/ZDIKOVEC>

³⁶ Tamtéž

m.n.m. Jde o kopcovitou oblast s vrchy dosahujícími výšky od 650 do 900 m.n.m. Z těch nejvyšších jmenujme např. Ivovice (749 m.n.m), mezi nímž a sousedním vrchem Křižovice (732 m.n.m.) probíhá 150 let stará lipová alej, která lemuje starou cestu z Bohumilic do obce Bošice a čítá 74 lip.³⁸ Z dalších vrcholů jmenujme ještě Mářský vrch³⁹ (907 m.n.m.) na jihozápadě, kde se nalézá na rozloze 0,75 m² tzv. kamenné moře vyhlášené roku 1989 přírodní památkou.⁴⁰ Na jihu regionu, poblíž obce Sudslavice, je to vrch Opolenec (648,5 m.n.m.), na němž se částečně rozkládá na katastrálním území osad Smrčná a Výškovice státní přírodní rezervace „Opolenec“. Vrch je výjimečný svým geologickým podkladem, který je tvořen krystalickými vápenci, což vytváří ideální podmínky pro výskyt vzácných druhů teplomilné rostlinné vegetace. V roce 1879 zde profesor J. N. Woldřich objevil ve dvou krasových dutinách Opolence kosterní pozůstatky diluviální zvěře: mamuta, soba, medvěda, koně, nosorožce aj. Celkově zde zjistil z 9000 kostí 170 druhů obratlovců.⁴¹ Přírodní rezervace Opolenec byla zařazena mezi evropsky významné lokality chráněné soustavou Natura 2000.⁴² Na západě pak dosahuje nejvýše Martinova Hora (839 m.n.m.).

Na jižním okraji osady Sudslavice u mlýna Vanických (č.p. 392), který leží na pravém břehu řeky Volyňky, nalezneme nejmohutnější lípu jižních Čech, tzv. „Sudslavická lípa“, jejíž stáří je odhadováno na více než 600 let.⁴³

³⁷ Čerpáno ze stránek státní správy zeměměřičství a katastru: http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEBCUZZK_ID:608513; http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEBCUZZK_ID:608548; http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEBCUZZK_ID:782149; http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEBCUZZK_ID:624284; http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEBCUZZK_ID:763900; http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEBCUZZK_ID:624268; http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEBCUZZK_ID:606375 ze dne 10. 4. 2013.

³⁸ Bohuslav NAUŠ – Helena NOVOTNÁ – Aleš ZÁVESKÝ, Průvodce naučnou stezkou „Sudslavický okruh“, Prachatice 1977, s. 34; Bohumilická alej a její okolí, ZO ČSOP Šumava 2012 (Leták vydaný k otevření aleje 5. 10. 2012 v rámci programu Blíž přírodě).

³⁹ Místně též Liščí či Lysá skála.

⁴⁰ Vzniklo mrazovým zvětráváním žilné horniny ve starších čtvrtohorách a patří k typickým ukázkám tzv. periglaciálních tvarů v předhůří Šumavy. Je tvořeno balvany syenitového porfyra. (Eduard OBERFALCER, Turistický průvodce historií i přírodou. Pošumaví 2, Strakonice 2007, s. 48.)

⁴¹ B. NAUŠ – H. NOVOTNÁ – A. ZÁVESKÝ, Průvodce, s. 3, 11, 29.

⁴² <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zpravy-recenze/nove-zrekonstruovana-naucna-stezka-sudslavicky-okruh-v-posumavi.html> ze dne 10. 12. 2012.

⁴³ Jan NĚMEC, Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, Praha 2003, s. 76.

Vymezená oblast je zavodňována již zmíněnou řekou Volyňkou pramenící na východním svahu Světlé Hory ve výšce 1124 m.n.m a vlévající se ve Strakonících do řeky Otavy jako její pravostranný přítok. Ve spodní části obce Bohumilice se do Volyňky z levé strany vlévá říčka Spůlka (místně též Spůtka) a z pravé pak Bořanovický potok. Do regionu zasahují též Košinský a Hradčanský potok. Povodí Volyňky zasahující do regionu je tvořeno úrodným nivním půdním povrchem. Pro svůj hluchý spád kamenitým řečištěm, ale také pro časté povodně,⁴⁴ které přináší, se jí dostalo názvu „Třeštilka“.⁴⁵

1.2 Hospodářství a průmysl v regionu

Kromě obchodu rozvíjejícího se díky nově vzniklé vimperské větvi Zlaté stezky od přelomu 13. a 14. století ve Vimperku a jeho okolí a zaniklého na počátku 18. století,⁴⁶ bylo pro vymezený region určující především sklářství, pro které zde byl jednak dostatek surovin, ale také dostatek laciného dřeva z rozsáhlých lesů. Ve Vimperku se již kolem roku 1359 připomíná Sklenářova Lhota a v 16. století existovalo na Vimpersku celkem pět hutí.⁴⁷

V šumavském pohraničním pásmu mělo velký význam také zpracování dřeva, pro nějž zde existovalo na konci 80. let 19. století 77 pil. Dřevěné zboží se však vyrábělo převážně podomácku. Kolem roku 1880 bylo domácím zpracováním dřeva v oblasti Šumavy zaměstnáno na 2000 osob.⁴⁸ V regionu zkoumaných obcí sloužila ke zpracování dřeva tzv. „Zachova pila“ pod tratí v obci Sudslavice, která v roce 1953 vyhořela.⁴⁹

Významným bylo také domácí předání a tkaní lnu či vlny. V Bohumilicích a blízké Čkyni existovaly přádelny vlny, které předly vlnu pro punčocháře ve větších městech, jako např. v Husinci, Prachaticích či Vlachově Březí.⁵⁰ Jedna taková přádelna byla v provozu až do roku 1953, kdy ji odkoupily Jihočeské dřevařské závody. Po

⁴⁴ Největší v roce 1911 a 2002.

⁴⁵ B. NAUŠ – H. NOVOTNÁ – A. ZÁVESKÝ, Průvodce, s. 36.

⁴⁶ <http://www.vimperk.cz/142/cz/normal/historie-vimperka/#.UMYIXIOCDnF> ze dne 10. 12. 2012.

⁴⁷ J. ZÁLOHA, Šumava, s. 132.

⁴⁸ Tamtéž, s. 133.

⁴⁹ B. NAUŠ – H. NOVOTNÁ – A. ZÁVESKÝ, Průvodce, s. 36.

⁵⁰ J. ZÁLOHA, Šumava, s. 134.

rekonstrukci přeměnily celý objekt na slévárnu šedé litiny, sloužící například k výrobě kuželových válců, soukolí, kanalizačních poklopů a jiných výrobků potřebných k zajištění provozu závodu.⁵¹

Od poloviny 19. století byly pro vymezený region zdrojem zaměstnání také Steinbrennerovy tiskařské závody založené roku 1855 ve Vimperku Janem Steinbrennerem.⁵²

V obci Výškovice byla Šimonem Blochem z Hartmanic postavena pravděpodobně v 80. letech 19. století továrna na zrcadla. Vznikla na místě vyhořelé pily, na jejímž místě původně stála prachárna Jana Anderse, kde došlo 1. června 1869 k výbuchu, při kterém zde zahynulo sedm osob. Továrna fungovala do roku 1892, kdy se zde započalo se stavbou železnice.⁵³

Vybudování železniční tratě v úseku Strakonice – Volary v říjnu 1893 představovalo pro zkoumaný region obcí zásadní událost. Trať sloužila především nákladní dopravě vyvážející z oblasti Šumavy hlavně dřevo, rašelinu, nábytek a další výrobky dřevozpracujícího průmyslu.

V roce 1919 byla v Bohumilicích založena první česká továrna na výrobu plnicích per. Zakladatelem byl František Pešek, který před tím pracoval v podobných závodech v Anglii, ve Švýcarsku a dlouhá léta jako dílovedoucí v Kuhnově továrně na pera ve Vídni. Peškův závod v Bohumilicích spolu s továrnou Massag v Bílovsi byly v první republice jedinými továrnami na výrobu psacích per. Po znárodnění převzala podnik firma Koh-i-Noor, vyráběly se zde propisovací tužky, a to až do roku 1995, kdy byla výroba zrušena.⁵⁴

V letech 1920 až 1922 zbudovaná vápenka, k níž vedla 230 metrů dlouhá úzkokolejná dráha vybudovaná na náspu nad železniční tratí, sloužila do roku 1935 k vypalování vápna z vápence dováženého po úzkokolejce z lomů ve svahu Opolence.⁵⁵

V letech 1920 až 1937 probíhala v obci Výškovice těžba mramoru pro výrobu schodů, pomníků či obkladových desek. Vyvážel se odtud nejen po Čechách, ale i do

⁵¹ B. NAUŠ – H. NOVOTNÁ – A. ZÁVESKÝ, Průvodce, s. 35.

⁵² J. ZÁLOHA, Šumava s. 135.

⁵³ SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 15 – 16.

⁵⁴ Josef STANĚK, Kronika obce Bohumilice na Šumavě, s. 334; E. OBERFALCER, Turistický průvodce, s. 85.

⁵⁵ B. NAUŠ – H. NOVOTNÁ – A. ZÁVESKÝ, Průvodce, s. 12.

zahraničí, zejména Francie, což dokládá také jižní část osady, která nese název „Paříž“.⁵⁶

Největším zdrojem obživy však ve zkoumaném regionu bylo zemědělství. Na řece Volyňce fungovalo též několik mlýnů, k čemuž přispíval její značný spád a stálý průtok vody. V neposlední řadě zajišťovalo obživu obyvatelstva provozování drobné obchodní činnosti nebo řemeslných živností. O této problematice bude blíže pojednáno v 6. kapitole.⁵⁷

1.3 Vývoj politické správy regionu

Na území kolem toku řeky Volyňky, Otavy a Blanice se v dobách kmenového uspořádání české země setkáváme s kmenem Doudlebů. V 15. století, kdy dochází k ustálení krajského uspořádání, se vymezený region ocitl ve správě kraje Prácheňského. I nadále však docházelo ke změnám v jednotlivých krajských obvodech a teprve roku 1714 bylo definitivně stanoveno 12 krajů. V roce 1751, kdy došlo k rozdělení Bechyňského kraje na kraj Tábořský a Českobudějovický a kraje Plzeňského na kraj Plzeňský a Klatovský, patřila oblast Šumavy ke kraji Klatovskému, Prácheňskému a Českobudějovickému.⁵⁸ V tomto období patřil okruh obcí i nadále ke kraji Prácheňskému.

V roce 1848, po zrušení poddanství, byla dosavadním vrchnostenským úřadům odňata pravomoc řešit záležitosti politické, soudní a finanční správy a dne 9. srpna 1848 bylo rozhodnutím ministerstva vnitra území Čech nově rozděleno na 7 nových krajů v čele s krajskou vládou a 79 podkrajů, které řídily podkrajské úřady (okresní hejtmanství). Základem pro členění jednotlivých správních obvodů se staly soudní okresy, kdy 2 – 6 těchto soudních okresů bylo součástí jednoho podkraje. Oblast celé Šumavy patřila tehdy ke krajské vládě v Klatovech, z jejích 13 podkrajů jich do oblasti Šumavy zasahovalo celkem šest – Domažlice, Klatovy, Prachatice, Strakonice, Sušice a Vimperk, a krajské vládě v Českých Budějovicích, kdy oblast Šumavy zasahovala do správy podkrajského úřadu v Českém Krumlově a Kaplici. V této době by vymezený

⁵⁶ Tamtéž, s. 16.

⁵⁷ SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 5 – 6.

⁵⁸ J. ZÁLOHA, Šumava, s. 153.

region spadal ke krajské správě v Klatovech a podkrajskému úřadu ve Vimperku, avšak v této podobě nebyla organizace státní správy nikdy uskutečněna a již 26. května 1855 byla změněna. Místo krajských vlád bylo v Čechách zřízeno 13 krajských úřadů a místo podkrajských úřadů pak okresní úřady, které zastávaly jak funkci politické, tak soudní správy (tzv. smíšené okresní úřady). Ke krajskému úřadu České Budějovice náleželo po zmíněných úpravách 15 okresních úřadů, z nich do oblasti Šumavy zasahovaly okresní úřady Český Krumlov, Horní Planá, Chvalšiny, Kaplice, Nové Hrady, Trhové Sviny a Vyšší Brod. Z krajského úřadu Písek a jeho 13 okresních úřadů to pak byly okresní úřady Horažďovice, Kašperské Hory, Netolice, Prachatice, Strakonice, Sušice, Vimperk, Vodňany a Volyně. Nakonec z krajského úřadu v Plzni se na správě Šumavské oblasti podílely pouze okresní úřady Domažlice a Kdyně.⁵⁹

Z výše zmíněného vyplývá, že vymezené obce náležící farnosti Bohumilice byly v letech 1751 – 1849 součástí kraje Prácheňského, mezi lety 1849 – 1855 přináležely krajské vládě v Klatovech a podkrajskému úřadu ve Vimperku a po provedených změnách v roce 1855 byly pod správou krajského úřadu Písek a okresního soudního úřadu Vimperk.

Při nové reorganizaci státní správy v roce 1868, která započala již po vydání Únorové ústavy v r. 1861, kdy došlo ke zrušení krajských úřadů, byly Čechy podle zákona z 19. května 1868 nově rozděleny na 89 okresních hejtmanství a soudní správa byla opět oddělena od politické.⁶⁰ Oblast Šumavy byla spravována okresním hejtmanstvím v Českém Krumlově (sem spadaly soudní okresy Český Krumlov, Horní Planá, Chvalšiny), v Kaplici (s. o. Kaplice, Nové Hrady, Vyšší Brod), v Prachaticích (s. o. Netolice, Prachatice, Vimperk, od 1874 též Volary), ve Strakonících (s. o. Horažďovice, Strakonice, Volyně), v Domažlicích (s. o. Domažlice, Kdyně) v Klatovech (s. o. Klatovy, Nýrsko, Plánice) a v Sušici (s. o. Hartmanice, Kašperské Hory, Sušice).⁶¹ Vymezený region náležel okresnímu hejtmanství v Prachaticích a soudnímu okresu ve Vimperku.

V tomto uspořádání vydrželo území Čech až do roku 1949 s drobnými vnitřními proměnami, kdy po 1. sv. válce byla okresní hejtmanství přejmenována na okresní správu politickou, v roce 1928 došlo k zavedení nových okresních zastupitelstev a okresní správy zastupitelské přejmenovány na okresní úřady. Po německé okupaci

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Otto ZWETTLER, Historicko-geografický obraz jižních Čech 1900 – 1914, Brno 1984, s. 27.

⁶¹ J. ZÁLOHA, Šumava, s. 153.

v roce 1939 bylo pak území Šumavy přiřčleněno k 3 župám: Niederdonau, Oberdonau a Unterbayern – Oberpfalz a dosavadní okresní úřady byly nahrazeny landraty. Po skončení 2. světové války byly okresní úřady ve vnitrozemí a pohraniční landraty zrušeny a zavedeny okresní národní výbory.⁶²

S platností od 1. 2. 1949 byly zřízeny krajské národní výbory se sídlem v Českých Budějovicích a v Plzni. Oblast Šumavy tvořily nebo do ní zasahovaly v Českobudějovickém kraji okresy České Budějovice, Český Krumlov, Kaplice, Prachatice, Strakonice, Trhové Sviny, Vimperk, Vodňany a v Plzeňském kraji okres Domažlice, Horažďovice, Klatovy a Sušice.⁶³ Zkoumaný region byl v této době pod správou Vimperského okresního úřadu v rámci KNV v Č. Budějovicích.

V roce 1960 byl Českobudějovický kraj přeměněn na Jihočeský a kraj Plzeňský na Západočeský kraj a zároveň došlo ke zrušení některých okresních národních výborů. Do oblasti Šumavy poté zasahovaly ONV Č. Budějovice, Č. Krumlov, Prachatice, Strakonice, Klatovy a Domažlice.⁶⁴ Obce farnosti Bohumilice v této době byly součástí Jihočeského kraje a ONV v Prachaticích. V současné době region spadá do správy kraje Jihočeského.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

2 NÁSTIN HISTORICKÉHO VÝVOJE OBCE BOHUMILICE JAKO CENTRA REGIONU

2.1 Dějiny obce a její správy

Obec Bohumilice, či také Bohumilicz, Bohumilitz, Bohumělice,⁶⁵ patřící k nejstarším obcím Vimperska,⁶⁶ se nachází nad pravým břehem říčky Volyňky ve vzdálenosti 5 km severovýchodně od města Vimperka.⁶⁷ Nejstarší zmínku o osadě máme z 10. století, kdy náležela k majetku kapituly pražského kostela sv. Víta.⁶⁸ Ta prováděla v 2. polovině 13. století z Volyně, tehdejšího centra volyňského děkanátu, kolonizaci a v Bohumilicích měla obedienci.⁶⁹

Další zpráva o Bohumilicích pak pochází z roku 1315, kdy je obec uvedena mezi královskými vesnicemi, které obdržely od královny Elišky zákupní právo. V roce 1367 byla ves zabrána držiteli vimperského panství, pány z Janovic, a stala se tak součástí vimperského panství, jíž zůstala až do roku 1622.⁷⁰ Prvním pánem v Bohumilicích se uvádí roku 1367 Herbort, pokládáný za syna Purkarta z Janovic, prvního známého držitele vimperského panství připomínaného již v roce 1263.⁷¹

Se změnou majitelů vimperského panství v roce 1494, kdy Petr Kaplír ze Sulevic odkazuje vimperské panství svému příbuznému Zdeňku Malovcovi z Chýnova, se stávají Malovcové také pány v Bohumilicích.⁷² Po Zdeňku Malovcovi si vimperské panství rozdělili jeho synové Jan a Petr. Jan (1519 – 1547) svůj díl roku 1534 prodal Petrovi, ale ponechal si Čkyně s okolními vesnicemi včetně Bohumilic a tento svůj podíl rozdělil mezi své čtyři syny. Bohumilické panství připadlo roku 1549 jeho synovi

⁶⁵ Antonín PROFOUS, Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, díl 1, A - H, Praha 1954, s. 114

⁶⁶ Václav STARÝ, Památky Prachaticka a Vimperska, Prachatice 1969, s. 9.

⁶⁷ Jiří KUTHAN, Středověká architektura v jižních Čechách do poloviny třináctého století, České Budějovice 1976, s. 186.

⁶⁸ V. STARÝ, Památky, s. 9.

⁶⁹ František TEPLÝ, Z dějin boubínského podlesí, Strakonice 1940, s. 5; http://www.strakonice.cz/vos_sps_volyne/page7.htm ze dne 6. 10. 2012.

⁷⁰ V. STARÝ, Památky, s. 9.

⁷¹ August SEDLÁČEK, Hrady zámky a tvrze království českého 11, Praha 1997, s. 143.

⁷² Karel TRÍSKA, Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha, 1986, s. 24.

Janu Malovcovi z Chýnova, který zde zůstává pánem do své smrti roku 1589.⁷³ Byl to také on, kdo si v severozápadní části obce nechal zbudovat sídlo – renesanční tvrz Skalice.⁷⁴ Následně dědí panství Skalici jeho bratr Václav a po něm jeho synové Zdeněk, Oldřich, Petr a Jindřich, za jejichž držení byla roku 1620 tvrz, pro niž se v průběhu let vžilo označení zámek, zabrána vojáky Martina de Hoeff-Huertu. Tehdejší majitelé panství, bratři Malovcové, však dokázali před pobělohorskou konfiskační komisí prokázat svou nevinu a získat tak roku 1623 zámek s celým panstvím zpět.⁷⁵

V následujícím období se stává na krátký čas držitelem panství Zdeňkův syn Bohuchval, ale již roku 1627 po Bohuchvalově smrti se panství opět navrátilo Zdeňkovi, který jej posléze odkázal svému druhorozenému synu Pavlovi.

Pavel Malovec z Chýnova se svou ženou Majdalenou Hložkovnou ze Žampachu měl syny Jana Bohuslava a Viléma Arnošta, z nichž druhý v pořadí se stává dědicem panství. Skalice se po jeho smrti v roce 1710 stává majetkem jeho synů Ferdinanda Ignáce a Arnošta Viléma. Oba bratři byli 13. září roku 1760 povýšeni do panského stavu starožitných rodů a byl jim potvrzen jejich erb v podobě bílého koně. Dalším majitelem panství se stává nejprve syn Ferdinanda Ignáce Maxmilián Malovec a poté jeho bratranec Václav.⁷⁶

Roku 1794 se spolumajitelem panství stal hrabě František Sickingen, který svůj podíl, tzv. Novou Skalici, získal za to, že poskytl Arnoštu Malovcovi (syn Maxmiliána Malovce) úvěr ve výši poloviční hodnoty statku. Po doplacení zbytku hodnoty statku převedl hrabě Sickingen vlastnické právo na celý statek na svou sestru Františku Sickingenovou.⁷⁷ Roku 1797 přikoupil František Sickingen ještě statek ve Čkyni od Hrušovských z Hrušova. Nově nabytá panství, ke kterým patřily také Lčovice, však František Sickingen nedokázal udržet, a tak roku 1809 získali Novou Skalici Malovcové zpět.

V jejich držení prodělal zámek v Bohumilicích v první polovině 19. století několik změn. V roce 1818 byl přestavěn do pozdně barokní podoby a v roce 1840 je u něj nově uváděna zámecká zahrada. Za Jana Malovce bylo spojené panství Staré a Nové Skalice dáno do dražby a v roce 1863 jej koupil František z Thun-Hohensteinu. Ten však Skalici už roku 1878 prodal dr. Josefu Lumbemu, šlechtici z Malonic, za něhož

⁷³ A. SEDLÁČEK, Hrad, s. 277.

⁷⁴ František KAŠIČKA – Bořivoj NECHVÁTAL, Tvrze a hrádky na Prachaticku, Prachatice 1990, s. 104.

⁷⁵ K. TRÍSKA, Hrad, s. 24.

⁷⁶ Ottův slovník naučný – online verze na <http://nigger.wz.cz/1608.PDF> ze dne 6. 10. 2012.

⁷⁷ K. TRÍSKA, Hrad, s. 24.

vznikla roku 1890 současná podoba zámku s terasou a zimní zahradou a kdy byl zámek také rozšířen o užší severní křídlo.⁷⁸

Rodina Lumbů vlastnila zámek do roku 1923, kdy ho koupil Ferdinand Holoubek. Tomu byl v roce 1950 znárodněn a až do roku 1996 byl objekt v užívání Státního statku Vimperk.

V současnosti je majitelem zámečku opět rodina Holoubkova, jíž byl vrácen v restituci.

Majitelům statku Skalice patřila ves až do roku 1850, kdy v souvislosti se zrušením poddanství došlo také k zániku vrchnostenské správy.⁷⁹

2.2 Dějiny kostela Nejsvětější Trojice a farnosti Bohumilice

Vzhledem k lesnatému charakteru krajiny v prachatickém okrese, kde až do konce 16. století tvořil hustý les většinu jeho území a zalidňování probíhalo jen velmi zvolna podél obchodních cest, nesaňají stavební památky v této oblasti dále než do 2. poloviny 13. století. Již do této doby však spadá spolu s několika dalšími⁸⁰ kostel v Bohumilicích.⁸¹

Kostel Nejsvětější Trojice v Bohumilicích se nachází na návrší na východním okraji obce a jeho vznik je datován do doby kolem roku 1240, ačkoli první písemná zmínka se váže až k roku 1359, kdy je, v souvislosti s nastoupením nového faráře v Záblatí, zmiňován také farář příslušný ke kostelu v Bohumilicích, jeho jméno je však neznámé. Jménem známe až kněze Jakuba z Prachatic, kterého sem roku 1367 určil za nástupce kněze Martina Herbord z Vimperka. Souvislý jmenný přehled kněží působících v Bohumilicích lze pak sestavit počínaje rokem 1655, odkdy jsou pro Bohumilice dochovány matriky.⁸²

⁷⁸ Eduard OBERFALCER, Turistický průvodce historií i přírodou. Pošumaví 2, Strakonice 2007, s. 83 – 84.

⁷⁹ Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, Dějiny správy v českých zemích do roku 1945, Praha 2007, s. 275.

⁸⁰ Kostel Netolický, Němčický, v Starých Prachaticích, Záblatí, Lažišti, Lštění, Čkyni, Vimperku a Zdíkovci.

⁸¹ František MAREŠ – Jan SEDLÁČEK, Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Prachatickém, Praha 1913, s. 5.

⁸² <http://casopis.farnostprachatice.cz/rubriky-casopisu/kostely-naseho-vikariatu/bohumilice> ze dne 5. 10. 2012.

Z původního románsko-gotického kostela, jenž byl zasvěcený sv. Martinovi, se však do současnosti dochovala pouze část západní stěny lodi a její severní zeď s hrotitým portálem a kamennou křtitelnicí.⁸³ Portál je zjednodušenou replikou portálu dochovaného v okrsku někdejšího cisterciáckého kláštera v Nepomuku a patří k nejzajímavějším dílům jihočeské románsko-gotické architektury.⁸⁴

Kostel prošel kolem roku 1663, kdy hrozilo jeho sesutí, důkladnou opravou. Další opravy následovaly v letech 1817-1818, po požáru, který zachvátil obec v únoru roku 1815. Shořelo při něm šest selských dvorů, pět chalup, škola, kostel i fara s hospodářskými staveními. V letech 1861 až 1862 se připojila rekonstrukce, při níž kostel získal novorománskou podobu, a byla zde vybudována také samostatná zvonice.⁸⁵

Do Bohumilic byl původně přiřazen také kostel sv. Bartoloměje ve Vimperku, pocházející z poloviny 13. st., a kostel ve Čkyni, který se stal součástí Bohumilické farnosti pravděpodobně roku 1414, kdy se pro čkyňský kostel uvádí poslední duchovní.⁸⁶ Do roku 1666 patřil k Bohumilicům také farní obvod Lštění a Svatá Maří. Od tohoto roku pak tvořily bohumilickou farnost obce Bohumilice, Boubská, Cejsice, Sudslavice, Čkyně, Dolany, Horosedly, Hrabice, Hradčany, Modlenice, Přetenice, Putkov, Spůle, Vnarovy, Vonšovice, Vyškovice, Záhoří a Žáro.

Po vytvoření lokálie ve Čkyni roku 1786 byly od Bohumilic odebrány obce Čkyně, Horosedly, Záhoříčko a Přetenice. Následovalo odebrání některých obcí přiřazením k Vimperku, Vacovu a Zdíkovci⁸⁷ a v roce 1874 přiřazení obce Spůle.⁸⁸

Pro rok 1977 jsou v katalogu Českobudějovické diecéze uvedeny pro farnost Bohumilice obce Bohumilice, Bošice, Boubská (část), Dolany (část), Hradčany, Onšovice, Smrčná, Spůle, Sudslavice, Vnarovy a Výškovice.⁸⁹

V současnosti se farní obvod ustálil na obce Bohumilice, Bošice s obecní částí Hradčany, Onšovice, Spůle, Smrčná, Sudslavice, Vnarovy a Výškovice.⁹⁰

⁸³ F. KAŠIČKA – B. NECHVÁTAL, Tvrze, s. 37.

⁸⁴ J. KUTHAN, Středověká architektura, s. 186.

⁸⁵ http://casopis.farnostprachatice.cz/rubriky-casopisu/kostely-naseho-vikariatu/bohumilice_ze_dne_5._10._2012.

⁸⁶ <http://sumavskecyklotrasy.euweb.cz/cyklotrasa16.htm>, 5. 10. 2012.

⁸⁷ http://casopis.farnostprachatice.cz/rubriky-casopisu/kostely-naseho-vikariatu/bohumilice_ze_dne_5._10._2012.

⁸⁸ Pamětní kniha obce Štítkov, s. 12

⁸⁹ Biskupství českobudějovické, Katalog Českobudějovické diecéze 1977, s.

⁹⁰ http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/BOHUMILICE_ze_dne_5._10._2012.

Pro léta 1352 až 1369 se dochovaly zmínky o přiřazení farnosti Bohumilice spolu s Vimperkem (cum filia Winterberk – RDP. 62) k volyňskému děkanátu,⁹¹ který náležel Bechyňskému arcijáhenství. V souvislosti s nahrazením děkanátů vikariáty v roce 1631 za episkopátu Arnošta Vojtěcha z Harrachu⁹² se bohumilická farnost stala součástí vikariátu prácheňského, jíž zůstala až do vzniku nového biskupství v Českých Budějovicích v roce 1785. Od roku 1786 spadá do nově vzniklého vikariátu Sušického a v letech 1857 až 1961 patřila farnost k vikariátu vimperskému. Od roku 1962 až do současnosti je farnost zahrnuta do vikariátu prachatického.

2.3 Historie školy v Bohumilicích

Přesné datum založení školy v Bohumilicích není podle jejího prvního kronikáře, řídícího učitele Seifa, známo. V zápisech za školní rok 1934-1935 se však díky informacím z vlepeného novinového výstřižku s názvem „České národní školy v politickém okresu prachatickém“⁹³ dovídáme, že je škola se svým stářím 231 let nejstarší obecnou školou v soudním okresu vimperském. V článku je ručně vepsáno, že stáří školy je uvedeno za rok 1931 včetně, z čehož vyplývá, že škola začala fungovat někdy kolem roku 1700. Jediný letopočet, o kterém první kronikář v souvislosti s počátky školy ví, je datum 1. srpna 1778, odkdy zde bylo vyučováno ve zlepšené metodě v českém jazyku.⁹⁴

Ještě na konci 18. století neměla škola vlastní budovu a výuka proto probíhala v místnostech, které jí byly vyhrazeny majiteli panství Skalice. Nejprve to bylo v chalupě u Bártů (č.p. 4), ale pro nedostatek místa se výuka přesunula do panské vinopalny nacházející se mezi stavením č.p. 15 (u Šálků) a č.p. 18 (u Králíků). Následně se vyučovalo také přímo v prostorách bohumilického zámku.⁹⁵

⁹¹ A. PROFOUS, Místní jména, s. 114.

⁹² J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ, Dějiny správy, s. 225.

⁹³ Statistika v daném článku byla zpracována podle knihy inspektora Emila Drobila „Národní školy v pohraničních okresech jihočeských“, dále podle „Schematismu českého učitelstva“ a podle zpráv některých škol.

⁹⁴ SOkA Prachatice, Školní kronika Bohumilice I, s. 1; SOkA Prachatice, Školní kronika Bohumilice II, s. 249.

⁹⁵ SOkA Prachatice, Školní kronika Bohumilice I, s. 1.

Teprve v roce 1840 byla odkoupena část zahrady rolníka Josefa Horníka z domu č.p. 7 v Bohumilicích, aby zde byla roku 1840 postavena jednak vlastní budova školy a z menšího dílu mohla vzniknout také školní zahrada. Ve školním dvoře byl vystavěn chlév a stodůlka, která sloužila k uskladnění dříví v zimě. Náklady na stavbu uhradil rod Malovců, kteří byli patrony zdejší obce, a na stavbě samotné se poskytnutím povozů a dělnickými pracemi podíleli místní obyvatelé.⁹⁶

Budova byla jednopatrová, přičemž v přízemí byl byt pro učitele složený ze dvou větších a jednoho menšího pokoje a kuchyně a v patře byla jedna vyučovací místnost.

Od roku 1787 byly k bohumilické škole přiškoleny obce Smrčná a Bošice a do roku 1880 přibyly také obce Sudslavice (Cuclavice), Výškovice (Víškovice), Vnarovy (Narovy), Hradčany (Račana)⁹⁷ a Spůle.

Do roku 1806 fungovala pro zimní měsíce také soukromá škola v Onšovicích (Vonšovice), kam docházel učitel z Bohumilic. Obce Vnarovy, Výškovice a Sudslavice měly nejprve svou soukromou školu ve Vnarovech v domě č.p. 2 u Jana Šimka. Pro zanedbávání výuky učitelem Janem Krejsou byla tato škola krajským úřadem v Písku roku 1795 zrušena, ale na odvolání, odůvodněné velkou vzdáleností od Bohumilic, v ní však výuka pokračovala až do roku 1812, kdy byla opětovně píseckým krajským úřadem zrušena a bohumilickému učiteli bylo nařízeno, aby děti z těchto obcí zapsal do školního seznamu a vedl je v něm.⁹⁸

V roce 1875 bylo rozhodnuto o rozšíření školy z jedno- na dvoutřídní, a tak byla dosavadní učebna rozdělena přepážkou ve dvě. Ve stejném roce došlo na náklady okresní školní rady v Prachaticích také k vykopání studny před školní budovou.⁹⁹

V roce 1880, kdy dosáhl počet dětí ve dvou třídách školy čísla 230, bylo školní radou hlasováno o rozšíření školy o třetí třídu. Hlasování dopadlo nerozhodně, ale předseda školní rady rozhodl v neprospěch vytvoření třetí třídy.¹⁰⁰

Od ledna 1881 se začalo v Bohumilicích s výukou ženských ručních prací, kterou vedla manželka tehdejšího řídícího učitele Marie Anderlová.¹⁰¹

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ V závorce uveden dobový termín názvu obce.

⁹⁸ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice I, s. 2-3.

⁹⁹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 15

¹⁰⁰ SOKA Prachatice, Školní konika Bohumilice I, s. 8.

¹⁰¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 19.

Dne 12. června 1884 povolila c. k. zemská okresní školní rada zřídit pro dosavadní dvoutřídní školu v Bohumilicích také třetí a čtvrtou třídu. Jejich otevření však odložila, dokud místní školní rada nenajde vhodný prostor pro vyučování. Původně zamýšlený pronájem místnosti v prvním patře hostince Jana Staňka se totiž zemské školní radě zdál k účelům vyučování nevyhovující. Školní rada v Bohumilicích po vykonaném shromáždění zemské školní radě odpověděla: „*Shromáždění údové místní školní rady Bohumilické uznávají místnost u p. Jana Staňka zde za vhodnou pro třídu školní, an tatáž v žádném styku s hostincem nestojí a prosí, by místo to za prozatímnou třídu uznáno bylo.*“¹⁰²

Řídící učitel Seif poznamenává, že s rozhodnutím školní rady nesouhlasí a zaslal okresní školní radě protest proti tomuto rozhodnutí. Následoval požadavek okresní školní rady, aby byl zhotoven náčrt oné místnosti s jejími rozměry a označením světových stran, aby bylo zajištěno dobré osvětlení učeben.¹⁰³

V listopadu 1884 bylo nakonec v této záležitosti nařízeno bohumilické školní radě, aby byl nový prostor k vyučování řešen přístavbou k stávající školní budově. Po vypracování plánu stavby a jejího rozpočtu knížecím architektem ve Vimperku Janem Štěrbíkem, po schválení plánu a následné dražbě o provedení prací započala přestavba 10. května 1886.¹⁰⁴

Tou dobou se též jednalo o otázce zřízení vlastní školy v obci Výškovice, která si v této věci podala v lednu 1885 žádost. Ta jí však byla dne 1. června 1886 zemskou školní radou zamítnuta. Jako odůvodnění byla uvedena nedostatečná vzdálenost obce od školy v Bohumilicích.¹⁰⁵

Po dokončení přístavby ke školní budově v září 1886 vysvětil dne 26. prosince 1886 bohumilický farář Jan Hanzl za přítomnosti školní rady a místních obyvatel dvě nové školní třídy a od 1. ledna 1887 dala okresní školní rada souhlas k otevření 3. třídy bohumilické obecné školy, pokud budou prostory pro výuku řádně připraveny. Bohumilická školní rada potvrdila způsobilost tříd pro výuku a žádala do Bohumilic dosazení nového učitele.¹⁰⁶

¹⁰² SOkA, Prachatice, Školní kronika Bohumilice I, s. 17, 20, 21.

¹⁰³ Tamtéž, s. 22.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 23, 28 – 29.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 23

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 33 – 34.

V listopadu 1894 zřídila bohumilická školní rada tělocvičnu na novém místě pod vsí místo dosavadní nevyhovující na pozemku „U Holubových“.¹⁰⁷

Vyučování němčiny na bohumilické škole bylo povoleno zemskou školní radou dne 4. července 1897 a výuka probíhala od října 1897 ve dvou odděleních, z nichž každé mělo týdně tři hodiny a vyučování vedl řídící učitel Josef Seif.¹⁰⁸

V otázce školy ve Výškovících bylo dne 16. května 1904 docíleno otevření výškovické expozitury pro školu v Bohumilicích, kterou navštěvovalo kolem 60 dětí. Prozatímním učitelem zde byl jmenován pan Václav Hollinger ze Zdíkovce, později František Zemek z Bohumilic a nakonec zde byl od 16. května 1905 ustanoven pan Václav Cílek.¹⁰⁹ Dne 25. února 1908 proběhla kolaudace nové školní budovy výškovické expozitury, jíž se zúčastnil okresní školní inspektor, pan Josef Topka, koncipient okresního hejtmánství v Prachaticích, pan N. Schmied, stavební rada ve Strakonících, pan Mokráček či okresní lékař z Prachatic, pan Lukáš nebo stavitel z Vimperka, pan Rys. Z Bohumilic se účastnil řídící učitel Hrubeš, předseda školní rady Jan Staněk a zástupce velkostatku, Karel Antoš. Dále byli přítomni také zástupci obcí Výškovice, Sudslavice, Svatá Maří, Spůle a Bošice. Vyučování v nově zkolaudované budově začalo 2. března 1908 a 25. března 1909 proběhlo její vysvěcení.¹¹⁰ O dva měsíce později bylo na základě jednohlasého rozhodnutí okresní školní rady v Prachaticích ze dne 17. května 1909 rozhodnuto o přeměně výškovické expozitury na školu samostatnou. Výuka zde započala 1. ledna 1911 a výnosem okresní školní rady v Prachaticích č. 1672 ze dne 16. prosince 1910 zde byl zatímním učitelem a správcem školy jmenován pan Otakar Konrád.¹¹¹

Z období první republiky stojí za zmínku několik zajímavých skutečností souvisejících se školou v Bohumilicích. Ve školním roce 1925/1926 zde například byla povolena výuka náboženství československé církve evangelické. Výuku měl na starost pan Stanislav Kuneš, který byl duchovním sboru této církve ve Strakonících.¹¹² V říjnu 1929 byla při škole založena školní střídalna, kdy Záložní a spořitelní spolek ve Čkyni daroval u příležitosti jedenáctiletého výročí samostatnosti státu dvaatřiceti do školy

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 81.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 106.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 131.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 160.

¹¹¹ Tamtéž, s. 167.

¹¹² Tamtéž, s. 198.

nově vstupujícím dětem vkladní knížku se základním vkladem 5 Kč.¹¹³ Dne 19. ledna 1936 bylo při škole v Bohumilicích ustaveno na popud řídicího učitele rodičovské sdružení a 19. září téhož roku byl zakoupen radioaparát se dvěma rozhlasovými reproduktory a zavedením do všech tříd.¹¹⁴

Válečné období si vyžádalo ve škole kromě jiného také změny v souladu s vydanými nařízeními. Bylo to např. ve školním roce 1939/1940 vládní nařízení č. 257/40 o maximálním počtu dětí ve třídě, který nemá přesáhnout číslo 45. Podle něho byla I. třída, kterou navštěvovalo 51 dětí, rozdělena na oddělení A a B. Tato nová čtvrtá třída byla zřízena prozatímně v bytě řídicího učitele, který ho nevyužíval.¹¹⁵ Podle vládního nařízení 394/40 byly i na bohumilické škole zrušeny předměty občanská nauka a občanská výchova a místo nich byla zavedena povinná výuka německého jazyka od třetího postupujícího ročníku. V prosinci 1940 připadla podle výnosu MŠANO obecná škola v Bohumilicích, stejně jako všechny školy bývalého vimperského soudního okresu, školnímu okresu strakonickému.¹¹⁶ Dne 1. července 1941 vydalo ministerstvo výnos o maximálním počtu dětí ve třídě, který neměl být vyšší jak padesát dětí, a tak bylo v Bohumilicích od školního roku 1941/1942 dosavadní oddělení I. třídy zrušeno a otevřeny byly opět pouze tři třídy.¹¹⁷ V témže školním roce zde bylo zřízeno dětské oddělení při školní knihovně a od 1. července 1942 byl při bohumilické obecné škole poprvé zřízen Okresní péčí o mládež ve Volyni žňový útulek pro předškolní děti. Dělo se tak opakovaně i v následujících letech.¹¹⁸ Nařízení z 28. května 1943 zavedlo v Bohumilicích šestistupňové klasifikování školního prospěchu a následkem nařízení z 16. listopadu 1943, pak byla zrušena školní rada v Bohumilicích.¹¹⁹

V souvislosti s koncem války došlo na počátku února 1945 podle nařízení okresního úřadu k vyklizení prostor školních tříd a byla sem navezena sláma a další zařízení pro případný příchod uprchlíků. Od té doby probíhala výuka 1x týdně v hostinci V. Jandy, kde byly dětem vždy zadány úkoly na následující týden. Od 6. března 1945 pak začalo ve zmíněném hostinci nouzové vyučování, při němž bylo vyučováno každé oddělení zvlášť, a v této podobě probíhalo až do soboty 5. května, kdy proběhlo osvobození Bohumilic americkými vojáky.

¹¹³ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice II, s. 220.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 254, 260.

¹¹⁵ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice III, s. 3.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 7 – 8.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 21.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 39.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 61 – 62.

Jelikož 120 uprchlíků ubytovaných ve škole bylo ihned po osvobození od 6. května vystřídáno americkými vojáky, kteří byli zároveň ubytováni také ve všech hostincích v Bohumilicích i okolí, nemohlo se pokračovat ani v provizorní výuce. Po odchodu vojáků byly vnitřní prostory školy značně poškozené, a tak muselo být přistoupeno k opravám, které vyšly na více jak 15 000 Kčs. Pravidelné vyučování ve škole bylo započato až 18. června 1945.¹²⁰

Období po druhé světové válce nepřineslo škole mnoho dramatických změn. Jednalo se např. o obnovování či zřizování nových školních organizací, změny v souvislosti s vyškolením některých obcí, ale především o opravy školní budovy, jejího zařízení a nákup zařízení nového. V květnu 1946 tak byla např. znovu zvolena místní školní rada, která byla za okupace zrušena,¹²¹ následujícího školního roku 1946/1947 došlo ve škole vlivem nedostatku učitelů k otevření pouze dvou tříd¹²² a podle nového školského zákona byla obecná škola v Bohumilicích přejmenována na školu národní.¹²³ O letních prázdninách roku 1950 byla opravena krytina školní budovy, kterou provedli zaměstnanci patronátního závodu „Český nábytek“ v Bohumilicích¹²⁴ a v květnu 1951 byla nově otevřena mateřská škola v Bohumilicích, kam byla přeložena učitelka Božena Votrubová.¹²⁵

Počínaje školním rokem 1954/1955 došlo k vyškolení Hradčan ve prospěch tehdejší Osmileté střední školy ve Čkyni a naopak začaly školu v Bohumilicích na základě žádosti rodičů navštěvovat děti ze Záhoří.¹²⁶ Od února 1955 byla při zdejší škole zřízena pionýrská organizace pro žáky 4. a 5. postupujícího ročníku¹²⁷ a od ledna 1956 zde byla opět otevřena třetí třída.¹²⁸

V červenci a srpnu roku 1958 za ředitele Václava Kramla byla provedena generální oprava školy, která zahrnovala výměnu oken v celé budově, výměnu dveří ve druhé a třetí třídě a nátěr dveří starých, zavedení elektrického proudu do prvního patra a zavedení motorové přípojky na řezání dříví. V bytě učitele došlo k posunutí přičky a do školních tříd byly zakoupeny nové lavice v hodnotě 5000 Kčs. Došlo též k obílení celé budovy zvenku. Opravu provedl Stavební podnik ONV ve Vimperku a celkově přišla na

¹²⁰ Tamtéž, s. 86 – 88.

¹²¹ Tamtéž, s. 95.

¹²² Tamtéž, s. 106.

¹²³ Tamtéž, s. 120.

¹²⁴ Tamtéž, s. 144.

¹²⁵ Tamtéž, s. 152.

¹²⁶ Tamtéž, s. 189.

¹²⁷ Tamtéž, s. 195.

¹²⁸ Tamtéž, s. 211.

částku 77 000 Kčs. Další práce, při kterých došlo k opravě hromosvodů, výměně krytiny na části školní budovy, natření podlah ve třídách a vybělení vnitřních prostor školy, proběhly v letních měsících roku 1964.¹²⁹

Podle nového školského zákona schváleného dne 15. prosince 1960 byla Národní škola v Bohumilicích přejmenována na Základní devítiletou školu pro 1. až 5. postupující ročník.¹³⁰

V roce 1964 byla bohumilická škola vybrána k účasti na cvičení na třetí celostátní spartakiádě v rámci okresu. Návčiku sestavy se účastnili žáci 3. a 5. ročníku. Ale jelikož došlo počátkem roku 1965 k odškolení Bošic do Čkyně, čímž se stav dětí snížil o 14, byl návčik přerušen. V důsledku odškolení Bošic se bohumilická škola stala opět dvoutřídní.¹³¹

V roce 1964 byla vydlážděna cesta kolem školy a o letních prázdninách roku 1965 došlo k opětovnému obílení části školní budovy a k výměně starých dřevěných schodů do poschodí za schody betonové, které byly následujícího roku ještě pokryty gumou.¹³²

Dne 1. dubna 1967 došlo k zapojení prvního školního televizoru, který byl zakoupen z prostředků Sdružení rodičů a přátel školy za částku 4400 Kčs. V září téhož roku došlo k výměně okapů a škola získala nátěr v barvě žlutého okru.¹³³

Koncem školního roku 1968/1969 došlo k zřízení nového plotu kolem školní zahrady a cesta ke škole byla rozšířena a vyasfaltována.¹³⁴ V březnu roku 1972 byla v rámci vodovodních rozvodů zavedena voda také do budovy školy.¹³⁵

Zajímavým vývojem prošla výuka náboženství za posledních sto let fungování školy. V porovnání se situací na konci 19. století, kdy bylo náboženství povinné pro všechny děti, navštěvovalo ve školním roce 1975/1976 výuku náboženství dětí sedm. Tehdejší učitel Černý k tomu poznamenává: *„Je to obec dost religiózní a přes veškerou osvětu a další akce, „trpí“ některé rodiny náboženským cítěním a vedou stále své děti k jinému než marxistickému světovému názoru. Ředitel školy těžko rodičům vysvětloval. Svoboda náboženství je u nás zaručena! ... Učitelé dělali dost, ale přihlášení dětí rodiči*

¹²⁹ Tamtéž, s. 230, 289.

¹³⁰ Tamtéž, 256 – 257.

¹³¹ Tamtéž, s. 291, 296 – 297.

¹³² Tamtéž, s. 292, 302, 309.

¹³³ Tamtéž, s. 317; SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice IV, s. 3.

¹³⁴ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice IV, s. 22.

¹³⁵ Tamtéž, s. 58.

*nemohli zabránit.*¹³⁶ V roce 1979/1980 docházeli na náboženství jen dva žáci a v roce následujícím už se náboženství nevyučovalo, neboť údajně „*nikdo ze žáků se nepřihlásil.*“¹³⁷

Necelých sedm let před uzavřením školy proběhla o prázdninových měsících roku 1975 za ředitele Josefa Černého rozsáhlá modernizace školy. Došlo k novému zbudování prostoru toalet s pevnými stropy, kde byly instalovány splachovací záchody a umyvadla, byly též namontovány dva bojlerů a voda byla zavedena do všech tříd, kde byla umístěna umyvadla s průtokovými ohříváči. Dále byl vybudován septik a přepad do stávajícího obecního odpadu.¹³⁸

Dne 11. září 1976 byla v Bohumilicích otevřena nová budova mateřské školy, do které bylo umístěno 27 dětí.¹³⁹ Počínaje školním rokem 1980/1981 byla škola přeměněna na jednotřídní pro žáky 1. a 3. ročníku v celkovém počtu 15 dětí a žáci 2. a 4. ročníku jezdily do školy ve Čkyni.¹⁴⁰ Dne 9. prosince 1980 se dočkala škola jako poslední v okrese připojení telefonu,¹⁴¹ a v posledním školním roce fungování školy sem chodili pouze žáci 1. a 2. ročníku.¹⁴² Ve druhém pololetí školního roku se na základě dohody Odboru školství ONV v Prachaticích s MNV a ZO KSČ v Bohumilicích rozhodlo vzhledem k malému počtu žáků o uzavření školy k 31. červenci 1982.¹⁴³

Po revoluci se objevily těžkosti ve financování mateřské školy v Bohumilicích, a ředitel Školského úřadu v Prachaticích navrhl obecnímu zastupitelstvu jako řešení znovuotevření základní školy. I přes odpor některých rodičů, bylo v roce 1990 znovuotevření Základní školy v Bohumilicích odsouhlaseno a též bylo přistoupeno ke stavebním úpravám budovy mateřské školy tak, aby sem mohla být škola umístěna. Do konce roku 1990 proběhl konkurz na místo ředitele školy, kterým se stal Mgr. Miloš Doležal z Vimperka a ve školním roce 1991/1992 byla otevřena první třída nové málotřídní školy, do které nastoupilo sedm dětí.

V následujícím roce byla první třída rozšířena o druhé oddělení, a tak byli ve třídě vyučováni zároveň nově nastoupivší čtyři žáci prvního ročníku i ročník druhý. Od

¹³⁶ Tamtéž, s. 118.

¹³⁷ Tamtéž, s. 179, 180.

¹³⁸ Tamtéž, s. 121.

¹³⁹ Tamtéž, s. 146.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 179.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 182.

¹⁴² Tamtéž, s. 189.

¹⁴³ Tamtéž, s. 194.

Školního roku 1993-1994 byla zřízena z bytu školníka třída druhá, kam byli umístěni žáci třetího ročníku, a v roce následujícím došlo i k jejímu rozšíření, takže se v ní vyučoval třetí a čtvrtý ročník. Učitelkou v této třídě byla Mgr. Jiřina Žampachová.

Dne 12. února 1996 proběhla v Bohumilicích veřejná schůze jednající o zřízení 5. ročníku. Zúčastnil se jí ředitel Školského úřadu v Prachaticích, Mgr. Pavel Fencel, ředitel ZŠ, Miloš Doležal, zastupitelé obce v čele se starostou Stanislavem Vintrem a další občané z Bohumilic. Přestože se mnohé nepodařilo přesvědčit, bylo nakonec další rozšíření školy odsouhlaseno a od školního roku 1996-1997 se na bohumilické škole vyučovalo ve dvou třídách pěti ročníkům s 23 dětmi.¹⁴⁴

Dne 22. prosince 1998 ukončila své působení na škole učitelka Jiřina Žampachová, kterou vystřídala Jana Hudečková. Ta zde setrvala do 30. června 1999, aby byla ve školním roce 1999/2000 vystřídána paní Martinou Mondlovou. Ta působila v Bohumilicích do 6. prosince 2002, kdy se na školu po čtyřech letech strávených ve Vimperské samosprávě vrátila bývalá učitelka Jiřina Žampachová.

V průběhu následujících let se počet dětí v důsledku nespokojenosti rodičů s úrovní školy stále snižoval, a tak zastupitelstvo obce dne 27. října 2003 rozhodlo o zrušení jedné třídy ZŠ. Jiřina Žampachová byla propuštěna, a protože dva žáci 5. třídy odešli na přání rodičů na Základní školu ve Čkyni, vyučoval ve zbylé třídě Miloš Doležal pouze čtyřem ročníkům s dvanácti dětmi.

Od druhého pololetí školního roku 2003/2004 až do uzavření školy k 30. červnu 2009 byly ve škole vyučovány už pouze tři ročníky.¹⁴⁵

¹⁴⁴ V první třídě vyučoval ředitel školy Miloš Doležal 1., 2. a 3. ročník (13 dětí) a v druhé třídě Jiřina Žampachová 4. a 5. ročník (10 dětí).

¹⁴⁵ Kronika ZŠ Bohumilice, s. 4 – 8, 18 – 19, 32, 36 – 37, 78, 83, 117, 119, 143 – 145, 151, 165.

3 STAV KRONIKÁŘSTVÍ V DANÉM REGIONU

Ve zmíněném regionu obcí farnosti Bohumilice, se můžeme přímo setkat se třemi typy kronik. Jedná se o dva díly bohumilické farní kroniky, deset svazků pamětních knih obcí a devět školních kronik, při čemž v jednom případě došlo ke ztrátě školní kroniky.

Zprostředkovaně díky zápisům ve školních nebo obecních kronikách však víme také o dvou válečných kronikách, které byly v regionu vedeny, a sice v obci Bohumilice a Onšovice. Jejich zavádění odstartovalo nařízení c. k. zemské školní rady č. I.-A-270 z 20. února 1915 a podle slov řídícího učitele v Onšovicích, Eduarda Hrudky, mělo jít o kroniku „*v níž bude zapisováno zevrubně, jak události válečné zasáhly do poměrů školní obce.*“ Podle dalšího zápisu Eduarda Hrudky ve školním roce 1916/1917 se dovídáme, že „*Válečná kronika je vedena ve zvláštní místní kronice založené bývalým řídícím učitelem p. Josefem Mollendou.*“ V Bohumilicích stojí za vznikem válečné kroniky tehdejší řídící učitel školy v Bohumilicích Josef August Hrubeš a je jisté, že ještě v roce 1957 se tato kronika nacházela v archivu bohumilické školy, neboť nám o tom v dodatečně sepsaném Hrubešově životopise v první bohumilické pamětní knize podává zprávu jeho autor Rudolf Kubrycht.

Zvláštním případem pamětní knihy je pak svazek nesoucí název „*Kronika obce Bohumilice na Šumavě*“, který jeho autor, bohumilický rodák Josef Staněk, č.p. 16, věnoval v roce 1993 obecnímu úřadu v Bohumilicích. Kniha je psaná na psacím stroji, je svázaná v pevných deskách a čítá bez mála 400 stran. V úvodu autor poznamenává, že ji opsál včetně gramatických chyb zcela v souladu s rukopisem. Je sestavena na základě Staňkova vlastního historického výzkumu, který prováděl zejména SOA Třeboň, SOkA Prachatice a v Národním archivu. Částečně využíval i výzkumu Dr. Antonína Haase nebo svého otce Jana Staňka, cituje nejvýznamnější práce zabývající se dějinami Pošumaví, vychází i z dochovaných kronik obce a v neposlední řadě tvoří část zápisů záznamy na základě ústních výpovědí bohumilických pamětníků nebo vzpomínek autora.

3.1 Farní kronikářství

Farní kronika byla vedena ve vymezeném regionu obcí při faře v Bohumilicích. První díl byl psán v letech 1760 až 1995. Následuje druhý svazek, který obsahuje záznamy za léta 1996 až 2010. Od roku 1975 v souvislosti se změnou ve správě farnosti, kterou byl od té doby pověřen správce farnosti Čkyně, došlo též ke změně ve vedení kroniky. Funkci kronikáře nadále nevykonával správce farnosti, ale stal se jím některý z bohumilických farníků, na základě pověření kněze.

První díl kroniky je v současnosti uložen na faře ve Čkyni pod dohledem duchovního správce farnosti P. Jana Janouška a druhý má u sebe bohumilická farnice a současná kronikářka paní Růžena Hanzalová.

3.1.1 Farní kroniky Bohumilice

Bohumilická Farní kronika nesoucí na svých deskách označení „Memorabilia Ecclesiae Parochialis, S:S: Trinitatis Bohumilicensis ab anno 1736“ byla zavedena v roce 1760, jak napovídá nápis na titulní straně knihy znějící „Liber Memorabilium Parochiae Bohumiliciensis A Jacobo Philippo Blažeg Parocho Loci Erectus Anno Domini MDCCLX.“¹⁴⁶ Letopočet uvedený na deskách kroniky odráží pouze skutečnost, že kronika obsahuje zápisy od roku 1736, kdy farář Blažek nastoupil na bohumilickou faru, sama kronika však byla zavedena až v roce 1760.

Její první zapisovatel, kněz Jakub Filip Blažek, zaznamenal na prvních dvou stranách v češtině informace o výdajích fary v souvislosti s chodem kostela. Na straně 3, od které je kniha paginována a která je nadepsaná slovy „Memorabilia Ab Anno MDCCXXXVI“ zaznamenal Blažek v latině nejprve životopis svého předchůdce Mikoláše Rokoše a následně také svůj. Pokračoval zpětným doplněním údajů za dobu od svého nástupu v roce 1736 do roku 1760 na straně 4 až 8 a následně chronologickými zápisy, kterým v každém roce předchází v češtině psaný přehled příjmů a výdajů fary.

¹⁴⁶ Pamětní kniha bohumilické farnosti Jakubem Filipem Blažkem zavedená léta Páně 1760.

Přestože působil Jakub Filip Blažek v Bohumilicích dlouhých 49 let až do své smrti 6. srpna 1785 jeho zápisy jsou dovedeny pouze do roku 1766. Z jakého důvodu kněz se zapisováním přestal, nelze s jistotou říci.

V roce 1785 přichází do Bohumilic farář Antonín Skoumal, který započal zapisovat do farní kroniky v témže roce. V úvodu svých zápisů zanesl svůj životopis a následně pokračoval každoročními zápisy v latině. Jeho zápisy zaujímají šest stran (49 – 55) a poslední údaje jsou z roku 1792, v němž farář Skoumal dne 12. září zemřel.

Roku 1792 byl do Bohumilic Václavem Malovcem, patronem kostela, presentován farář Václav Dvořáček. Jak o něm zaznamenává v obecní kronice řídící učitel Hrubeš, byl to člověk „*velice učený, velemoudrý, přívětivý, nádherného ba přímo skvělého jednání, tuze pohostinný. Byl každým ctěn a vážen. Nevšímal si však hospodářství a upadl do dluhů a to velkých.*“¹⁴⁷ Stejně tak si příliš nevšímal ani svých povinností, coby kronikáře. Jeho zápisy za léta 1792 až 1808 zaujímají pouze třináct stran (54 – 66), z čehož strany 56 až 59 a 62 až 65 tvoří zápisy jiného zapisovatele. Od roku 1808 až do Dvořáčkovy smrti 23. března 1824 jeho zápisy v kronice chybí.

Novým knězem v Bohumilicích se stal v březnu 1824 Dominik Wirth, který zapsal strany 67 až 87. Poslední jeho zápis je z roku 1838.

Od roku 1840 až 1855 působil v Bohumilicích farář Matěj Pimprle, který kroniku nevedl. Nečinil tak ani jeho nástupce Antonín Svátek, který byl farářem v Bohumilicích do roku 1868, kdy zde 15. srpna spáchal sebevraždu.

Dne 21. února 1869 byl do Bohumilic hrabětem Bedřichem Thunem z Hohensteinu presentován a českobudějovickým biskupem Janem Valeriánem Jirsíkem potvrzen farář Jan Hanžl. Ten pokračoval v psaní kroniky na stranách 88 až 93, a to jako první zapisovatel již v českém jazyce. Doplnil nejprve informace za dobu působení svých předchůdců a následně pokračoval s chronologickými zápisy až do roku 1890, kdy v Bohumilicích dne 8. prosince zemřel.

Dne 23. března 1891 nastoupil do Bohumilic farář Jan Hanzl, který zde působil po svém vysvěcení již od roku 1878 jako kaplan. K psaní kroniky se příliš zodpovědně nepostavil. Nepřiměla ho k tomu ani první kanonická vizitace, kterou uskutečnil v Bohumilicích vůbec poprvé 28. května 1899 biskupský vikář Martin Šulista. K psaní se odhodlal až někdy po druhé kanonické vizitaci 10. června 1900, kdy dopsal zpětně léta 1891 až 1900. Do roku 1904 do kroniky nezapisoval, což odůvodnil tím, že „*až do*

¹⁴⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 29.

roku 1904 neudálo se zde nic zvláštního.“ Dále v zápisech pokračoval se dvěma ročními přestávkami až do roku 1916. Na stranách 103 až 110 vylíčil události 1. světové války a jeho zápisy uzavírá na straně 110 zpráva o návštěvě Jeho Milosti biskupské dne 8. května 1917.

S novým farářem Josefem Matoušem, který začal v Bohumilicích působit 1. června 1923, počínají ve farní kronice pravidelné každoroční záznamy trvající až do roku 1949. Proč přestal kroniku vést, přestože v Bohumilicích působil až do své smrti 4. července 1974, není jasné. Důvodem mohl být jeho pokročilý věk, v roce 1949 mu bylo 64 roků, a zhoršující se zdravotní stav, o čemž svědčí skutečnost, že od roku 1967 až do roku 1971 ho pro nemoc v Bohumilicích zastupoval farář Jan Krejsa a následně Jan Preisler. Posledně jmenovaný spravoval bohumilickou farnost až do roku 1985, kdy byl 31. října zavražděn na faře ve Čkyni.

Záznamy na straně 142 až 154 jsou psány retrospektivně neznámým kronikářem. Zaznamenává zde události od smrti faráře Josefa Matouše v roce 1974 až do 24. června 1995, kdy zápisy v kronice končí zprávou o úmrtí bohumilického varhaníka Jana Staňka. Podle rukopisu je autorem zápisů pravděpodobně pan Dominik Pek, který byl také obecním kronikářem v Bohumilicích, a to v letech 1951 až 1954 a opět od roku 1964 do roku 1999.¹⁴⁸

Druhý díl Bohumilické farní kroniky začíná bez jakýchkoli úvodních slov na první straně nadepsaným rokem 1996 a podle rukopisu zůstal zapisovatelem nové kroniky stávající kronikář pan Dominik Pek. Ten dovedl zápisy do roku 1999, kdy se pravděpodobně z důvodu zhoršujícího se zdraví své funkce vzdal, a byl vystřídán paní Růžnou Hanzalovou z Bošic. Stejně jako u předchozího kronikáře se však nedozvídáme nic o osobě kronikáře ani o okolnostech jeho výběru. Její první zápisy jsou určeny letům 2000/2001, která jsou společně nadepsána na straně 46. Následně je nadepsán již každý rok zvlášť a poslední zápisy v kronice jsou za rok 2010 na straně 66.

Dominik Pek v kronice zavedl vnitřní i vnější okraj na každé straně, kdy do vnějších okrajů byla zapisována věčná hesla. Číslování bylo umístěno nahoře uprostřed strany a odděleno dvěma pomlčkami. Kronikářka Hanzalová pokračuje v současnosti ve stejné úpravě, pouze mezi lety 2000 až 2007 chybí věčná hesla. Od roku 2008 se k nim vrátila.

¹⁴⁸ Farní úřad Čkyně, Farní kronika Bohumilice I (1736 – 1995).

V druhém dílu kroniky se na rozdíl od toho předchozího objevují ve velké míře fotografie (např. v roce 1996 fotografie z pohřbu P. ThDr Miroslava Tvrčka, rodáka z Výškovic, nebo zde nalezneme snímek farních budov v souvislosti se zprávou o jejich koupi, následují fotografie ze Svatovojtěšské slavnosti ve Lštění, z fotbalového zápasu ministrantů, z udílení sv. biřmování biskupem Antonínem Liškou ve Čkyni, či ze zájezdů farníků do Švýcarska k poutnímu místu Einsiedeln, do Lurd nebo na Lomeček). Přílohy kroniky tvoří také nejrůznější letáky (informační leták o kostele Nejsvětější trojice v Bohumilicích, program Farní misie na dvou listech A4, leták vydaný u příležitosti nového posvěcení bohumilického kostela), novinové výstřižky (článek o zemřelém biskupu Antonínu Liškovi, bohumilickém rodákovi) nebo vstupenka na mši s papežem Janem Pavlem II. na pražské Letné).¹⁴⁹

3.2 Obecní kronikářství

Z celkového počtu osmi vybraných obcí se zachovaly pamětní knihy u pěti z nich. Jmenovitě to je Pamětní kniha obce Bohumilice (tři svazky), Bošice (tři svazky), Smrčná (jeden svazek), Onšovice (jeden svazek) a Výškovice (dva svazky).

V obci Smrčná, Bošice a Bohumilice se stal impulsem pro zavedení pamětní knihy zákon č. 80 o obecních knihách pamětních z 30. ledna 1920, či spíše až jeho rozšířená verze vydaná výnosem z 9. června 1921. Reakce obcí na zmíněný výnos však nebyla okamžitá. Pro osadu Smrčná, která byla součástí obce Štítkov, byla pamětní kniha zřízena v září 1922, v Bošicích v prosinci 1922, tedy jeden a půl roku po vydání výnosu, a v Bohumilicích až v roce 1923. Ve Výškovicích započali s jejím vedením 29. června 1933 pravděpodobně v souvislosti s výnosem č. 169 ze 17. listopadu 1932 a obec Onšovice zavedla svou pamětní knihu teprve v roce 1938 s tím, že každoroční zápisy v ní začínají až v roce 1939.

Pamětní knihy obcí, Onšovice, Smrčná, Výškovice a první pamětní kniha obce Bošice a Bohumilice jsou uloženy v SOkA Prachatice a k dispozici jsou také v digitalizované podobě na internetových stránkách digi.ceskearchivy.cz. Druhý a třetí svazek bohumilické pamětní knihy opatruje současný obecní kronikář ing. Miroslav

¹⁴⁹ Farní úřad Čkyně, Farní kronika Bohumilice II (1996 – dosud).

Černý a druhý svazek pamětní knihy bošické její zapisovatel František Mareš. Zmínění kronikáři jsou v současnosti jedinými obecními kronikáři ve zkoumaném regionu obcí.

3.2.1 Pamětní knihy obce Bohumilice

První pamětní kniha obce Bohumilice byla podle údaje na úvodní straně zavedena 1. července 1928. Celé úvodní straně dominuje malba části obce s kostelem a budovou školy, a v její spodní polovině je nápis „*Pamětní kniha obce Bohumilice, v Bohumilicích dne 1. července 1928*“ s razítkem Rady místního národního výboru Bohumilice obce Vimperk s připojenými podpisy Pek a Nikodem. Pod obrázkem pak nalezneme drobný podpis Rudolfa Kubrychta datovaný rokem 1956. Z toho plyne, že malba vznikla pravděpodobně až v době dopsání knihy, kdy ji kronikář Kubrycht odevzdal na MNV, což dokládají také podpisy Jana Nikodema a Dominika Peka, kteří právě v té době zastávali funkce předsedy a tajemníka MNV.

Na první číslované straně je zápis o tom, že kniha obsahuje 119 listů. Připojeno je datum 1. července 1928, které je stvrzeno razítkem obce Bohumilice a podpisem starosty Františka Lišky. V záhlaví strany tři nám však první kronikář, řídící učitel v Bohumilicích, Josef August Hrubeš, sděluje, že kronika byla založena již v roce 1923, kdy byl Josef Hrubeš pověřen tehdejší starostou Janem Staňkem, aby založil a vedl pamětní knihu obce. Na zbytku třetí a čtvrté strany je pak zpětně dopsán životopis kronikáře Hrubeše, který zapsal v roce 1957 pozdější kronikář a autor zmíněné malby, Josef Kubrycht.

Kronikář Hrubeš zavedl v pamětní knize okraje pro věcná hesla oddělené svislou čarou a ve vnějším horním rohu byla kniha opatřena modře natisknutými číslicemi. Zřetelná vyznačení jednotlivých let v pamětní knize nejsou. Posledním Hrubešovým zápisem je údaj z 9. července 1924.

Od roku 1925 vykonával funkci kronikáře František Liška, řezník v Bohumilicích, který dovedl zápisy do konce roku 1932, kdy se funkce vzdal. K jeho zápisům se hodí poznamenat, že nešlo o zápisy chronologické, ale spíše jsou členěny do tematických celků, jako např.: „*Společenský život v obci do roku 1933, náčrtek*“, „*Politické rozvrstvení v obci do roku 1933, statistika*“ či „*Hospodářské poměry v obci do roku 1933*“. Liška pravděpodobně zápisy do kroniky přepisoval teprve koncem roku 1932, kdy se funkce vzdal.

Pro následující období byl na schůzi obecního zastupitelstva 26. února 1933 zvolen obecním kronikářem bohumilický farář Josef Matouš, který tuto funkci vykonával do června roku 1945. Nejprve sepsal dějiny bohumilických usedlíků a teprve pak přistoupil k záznamům ze života obce, které jsou však velmi stručné. Ze záznamů v kronice se nedá zjistit, jestli byla kronika odevzdána podle směrnice Ministerstva školství a národní osvěty z druhé poloviny června 1940, a informace válečných let dopsány zpětně, nebo zda v Bohumilicích nařízení odevzdat kroniky okresním úřadům a následně zemským archivům nerespektovali a Josef Matouš tak mohl zapisovat přímo v době války. Matoušovy zápisy v kronice končí právě zápisy o konci 2. světové války v roce 1945 a následně až do roku 1951 kronika psána nebyla. Chybějící šestileté období doplnil zpětně v prosinci 1951 zvolený Dominik Pek, který dále pokračoval v zápisech do srpna 1954, kdy se 9. srpna 1955 pro nedostatek času své funkce vzdal.

Nově pověřený kronikář, Rudolf Kubrycht, nejprve zpětně doplnil chybějící zápisy za poslední rok a poté pokračoval svými podrobnými zápisy do konce roku 1957, čímž dovedl první svazek bohumilické kroniky do jejího konce. Celkový počet popsaných stran v kronice je 242.¹⁵⁰

Druhý díl Bohumilické pamětní knihy byl zaveden 1. ledna 1958 a kronikářem zůstal i pro tento nový svazek dosavadní kronikář Rudolf Kubrycht. Na úvodní stránce jednotlivých let je vždy malba, kterou kronikář vytvářel zřejmě až na konci daného roku, neboť vždy ilustrovala nejzásadnější událost uplynulého roku ať už pro obec samotnou nebo i pro celou zemi. Společně s malbami zde nalezneme nadpisy jako „*Rok zahájení výzkumu kosmického prostoru*“, „*Rok socializace obce a společné velkovýroby ve státním statku*“, „*Změna ústavy státu, změna státního znaku, vlajky a státu ČSR na ČSSR*“, „*Jurij Alexejevič Gagarin, první kosmonaut SSSR, 12. IV. 1961*“, a v roce 1962 uzavírá Kubrychtovy malby podobizna N. S. Chruščova s popiskem „*Nikita Sergejevič Chruščov, předseda rady ministrů SSSR. Neúnavný bojovník za úplné odzbrojení...*“ Kubrychtovy zápisy končí právě v roce 1962 na straně 84.

Zápisy pro jednotlivá léta rozčleňuje do několika rubrik, jako např.: „*Místní národní výbor*“, „*Výbor žen při M.N.V.*“, „*Různé záznamy z obce*“, „*Zemědělství v obci*“, „*Stav a činnost farmy Státního statku ČSSR*“, „*Činnost komunistické strany*“, či uvádí zápisy spojené s chodem školy s nadpisem „*Národní škola*“. Tyto pravidelné rubriky bývají pak doplňovány informacemi o osvětové činnosti obce, jako bylo

¹⁵⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I.

pořádání různých divadelních představení, přednášek, besed, tanečních zábav nebo promítání kina. Na závěr každého roku pak shrnuje počasí v roce, změny stavu obyvatelstva či uzavření manželských sňatků.

Kronikář Kubrycht se své funkce vzdal z důvodu vysokého stáří v roce 1964 a novým kronikářem se stal opět dřívější kronikář Dominik Pek, který kroniku vedl již v letech 1948 – 1951. Ten nejdříve zpětně dopsal zápisy za rok 1963 a 1964 a pak už pokračoval v aktuálních zápisech. Ty ve své struktuře vycházely ze zápisů předchozího kronikáře s tím rozdílem, že již nebyly tak přehledně členěné. Dále z kroniky vymizely malby a také byly častěji zařazovány zprávy z náboženského života v obci. Zápisy za rok 1989 se vyčerpala kapacita druhé pamětní knihy obce Bohumilice¹⁵¹ a od roku 1990 byl zaveden svazek třetí.

I v tomto třetím díle bohumilické pamětní knihy je autorem zápisů pan Dominik Pek. Zápisy začal na straně 1 shrnutím politických událostí v Československu od 17. listopadu 1989 a nadále pokračoval pravidelnými ročními záznamy. V kronice jsou zavedeny asi 1 cm široké čarou oddělené okraje po obou stranách, číslování je umístěno ve vnějším horním rohu, ale končí již na straně 181. Kronika neobsahuje věcná hesla, záznamy jsou zpřehledněny pouze podtržením nadpisů k jednotlivým událostem. Dominik Pek dovedl záznamy do konce roku 2003 (s. 193), kdy svou funkci předal současnému kronikáři Miroslavu Černému. Důvodem k zanechání funkce byl podle slov kronikáře Černého Pekův vysoký věk.

Nový kronikář zahájil vedení kroniky na jaře 2004 na straně 194 a v současnosti její záznamy končí posledními událostmi roku 2012 na straně 302. V kronice jsou zachovány okraje a nově zde nalezneme množství vlepených fotografií, letáků či novinových výstřižků. Přílohu kroniky tvoří fotoalbum zahrnující fotografie od roku 2006 do současnosti.¹⁵²

3.2.2 Pamětní knihy obce Bošice

Pamětní kniha pro obec Bošice, zahrnující v sobě kromě Bošic ještě osady Hradčany a Zahorí-Brdo, byla zavedena rozhodnutím obecního zastupitelstva v Bošicích dne 3. září 1922. Kronikářem byl ustanoven Václav Brodec ze Záhoří ve

¹⁵¹ Obecní úřad Bohumilice, Pamětní kniha obce Bohumilice II.

¹⁵² Obecní úřad Bohumilice, Pamětní kniha obce Bohumilice III.

věku 34 let, který zápisy v kronice zakončil poprvé na konci roku 1937 na straně 116. Následují záznamy, které byly do kroniky dopsány zpětně až v únoru 1946.

Při zřízení protektorátu musel totiž jako obecní kronikář podepsat prohlášení o tom, že bude zachovávat věrnost Adolfu Hitlerovi, a proto se rozhodl nadále do kroniky nezapisovat a místo toho zavedl kroniku novou, ve které se omezil na stručné záznamy o vydaných nařízeních, která měla nějaký význam pro danou obec.

V letech 1940 až 1945 byla původní kronika v souladu s nařízením z července 1940 umístěna v Archivu země české v Praze a počátkem února 1946 byla obci opět navrácena.

Po skončení války byly Brodcovy zápisy z válečného období zkontrolovány tehdejšími předsedou národního výboru, a protože nevykazovaly známky proněmeckého smýšlení, byl Václav Brodec opět požádán o vedení kroniky. Svě záznamy za léta 1938 až 1945 tedy zpětně doplnil do původní kroniky, a že to vykonal opravdu zodpovědně, dokládá více jak dvousetstránkový rozsah zápisů za toto osmileté období.

Vzhledem k tomu, že byl po celou dobu pisatelem kroniky pouze jeden kronikář, zachovává si kronika po formální stránce stejnou úroveň. Číslování bylo vedeno v horním rohu vnějšího okraje a na vnějším okraji, který nebyl oddělen čarou, se nacházela věcná hesla.

Povinnosti kronikáře pak Václav Brodec plnil až do roku 1951, kdy z neznámého důvodu ve svých zápisech ustal. Pamětní kniha obce Bošice čítá 450 popsaných stran z celkového počtu 500.¹⁵³

V následujících devíti letech se v Bošicích pamětní kniha nepsala a teprve od roku 1960 byl zaveden její druhý svazek. V jeho úvodu nenacházíme informace o osobě kronikáře ani jeho zvolení, ozřejmují je až zápisy na straně 84 a 228, kde se dočítáme, že autorem zápisů byl PhDr. Jan Podlešák, který k jejich sestavení využíval záznamy Jana Müllera, Bošice, č.p. 45, Františka Mareše, Budilov, č.p. 52 a Rudolfa Podlešáka, Bošice, č.p. 46.

V kronice jsou dodržovány čarou neohraničené zhruba dvoucentimetrové okraje z obou stran, číslování je zavedeno ve vnějším horním rohu a na vnějším okraji jsou zapisována věcná hesla. Od roku 1976 až do roku 1989 v kronice nacházíme každoročně záznamy o schválení zápisů radou MNV za příslušný rok s připojeným

¹⁵³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I.

datem a razítkem MNV v Bošicích. Záznamy ze života obce jsou obohaceny také o vzpomínky Jana Zacha. Kronika obsahuje 228 popsaných stran z celkového počtu 232.

Třetí svazek Bošické pamětní knihy je veden od roku 1990 do roku 2000. O kronikáři nejsou zmínky, ale podle rukopisu jím nadále zůstal Jan Podlešák. Okraje a věcná hesla jsou vedena stejně jako ve druhém svazku, ale číslování chybí. V kronice je prozatím popsáno 57 stran.¹⁵⁴

3.2.3 Pamětní kniha obce Onšovice

Na první straně knihy stojí úvodní nápis „*Kronika obce Onšovice od roku 1938. Kniha I. Tato pamětní kniha čítá 396 stránek.*“ Na úvod zápisů na straně 3 je vlepena pohlednice s pohledem na celou obec a na straně 21 se dočítáme, že prvním kronikářem se 1. května 1938 podle usnesení zastupitelstva stal řídící učitel školy v Onšovicích, Konrád Brunner. Dne 23. ledna 1939 byla pak ustanovena letopisecká komise a kronikáři byla stanovena roční odměna ve výši 50 K.¹⁵⁵

První kronikář věnoval prvních třináct stran charakteristice obce a pro případné další doplňující informace vynechal strany 14 až 20. Od strany 21 pokračoval zápisy nazvanými „*Paměti současníků*“, ve kterých zaznamenal události zhruba od počátku první světové války do roku 1938. Nepopsané strany 42 až 70 opět poskytují prostor pro případné doplnění. Počínaje rokem 1939 začínají na straně 71 každoroční záznamy, které však na straně 78 končí pouhým nadepsáním roku 1940. Zda zápisy končí z důvodu odevzdání pamětní knihy nebo odchodem učitele z Onšovické školy se ze zápisů opět nedozvíme. Kronikář Brunner též zavedl abecední rejstřík na konci knihy na stranách 369 až 393. Číslování je tradičně umístěno v horním rohu vnějšího okraje a na okrajích nalezneme také věcná hesla. Nadpisy pro jednotlivé roky jsou psány do středu stránky obyčejným písmem a podtrženy rovnou čarou.

Od strany 79, kde dochází ke změně rukopisu, do strany 94, je každá strana nadepsána novým rokem. Záznamy k těmto letům 1941 až 1956, ale doplněny nejsou. Ty počínají až rokem 1957 na straně 95 a končí v roce 1959 na straně 102.

Kdo se stal roku 1957 novým kronikářem nelze v knize zjistit, ale podle toho, že právě roku 1957 bylo zvoleno nové obecní zastupitelstvo, se lze domnívat, že obnovení

¹⁵⁴ Obecní úřad Bošice, Pamětní kniha obce Bošice II.

¹⁵⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 71.

zápisů v pamětní knize pramenilo právě z iniciativy některého z členů zastupitelstva. Avšak ani o volbě kronikáře, ani o volbě letopisecké komise v knize není zmínka.¹⁵⁶ Od roku 1960 do současnosti již pamětní kniha v Onšovicích nikdy vedena nebyla.

Nutno poznamenat, že některé skutečnosti ze života obce, jako např. obecní volby, úroda v roce atd., byly ještě před vznikem onšovické pamětní knihy zapisovány do školní kroniky. Za řídicího učitele Josefa Knopa zde byla dokonce od roku 1931 pravidelně vedena rubrika „*Kronika obce*“, která shrnovala informace o počasí, úrodě, cenách plodin nebo proběhlých volbách.¹⁵⁷

3.2.4 Pamětní knihy obce Výškovice

Na úvodní straně první výškovické pamětní knihy se setkáváme s nápisem „*Památník založen r. 1933 o 200 stranách*“ a v pravém dolním rohu je připojeno razítko obecního úřadu ve Výškovících s podpisy starosty Jana Krále a radního Josefa Šimka. Na straně 3 pak nalezneme záznam o založení pamětní knihy obce Výškovice, k němuž došlo usnesením obecního zastupitelstva dne 29. června 1933, a o jmenování kronikáře Josefa Nusky, chalupníka z Vnarov. Do tohoto roku stejně jako v případě Onšovic suplovala pamětní knihu obce kronika školní.

Kronikář zavádí číslování v horním rohu vnějšího okraje, který je oddělen čarou červené barvy. Nově odděluje čarou také okraj na spodním okraji stran. Na prvních 153 stranách kroniky se věnuje charakteristice obce, její historii a zpětnému dopsání záznamů za léta 1893 až 1933, i když pouze nahodilému. K podtržení nadpisů využívá červenou barvu, a co se týká fotografií, tak ty nalezneme v kronice pouze jednou v souvislosti s popisem obce, kdy je zde vlepeno několik snímků zachycujících různá významná místa v obci.

V roce 1940 byla pamětní kniha odevzdána okresnímu úřadu ve Strakoniciích a umístěna do Archivu země České v Praze. Po válce byla vyzvednuta a zpětně do ní byly zaznamenány informace z doby předmnichovské až po vytvoření protektorátu. Na straně 194 až 197 zavedl Nuska abecední rejstřík, jímž jsou popsány poslední strany prvního dílu výškovické pamětní knihy.

¹⁵⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice.

¹⁵⁷ SOKA Prachatice, Školní kronika Onšovice I, s. 212.

Druhý díl výškovické pamětní knihy začíná na první straně zápisem o počtu stran v knize a o jmenování Josefa Nusky kronikářem dne 19. prosince 1945 s připojeným razítkem Místního národního výboru a podpisem starosty Jelínka. Na straně 2 a 3 kronikář popisuje osudy první výškovické pamětní knihy a shrnuje její obsah. Od strany 4 do strany 74 jsou dopsány události z válečného období mezi lety 1940 až 1945 a stranou 75 pak pokračují pravidelné roční záznamy poválečného období. Začal-li kronikář se zápisy opravdu až po svém zvolení v roce 1945, je s ohledem na rozsah zápisů k jednotlivým letům, který činí v průměru více jak jedenáct stran ročně, pravděpodobné, že si kronikář záznamy vedl průběžně během války, ať už pro své potřeby nebo s ohledem na možný poválečný návrat k funkci obecního kronikáře. Zápisy končí na straně 201, kterou tvoří vnitřní strana zadních desek knihy.

Forma zápisů se v průběhu celé knihy téměř nemění. Číslování stran je stejně jako v dílu prvním, v horním rohu vnějšího okraje, ve kterém nalezneme také věcná hesla. Okraje jsou odděleny červenou čarou, které však společně s věcnými hesly mizí počínaje rokem 1965 na straně 171. Každý rok je nadepsán na začátku nové strany nahoře uprostřed a není nikdy podtržen. V kronice nalezneme jen několik svědectví o provedených kontrolách zápisů. Stalo se tak na konci roku 1949, kde najdeme zápis o tom, že kronika byla přečtena předsedou letopisecké komise, Janem Martanem, a připojeno je razítko MNV ve Výškovicích. Razítko MNV nalezneme také na konci zápisů za rok následující a rok 1962. Rozsah zápisů se v průběhu let postupně stále více snižoval, takže v druhé polovině 70. let tvořila roční zápis v průměru jen jedna strana. Na to mohl mít vliv pokročilý věk kronikáře, kterému bylo v roce 1979, kterým končí zápisy v druhém dílu výškovické pamětní knihy, 83 let.

V knize nenalezneme žádné obrázky ani novinové výstřižky, pouze na posledních dvou stranách je nákres katastru obce Výškovice. Přílohu tvoří Soupis pomístních jmen se 132 hesly a věcný rejstřík na několika vložených listech.

Z rozhovoru se synem bývalého kronikáře Josefa Nusky vím, že i on v současnosti po vzoru otce pokračuje v zápisech o dění v obci, ale vzhledem k tomu, že již Výškovice nejsou samosprávnou obcí a není zde oficiálně ustanovená funkce kronikáře, nelze ani tyto zápisy považovat za oficiální pamětní knihu obce.

3.2.5 Pamětní kniha obce Štítkov – Smrčná

Z předmluvy pamětní knihy obce Štítkov – Smrčná na straně 3 se dovídáme, že z rozhodnutí obecního zastupitelstva dne 28. září 1922 byl kronikářem pro obec Štítkov s osadou Smrčná ustanoven Jan Frühauf, žijící ve Smrčné.¹⁵⁸ Ten však vedl zápisy, které končí již v roce 1925, pouze ve svém příručním sešitu, a do kroniky samotné neučinil žádný zápis až do své smrti v roce 1938.

Jeho zápisy doplnil do kroniky až bošický kronikář, pan Václav Brodec, kterému byla kronika i s příručními sešity svěřena po Frühaufově smrti. Když Václav Brodec přepsal do kroniky vše, co mu bylo svěřeno, více už v zápisech nepokračoval, neboť, jak na straně 30 píše nově zvolený kronikář Antonín Novotný, bylo pro Brodce podle jeho slov, „...*velice těžké sledovat běh událostí v cizí obci.*“ V následujících letech se na kroniku zapomnělo a teprve v červnu 1950 obnovil zápisy v ní ve Štítkově ustanovený nový kronikář, Antonín Novotný. Ten zpětně doplnil údaje od roku 1925, k čemuž mu posloužily zápisy Václava Brodce, kronikáře v Bošicích, a staré protokolární knihy na MNV ve Štítkově.¹⁵⁹

Václav Brodec zavedl v knize číslování v horním rohu vnějšího okraje, kdy jednotlivé číslice byly ohraničeny pomlčkami, a také věcná hesla, psaná při vnějších okrajích, které nebyly odděleny čarou.

S nástupem Antonína Novotného do funkce kronikáře dochází ke změně v psaní věcných hesel, která byla vždy na stránce vpravo umístěována nově do vnitřního okraje a také se počínají jeho zápisy nově objevují nadpisy příslušných roků. Do 15. dubna 1954 měl dopsány záznamy za rok 1938, o čemž svědčí datum na straně 50 s podpisem Libuše Martínkové, a retrospektivní záznamy ukončuje na straně 79. Počínají zprávou o volbě nového předsedy 11. června 1950 počínají aktuální kronikářské záznamy, které však Novotný dovedlo pouze do července 1951. Nutno dodat, že od okamžiku ustanovení A. Novotného ze Štítkova kronikářem dochází k přehlížení událostí v osadě Smrčná, což jen potvrzuje slova Václava Brodce, že pro kronikáře je těžké, ne-li nemožné sledovat běh událostí v obci, ve které kronikář sám nežije.

¹⁵⁸ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Štítkov, s. 3.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 29 – 31.

3.3 Školní kronikářství

Z vymezeného regionu sedmi obcí byly školní kroniky vedeny ve všech třech obcích, kde fungovala škola.

Při škole v Bohumilicích se dochovalo celkem pět svazků kronik. První čtyři byly vedeny od roku 1882 do prvního uzavření školy na konci školního roku 1981/1982. V souvislosti s jejím obnovením ve školním roce 1991/1992 vznikl pátý svazek dovedený do konce školního roku 2008/2009, kdy byla škola opět uzavřena.

Přesné datum zavedení školní kroniky v Onšovicích není možné z jejích stran vyčíst, ale stalo se tak pravděpodobně až po nástupu řídicího učitele Josefa Mollendy dne 23. července 1881, odkdy začínají každoroční záznamy. První svazek kroniky je doveden do konce školního roku 1939/1940, kdy byla s 82 nepopsanými stranami odevzdána okresnímu úřadu v souladu s nařízením. Následující, druhý díl kroniky je v současnosti nezvěstný. Podle sdělení školního inspektora Maška byla tato kronika ztracena při skartaci starých spisů asi v roce 1966, což sdělil při inspekci bývalý ředitel školy pan Němeje. Třetí svazek kroniky je psán od školního roku 1968/1969 a její zápisy končí na straně 9 koncem školního roku 1971/1972. Proč zápisy nepokračují, není jasné.

Školní kronika samostatné obecné školy ve Výškovicích vznikla někdy po 1. lednu 1911, kdy došlo k přeměně ve statutu školy z bohumilické expozitury na samostatnou jednotřídní obecnou školu. Zápisy v první knize výškovické školní kroniky končí na konci školního roku 1938/1939. Přestože první kniha není dopsána až do konce, byla od počátku školního roku 1939/1940 zavedena kniha nová, dovedená do konce školního roku 1948/1949. Do uzavření školy ve Výškovicích již nadále kronika psána nebyla.

Vznik školní kroniky při bohumilické obecné škole v roce 1880 a následně také při škole v Onšovicích a Výškovicích odpovídá všeobecným tendencím ve společnosti druhé poloviny 19. století a počátku 20. století, kdy je zaznamenán obecný nárůst nejen školních, ale i obecních a jiných spolkových kronik. Zda byli kronikáři seznámeni s prvním vládním nařízením týkajícím se vedení školních kronik z 20. srpna 1870, není známo, s jistotou však víme, že nová nařízení vydaná 3. února 1892 již byla tehdejšími kronikáři nejpozději do konce roku 1892 registrována. Řídící učitel v Bohumilicích, Josef Seif o tom podává zprávu na straně 62, kde oznamuje, že 10. května 1892 byla

škole od okresní školní rady poslána nařízení „*terak vésti a zakládati kroniky školní*.“¹⁶⁰ Viditelnou známkou toho, že kronikář věnoval předpisům pozornost, je na příklad okamžité zavedení věcných hesel na okrajích stránek kroniky. Podobně tomu bylo také v kronice Onšovické školy, kde se na konci července 1892 též objevují věcná hesla.

Školní a vyučovací řád pro národní školy z 30. července 1937 byl veden v patrnosti při škole v Bohumilicích, kde byl vlepen na vnitřní stranu zadních desek druhého dílu kroniky. Zásadní význam pro povahu zápisů jak v Bohumilicích, tak v Onšovicích a Výškovicích však tento výnos neměl.

V souladu s výnosem z června 1940, který nařizoval, aby byly školní kroniky včetně školního roku 1939/1940 zapečetěny a uloženy jako závadné, došlo ve zmíněném roce k ukončení zápisů školních kronik v Bohumilicích a Onšovicích. Pouze ve Výškovicích končí zápisy již v roce předchozím. Důvodem bylo to, že tehdejší onšovický řídicí učitel Josef Michal po zřízení protektorátu odmítal psát zápisy podle tehdejších nařízení. K psaní kroniky se vrátil téměř po dvouletém vyčkávání, a to už do nově zavedené kroniky, kam zpětně doplnil údaje za období let 1939 a 1940.

V Bohumilicích byl bezprostředně od 1. září 1940 zaveden nový svazek kroniky. Jestli tomu tak bylo i v Onšovicích, nemůžeme s ohledem na ztrátu daného svazku říci, a ve Výškovicích, jak jsme popsali výše, byla nová kronika zavedena už pro školní rok 1939/1940. V poválečném období se i nadále pokračovalo se zapisováním do nově zřízených kronik.

O vedení všech školních kronik se staral výhradně řídicí učitel, později ředitel dané školy. Setkáme se však i se zápisy zastupujících správců škol v době nepřítomnosti řídicího učitele či s ojedinělými zápisy z řad učitelů, kteří zapsali svůj životopis nebo se jednorázově vyjádřili k určité události, k níž měli zvláštní vztah.

3.3.1 Kroniky školy v Bohumilicích

První kronika obecné školy v Bohumilicích byla zavedena řídicím učitelem Josefem Seifem pravděpodobně počátkem školního roku 1882/1883, kdy byl 16. září 1882 Josef Seif jmenován okresní školní radou v Prachaticích řídicím učitelem

¹⁶⁰ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice I, s. 62.

v Bohumilicích. Josef Seif nejprve zaznamenává na prvních šesti stranách historii školy od roku 1778 s tím, že školní rok 1880/1881 a 1881/1882 již nadepisuje samostatně. Co ho vedlo k doplnění detailnějších zápisů dvou let, kdy spravoval školu jeho předchůdce Jan Anderle, nevíme. Vzhledem k tomu, že řídící učitel Seif působil v Bohumilicích dlouhých 24 let, až do konce května 1906, udržují si zápisy vyrovnanou úroveň. Jednotlivé strany jsou číslovány na horním vnějším okraji a od strany 62, v souvislosti s nařízením ze dne 3. února 1892, jsou nově zavedena věčná hesla na vnějších okrajích stran a jednotlivé záznamy jsou oddělovány vodorovnou čarou. Od školního roku 1883/1884 je vždy za posledním zápisem školního roku připojeno datum 31. července příslušného školního roku, podpis řídícího učitele a razítko školy (od školního roku 1887/1888 bylo razítko též u každého nadpisu nového školního roku). U zpráv o návštěvě okresního školního inspektora je pak připojen jeho podpis.

Složení pravidelných každoročních zápisů za řídícího učitele Seifa se časem ustálilo na zprávy o začátku a závěru školního roku spojeného vždy s odpovídajícími bohoslužbami v Bohumilickém kostele, na stav zapsaných žáků a procentuálně vyjádřený stav docházky v daném školním roce a záznamy o osobních změnách v učitelském sboru či místní školní radě. Své místo v kronikářských záznamech našly i zprávy o každoročních zkouškách z náboženství, o darech věnovaných škole, či o sňatcích, úmrtích, výročích a jiných významných událostech týkajících se členů císařské rodiny.

Další zapisovatelé zavedli v kronice jen drobné změny. Josef August Hruběš (1905 – 1925) například začal číslovat jednotlivé záznamy v roce, po Hruběšově smrti správou školy pověřena Růžena Marková (16. února 1925 – 30. června 1925) v tom pokračovala a následně správce Alois Vlček (1925 – 1927) od toho upustil. Nový řídící učitel Jan Vejšický (1927 – konec ledna 1939) dopsal poslední volné listy knihy I, za nimiž následoval ještě abecední rejstřík zavedený již Josefem Seifem a stručné medailonky učitelů působících na bohumilické škole za Josefa Seifa.¹⁶¹

Jan Vejšický založil počínaje rokem 1928/1929 jako plynulé pokračování knihy I (strana 1 až 210) druhou knihu školní kroniky (strana 211 až 298). Za jeho správcovství se v kronice v souvislosti s výzvou okresního školního výboru poprvé setkáváme v roce 1930/1931 s vlepenými fotografiemi zachycujícími školní budovu, interiér jednotlivých tříd a žactvo všech tří tříd.

¹⁶¹ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice I.

V únoru 1939 se novým školním kronikářem stává zastupující řídící učitel František Řehoř. V důsledku převratných dějinných událostí přelomu 30. a 40. let se v jeho zápisech kromě ustálených každoročních záznamů setkáváme více než kdy jindy s reflexí politických událostí státní úrovně. Stejně jako Jan Vejšický byl i řídící učitel František Řehoř na vlastní žádost přeložen na jinou školu. Vedení kroniky převzala již v době Řehořova věznění od 13. září do 28. října 1939 učitelka Anna Hüttnerová a pokračovala v něm i po jeho návratu a následně i po jeho přeložení 1. února 1940, již jako zatímní řídící učitelka. Posledním zápisem v druhé knize je zpráva na straně 298 o dopsání a ukončení kroniky dne 30. června 1940 s tentokrát již dvojjazyčným razítkem školy a podpisem zastupující řídící učitelky Anny Hütnerové.¹⁶²

Třetí svazek Obecné školy v Bohumilicích reflektuje léta 1940 až 1967 (strana 1 až 318). Číslování se nachází vždy ve vnějším horním rohu. Na prvním listu je malovaný obrázek obce a malování zdobí také několik následujících nadpisů na počátku školního roku. V některých letech jsou nadpisy pouze zvýrazněny obtažením.

Zápisy obsahují věcná hesla, která jsou podtržena dvojitou čarou, a do roku 1948/1949 nalezneme na okrajích také podpis inspektora s připojeným datem jeho návštěvy. Prvních 90 stran patří záznamům z období 2. světové války, které byly zapisovány průběžně. V této době vedly kroniku nejprve Marie Hütnerová a po ní Alžběta Biedermannová. Od roku 1944/1945 se stal kronikářem řídící učitel Jiří Dolejší, který stejně jako následně zastupující řídící učitelky Marie Batystová a Libuše Dolejší, pokračoval ve stejném stylu zápisů, pouze se upustilo od podtrhávání věcných hesel. Změna nastala počátkem roku 1949/1950, kdy se ředitelem školy stal František Filip, který začal nadepisovat každý jednotlivý měsíc školního roku. Následně se tohoto formátu držely také zastupující ředitelky Radomila Benešová a Alžběta Biedermannová a od roku 1952/1953 také ředitel Václav Kraml, za něhož byly na konci kroniky vlepeny fotografie učitelského sboru, dětí jednotlivých tříd v letech 1955/1956 až 1966/1967 a fotografie školy z roku 1940.¹⁶³

Čtvrtý díl bohumilické školní kroniky je psán od září roku 1967 do zániku školy v roce 1982. Číslování zůstává stejné jako u dílu třetího. Václav Kraml upustil od nadpisů jednotlivých měsíců a omezil se pouze na nadpis 1. a 2 pololetí. Od počátku školního roku 1971/1972 s nástupem ředitele Josefa Černého mizí i ty a v následujícím roce byly odstraněny také okrajové čáry oddělující postranní hesla, čímž zápisy ztrácí

¹⁶² SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice II.

¹⁶³ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice III.

na přehlednosti. Při nástupu nové ředitelky Heleny Sovové 1. ledna 1977 se do kroniky vrací svislé čáry, oddělující věcná hesla na okrajích, avšak tentokrát v červené barvě. Ke změně došlo také v umístění okrajů, které byly na pravých stranách kroniky přesunuty z vnějšího k vnitřnímu okraji. Ředitelka školy Božena Svěchotová působící v Bohumilicích od 1. února 1978 je však opět vrátila na vnější okraj. V tom pokračovala také poslední ředitelka školy Marie Hadová působící v Bohumilicích od počátku školního roku 1979/1980, která dopsala poslední zápisy v pořadí čtvrté bohumilické školní kroniky na straně 194.¹⁶⁴

Pátý díl školní kroniky obnovené Základní školy v Bohumilicích zahrnuje období od počátku školního roku 1991/1992 do ukončení školy dne 30. června 2009. Kroniku založila učitelka školy Jiřina Žampachová pravděpodobně někdy po svém nástupu na školu ve školním roce 1993/1994 a zpětně doplnila údaje za první dva roky. Kronika je číslována nahoře uprostřed arabskými číslicemi ohraničenými pomlčkami, ale pouze do čísla 35, pak číslování chybí. Nejsou v ní zavedeny okraje ani věcná hesla, pouze pro přehlednost jsou data jednotlivých záznamů podtržena dvojitou čarou. Na stranách kroniky je velké množství vlepených barevných fotografií, které vyplňují na úkor textu většinu prostoru.

Učitelka Jana Hudečková vedla kroniku v druhém pololetí školního roku 1998/1999, za tu dobu popsala strany 78 až 83 a vlepila jednu fotografii dětí z konce školního roku.

Třetí kronikářkou se stala Martina Mondlová, která kromě fotografií vlepovala například také jízdenky do Č. Budějovic nebo vstupenky na Černou věž či na různá divadelní představení. Některé fotografie jsou pouze vloženy. Nově se u učitelky Mondlové začínají, i když nepravidelně, objevovat náznaky čarou neoddělených okrajů, v kterých nalezneme datum příslušného záznamu.

Od prosince 2002 pokračovala ve vedení kroniky opět Jiřina Žampachová, která se držela systému – tři věty a čtyři fotografie na dvoustranu. S jejím odchodem na konci roku 2003 však končí i to. Ředitel školy Miloš Doležal se kromě prvního roku, kde nalezneme několik jednovětvých, velmi strohých zápisů, omezil pouze na vyjmenování žáků školy na začátku školního roku a na fotografii z konce roku. Ve školních letech 2006/2007 a 2007/2008 je jenom nadpis roku s fotografií žáků a pod nadepsaným

¹⁶⁴ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice IV.

rokem 2008/2009 nalezneme jedinou informaci „*Činnost školy ukončena 30. června 2009.*“¹⁶⁵

3.3.2 Kroniky školy v Onšovicích

V první kronice nelze dohledat údaj, který by jasně říkal, kdy došlo k zavedení kroniky, nalezneme ho až na straně 8, kde je zaznamenáno, že 29. července 1881 odevzdal kroniku tehdejší řídící učitel Josef Pintr. Ke vzniku kroniky tedy došlo někdy po jeho nástupu na školu dne 1. ledna 1873, kdy zároveň došlo po 51 letech k přeměně onšovické školy z expozitury bohumilické školy ve školu samostatnou, a nejpozději byly Pintrovy zápisy doplněny do 27. července 1881, kdy školu navštívil okresní školní inspektor, který pod Pintrovy zápisy podal zprávu o své návštěvě.

Kronika je číslována vždy v horním rohu vnějšího okraje stránky. Čarou oddělené okraje stejně jako věcná hesla nebyly vedeny. Záznamy o návštěvě inspektora nalezneme střídavě buď pod zápisy kronikáře, nebo na okraji.

Na první straně nalezneme údaje o složení školní obce a na straně druhé pak opis listiny císařského královského úřadu ve Volyni z roku 1866 o povolení vyškolení jednotlivých chalup z Nespice a Putkova od školy Vacovské a jejich přiškolení do Onšovic. Od strany 3 do strany 8 jsou pak vylíčeny události do konce školního roku 1880/1881. Záznamy nejsou opatřeny věcnými hesly a jsou oddělovány pouze tak, že každý záznam byl psán na novou řádku a začínal slovem „Dne“.

Řídící učitel Josef Mollenda, který nastoupil na školu dne 30. srpna 1881, nejprve pokračoval ve stylu zápisů svého předchůdce, ale od školního roku 1884/1885 začal v rámci školního roku nadepisovat číslicí počátek nového kalendářního roku. Tato data se následně přesouvají do v témže roce nově zavedených čarou oddělených okrajů, do nichž je rovněž vepisováno datum vážící se k zaznamenávané události.

Od počátku školního roku 1892/1883 do konce školního roku 1895/1896 zapisoval do kroniky učitel Josef August Hrubeš, který však začal na škole působit až od 1. února 1896. Vzhledem k tomu, že v jeho záznamech můžeme najít zprávy o návštěvách inspektora, dá se předpokládat, že tyto záznamy nevznikly zpětně, až po jeho nástupu, ale přímo v oněch letech. Na stranách 63 až 67 jím byl také zaveden

¹⁶⁵ MŠ Bohumilice, Kronika ZŠ Bohumilice.

abecední „Obsah knihy pamětní“. Hrubeš nejprve nově zavedl čarou oddělené okraje na obou krajích jedné strany, přičemž do levého vepisoval datum a do pravého věcné heslo, aby po roce vedení kroniky zavedl pouze jeden vnější okraj jak pro data tak věcná hesla. Když se na počátku školního roku 1896/1897 navrátil k funkci kronikáře řídící učitele Josef Mollenda, zachoval sice okraje, ale upustil od věcných hesel. Do okrajů zapisoval pouze datum události a počátek kalendářního roku. Z jakého důvodu ho ve zmíněném období zastupoval Josef Hrubeš, jinak učitel v Bohumilicích, se nelze v kronice dopátrat.

Řídící učitel Eduard Hrudka, který v lednu 1915 vystřídal Josefa Mollendu, se navrátil k věcným heslům a za jeho vedení kroniky se poprvé číselné označení jednotlivých kalendářních let objevilo uprostřed strany a také přistoupil k, třebaže jen drobným, nadpisům jednotlivých školních roků. Jeho nástupce, Augustin Muttich, neprovedl v kronice až do svého odchodu koncem školního roku 1925/1926 žádné výrazné změny, stejně jako následující správci školy Josef Bambas, Leopold Kovařík a Bohumila Lehoučková-Lehmannová.

Teprve od počátku školního roku 1931/1932, kdy se stává kronikářem nový definitivní řídící učitel Josef Knop, se objevují uprostřed strany nadpisy „Školní rok...“ s příslušnou číslovkou. V následujícím roce ustanovený řídící učitel František Řehoř a o další rok později Konrád Brunner u této formy zůstali. Poslední zápisy prvního dílu onšovické školní kroniky jsou ukončeny zápisy za školní rok 1939/1940 na straně 270.¹⁶⁶

Jelikož druhý díl onšovické školní kroniky, vedený pravděpodobně mezi lety 1940 až 1966, se údajně podle slov tehdejšího ředitele školy Němeje ztratil při skartaci starých tisků v roce 1966, nelze o něm říci nic bližšího.

Třetí svazek kroniky obsahuje informace od počátku školního roku 1968/1969 do října 1971, kde na deváté straně náhle zápisy v kronice končí. Přestože to není nikde v kronice uvedeno, dá se předpokládat, že autorem zápisů byl tehdejší ředitel školy Josef Mošna.

Na první straně nalezneme fotografii školní budovy a od strany 3 začínají každoroční zápisy. Forma zápisů se nezměnila, jen jejich obsahová stránka je poněkud stručná.¹⁶⁷

¹⁶⁶ SOKA Prachatice, Školní kronika Onšovice I.

¹⁶⁷ SOKA Prachatice, Školní kronika Onšovice II.

3.3.3 Kroniky školy ve Výškovicích

Prvním pisatelem a dá se předpokládat, že i zakladatelem výškovicke školní kroniky, byl učitel Otakar Konrád, který tehdy ještě na expozituru bohumilické školy ve Výškovicích nastoupil dne 1. března 1909. Doplnil nejprve informace z historie školy tak, že je rozdělil do následujících dvou kapitol „*Doba před otevřením expozitury školní*“ a „*Expozitura školní ve Výškovicích od 16. května 1904*“. Druhá kapitola již obsahuje podnadpisy jednotlivých školních roků a podobně je tomu i v kapitole třetí s názvem „*Doba samostatné školy jednotřídní ve Výškovicích*“, která zahrnuje informace od 1. ledna 1911, kdy ke vzniku samostatné školy došlo. Do konce školního roku 1910/1911 byl kronikářem zmíněný Otakar Konrád, který se zároveň dne 16. prosince 1910 stal zatímním správcem školy.

Konrádovy zápisy si udržují stabilní formu. Nadpisy kapitol jsou psány červeně, jednotlivé školní roky jsou červeně podtrženy a stejně tak k oddělení okrajů je využita červená barva. Číslování je vedeno ve středu horního okraje a číslovány jsou také jednotlivé záznamy. Věcná hesla jsou uváděna na vnějším okraji stran stejně jako svědectví o návštěvě inspektora, nejčastěji v podobě věty „Viděl (příslušné datum a podpis) c. k. ok. šk. inspektor“ Novinkou jsou razítka s nápisem „Správa obecné školy ve Výškovicích“ objevující se na každé jednotlivé straně třetí kapitoly až do konce Konrádových zápisů.

Konrádův nástupce Václav Svoboda od roku 1912/1913 upustil od číslování jednotlivých zápisů a v následujícím školním roce od číslování celkově. Často umisťuje některé zásadní informace, jako byly např. zprávy o úmrtích členů císařské rodiny, vysokých představitelů státu, o padlých kolezích v bojích 1. světové války či informace vztahující se k nově se rodícímu státu, do rámečku. Je též prvním, kdo vlepuje do kroniky výstřižky z novin týkající se převážně politického života v zemi. Novinové výstřižky se od této doby stávaly v kronice stále častějšími.

Od počátku školního roku 1922/1923 vedl kroniku nový řídící učitel Josef Toman, který nově na konci svých zápisů v každém školním roce vždy uvedl svůj podpis. Jeho tři následovníci Josef Janda, Jan Vejšický a Josef Klouda se drželi dosavadní formy vedení kroniky. Teprve řídící učitel Josef Michal působící ve Výškovicích od 1. července 1937 opět odstranil čáru oddělující věcná hesla na okrajích, ale nově zavedl jejich číslování. Dne 31. srpna 1939 pak svými slovy vyjadřujícími

naději v lepší budoucnost českého národa ukončil zápisy v první kronice Výškovické školy.¹⁶⁸

Se zápisy do druhé a poslední výškovické školní kroniky, která ač obsahuje záznamy od počátku školního roku 1939/1940, bylo podle slov řídicího učitele Michala, kterému „*Stále tkvěla v duši naděje na blízký konec války, naděje, že nebude si třeba činit násilí v pravdě...*“,“ započato až na základě napomenutí školního inspektora Jaroslava Kovaříka. Ten mu při své návštěvě školy 4. června 1940 řekl: „*Je sice hezké být vlastencem, ale velmi nebezpečné, musíte se mírnit*“, a tak tedy započal Josef Michal „*s velikým sebezapřením a nechutí*“ se zápisy suchých fakt podle doporučení školního inspektora Kovaříka, jež znělo: „*...stačí suchá fakta, ale psaná tak, aby jich v zápise nemohlo být užito proti učitelstvu...*“ Pod zápisy za školní rok 1939/1940 sice nalezneme údaj, že byly dokončeny dne 31. srpna 1940, ale v Michalově dodatku k zápisům na straně 54 se dovídáme, že s nimi ve skutečnosti začal až v roce 1941.

Zápisy od května do října roku 1946, jejichž autory byli správci školy Jan Martan a Anežka Soukalová, věrně následovaly tradici zápisů zavedenou Josefem Michalem. Ode dne 8. října 1946 v Onšovicích působící Anna Smržová pak upustila od číslování věcných hesel. Posledním kronikářem výškovické kroniky ve studovaném období a v historii školy vůbec se pro školní rok 1948/1949 stal Ota Duštíra. Jeho upřímné nadšení a radost z budovatelských úspěchů nejen ve škole samotné, ale i v celé obci dokládají jeho zápisy, které zahájil malbou školní budovy s připojeným heslem „*Krásu do škol! Radost do škol!*“ a které svým rozsahem a strukturou připomínají spíše menší vědecké dílo z pedagogiky o tom, jak zvládnout těžkosti učitele spojené s výukou na jednotřídní obecné škole, jak pomocí všudypřítomné zdravé soutěže vést děti k aktivitě a jak získat dětský kolektiv na svou stranu. Za jeden školní rok zvládl popsat přes 110 stran kroniky. Zápisy mají velice členitou strukturu s menšími či většími nadpisy a odstavci a zpestřovány jsou tematickými malůvkami kronikáře. Těmito zápisy druhá kronika školy ve Výškovicích končí, přestože škola fungovala do roku 1971.¹⁶⁹

¹⁶⁸ SOKA Prachatice, Školní kronika Výškovice I.

¹⁶⁹ SOKA Prachatice, Školní kronika Výškovice II.

4 REFLEXE OBDOBÍ 1922 – 1948 V KRONIKÁCH FARNOSTI BOHUMILICE

4.1 Farní kronika Bohumilice¹⁷⁰

Farní kronika byla ve studovaném období psána místním farářem Josefem Matoušem, který nastoupil na bohumilickou faru po smrti pana faráře Jana Hanzla v roce 1922. Své zápisy začal zprávou o úmrtí P. Hanzla a převážná část jeho záznamů se týká oprav provedených na kostele a jeho vybavení, hřbitovní zdi, farní budově nebo varhanách, dále nákupů zvonů, nových rouch a mešních nádob. Zmíněno je i počasí v jednotlivých letech a jeho vliv na zemědělství v obci. Další záznamy se týkají nejrůznějších slavností uspořádaných v obci či udílení svátostí sv. přijímání a biřmování. Kronikář též uvádí zahraniční i domácí události roku 1938, shrnuje válečné události v Evropě a také popisuje vliv válečného hospodářství na život v obci. Konec války popisuje především z pohledu bohumilických občanů, jejich prožívání konce války a také zaznamenává poválečný úbytek obyvatel v důsledku jejich přesunu do míst uprázdněných po odsunutých Němcích. Své záznamy končí událostmi z let 1948-1949. Za povšimnutí stojí, že kronikář zcela vypustil období poválečných let 1945-1948.

4.2 Pamětní knihy obcí

4.2.1 Pamětní kniha obce Bohumilice¹⁷¹

Ve sledovaném období se na zápisech bohumilické pamětní knihy podíleli čtyři kronikáři. První z nich, řídící učitel v Bohumilicích, Josef August Hrubeš (1923 – 1925), podal na prvních dvaceti stranách svých zápisů výklad o obci samotné. Popisuje zde historii obce a jejích významných staveb jako např. místního kostela Nejsvětější Trojice či zámku Skalice, ale také historii sboru dobrovolných hasičů a ostatních spolků

¹⁷⁰ V současnosti je farní kronika uložena na faře ve Čkyni.

¹⁷¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 1 – 166.

v Bohumilicích. Zaznamenal výčet držitelů bohumilického panství, jmenuje faráře působící v Bohumilicích a připojuje stručné informace o nich. Jako učitel věnoval velkou pozornost historii místní školy, a tak v kronice nalezneme též soupis všech učitelů působících v Bohumilicích od roku 1794. Ke svému výkladu využíval odborné literatury, kterou vždy důsledně cituje. Nejčastěji citovanými zdroji jsou: J. Emler, Libri confirmationum, B. Paprocký z Hlohol, O stavu panském/O stavu rytířském, Riegrův slovník naučný, T. V. Bílek, Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618, Sommer, J. G., Das Königreich Böhmen, statistisch-topographisch dargestellt I-XVI nebo také Palackého Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. Výklad o historii obce přepsal kronikář z bohumilické školní kroniky ze zápisů Jana Trojana z roku 1862.

Z dílčích historických událostí týkajících se obce zaznamenává často takové skutečnosti, které se udály mimo rámec časového období, ve kterém vykonával funkci kronikáře. Z těch nejvýznamnějších stojí za zmínku např.: požár mlýna „U Kohoutů“ v roce 1899, popis pohřbu řídícího učitele Josefa Seifa v roce 1909, či vražda v bohumilické hospodě v lednu 1913. K těmto záznamům využíval pravděpodobně farní a školní kroniku.

Událostí, které se odehrály již v době, kdy byl kronikářem, v kronice nalezneme minimum. Je to např. záznam o koupi zámku Skalice v roce 1923 nebo o nástupu faráře Josefa Matouše ve stejném roce. Popisuje také opravy na farních budovách či zavedení elektrického osvětlení v Bohumilicích. Na stranách 42 až 44 se věnuje událostem spojeným se vznikem samostatného Československa a jeho poslední zápisy patří soupisu jednotlivých domů v obci podle čísla popisného. Hrubešovy zápisy končí 9. července 1924 na straně 51.

Na téže straně v poznámce o zvolení nového kronikáře Františka Lišky (1925 – 1932), řezníka v Bohumilicích, není doplněn datum jeho zvolení, ale lze předpokládat, že se tak stalo krátce po smrti Josefa Hrubeše. Hned na úvod svých záznamů naznačuje nový kronikář, jakým směrem by chtěl, aby se ubíraly jeho záznamy: *”Můj předchůdce-kronikář zaznamenal dějiny panství, kostela, školy, já rád bych zaznamenal dějiny usedlíků bohumilických, jejich poměry robotní, majetkové a změny držebnostní, avšak to lze zjistiti jen ze starých knih pozemkových a listů nalézajících se v úschově českého zemského archivu a příslušný poplatek za výpisy obec dosud nepovolila a ztíží povolí vzhledem k nezájmu členů zastupitelstva.”* Nutno říci, že za dobu, kdy byl ve funkci kronikáře, se mu toto předsevzetí uskutečnit nepodařilo. K jeho zápisům se též hodí poznamenat, že nešlo o jednotlivé zápisy významných událostí v rámci kalendářních let,

ale jsou to zápisy členěné do tematických celků. Jedno téma je vždy popsáno pro období let 1925 až 1932. Samotná témata, jako např.: „*Společenský život v obci do roku 1933, náčrtek*“, „*Politické rozvrstvení v obci do roku 1933, statistika*“ či „*Hospodářské poměry v obci do roku 1933*“, pak mnohdy obsahují kromě faktických informací také subjektivní autorův pohled a hodnocení dané problematiky. Liška pravděpodobně doplnil své zápisy do kroniky až zpětně někdy koncem roku 1932, kdy se funkce vzdal. Jestli si záznamy vedl provizorně v nějakém zvláštním sešitu nebo kalendáři, o tom v kronice mlčí.

Nástupcem Františka Lišky se stal místní farář Josef Matouš. Ten uskutečnil přání svého předchůdce, a sice zaznamenat dějiny usedlíků bohumilických. Píše: „*Pokusil jsem se o tyto dějiny a to na základě výpisů zemského archivu a pak na základě zdejších matrik, které počínají rokem 1655.*“ Využíval zápisů z berní rule z roku 1654 pro obec Bohumilice na bývalém panství Skalice, z příznávací tabelky poddaných rustikálního katastru ze dne 13. května 1715, dále z knihy katastru Josefínského ze dne 16. ledna 1788 pro obec Bohumilice a také z originálního protokolu katastru stabilního ze dne 22. února 1838. Na stranách 74 až 147 popisuje držebnostní změny jednotlivých domů do č.p. 87, které bylo možné zjistit ze zápisů v zemském archivu a v bohumilických matrikách. Podařilo se mu zde zmapovat majitele jednotlivých domů zhruba od poloviny 17. století až do své současnosti, přičemž záznam k jednomu domu zaujímá někdy až tři strany.

Od strany 149 pak zapisuje významné události ze života obce v letech 1933 až 1945. Úplně prvním zápisem je záznam o krupobití, které postihlo Bohumilice i okolní obce a způsobilo značné škody. Další významnou informací je zpráva o stavbě pomníku padlých z 1. světové války, o automobilovém neštěstí, o stavbě nových kostelních varhan. Dále se věnuje popisu událostí v roce 1938, zřízení protektorátu a s tím související vznik četnické stanice v Bohumilicích. Z válečného období zaznamenává průběh bojů v Evropě, dopad války a válečných nařízeních na hospodářství a život v obci nebo rekvisice zvonů. Matoušovy zápisy končí popisem osvobození v roce 1945 na straně 159.

Zápis nového kronikáře, Dominika Peka, na následující straně, nám vysvětluje, že se Josef Matouš vzdal v červnu 1945 dobrovolně funkce kronikáře a že od té doby až do roku 1951 kronika psána nebyla. Pek byl zvolen novým obecním kronikářem až v prosinci 1951 při členské schůzi Místního národního výboru, ale postaral se o zpětné doplnění období let 1945 až 1951 a v zápisech kroniky pokračoval až do roku 1954.

Převážná část zápisů let 1945 až 1948 se týká politického života v obci. V kronice našly své místo zprávy o volbě národního výboru a předsedy, popis elektrifikace obce, zpráva o tragické smrti Josefa Malého nebo charakteristika počasí. Poslední záznamy roku 1948 tvoří zpráva o volbách do Národního shromáždění dne 26. května 1948 a záznam o parcelaci znárodněných nemovitostí a přidělení nově vzniklých parcel.

4.2.2 Pamětní kniha obce Bošice¹⁷²

Vedení pamětní knihy obce Bošice se ujal Václav Brodec roku 1922 ve svých 34 letech. Jelikož k politické obci Bošice patřily také osady Hradčany a Zahoří-Brdo, objevují se v kronice záznamy také ze života těchto osad. Václav Brodec zapsal zpětně události z let 1914 až 1922, především popsal život obce za první světové války, dále, jak byl vnímán vznik samostatné ČSR a také obnovení politického života po válce. Kronikář zmiňuje špatné pracovní příležitosti v obci a okolí, což vedlo k odlivu obyvatel do větších měst (Vimperk, Volyně, Strakonice), ale také do zahraničí, zvláště Ameriky. Neopomenul též zhodnotit náboženský život občanů před a po válce a také otázku vzdělávání. Pravidelně se v kronice objevují záznamy o stavu cen obilí a dobytka v daném roce. Kronikář dává též prostor zprávám z kulturního života obce, jako bylo konání tanečních zábav či různých slavností v obci. Bez povšimnutí nezůstala ani sociální situace obyvatel – dovídáme se, který zemědělec si pořídil žací stroj či mlátící garnituru nebo to, jak bylo využito půjček a podpor ministerstva zemědělství pro postižené krupobitím. Pozoruhodné je především líčení politických událostí předcházejících válce a popis válečných událostí. Této problematice se kronikář věnuje velmi detailně na straně 107 až 320. Hodnota zápisů je však bohužel snížena tím, že se kronikář omezil na strohé zaznamenání válečných nařízení. Jeho původní záměr, doplnit při přepisování provizorních záznamů do pamětní knihy v únoru 1946 také poznámky o tom, jak byla válečná nařízení lidem přijímána, by byl jistě cennější. Následuje popis všech hospodářství v Bošicích, Hradčanech, Zahoří a Brdě na straně 321 až 331. Uvádí také soupis občanů, kteří se po válce odstěhovali do pohraničí.

V poválečném období převažují především záznamy z oblasti zemědělství v obci v souvislosti s novými vládními nařízeními. Kronikář popisuje zvolení akčního výboru

¹⁷² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 1 – 370.

v únoru 1948 a vyživovací komise v červnu téhož roku. Ze zápisů se dovídáme především o tom, jak obec zvládá plnit vládní nařízení o dodávkách obilí a dobytka.

4.2.3 Pamětní kniha obce Onšovice¹⁷³

Onšovický kronikář Konrád Brunner provedl v úvodu kroniky nejdříve charakteristiku obce a též nastínil historii místní školy. Strany 21 až 24 obsahují záznamy, k nimž kronikář čerpal informace z pamětí současníků nebo školní kroniky. Jedná se především o záznamy o počasí nebo přírodních katastrofách, ale nalezneme zde i popis první světové války, oslav 28. října 1918, zprávy související s úmrtím T. G. Masaryka, zmapování politických událostí roku 1938, zprávu o zvolení osvětové komise nebo záznam o úkazu polární záře.

Vlastní Brunnerovy zápisy, které vedl pouze v letech 1938 až 1939, jsou zahájeny zprávou o volbě letopisecké komise a dále se v nich prolínají zprávy týkající se válečných opatření, válečného hospodářství nebo zprávy související s chodem školy. Od roku 1940 do roku 1948 zápisy v kronice chybí.

4.2.4 Pamětní knihy obce Výškovice¹⁷⁴

Jako je tomu u většiny vznikajících pamětních knih, obsahuje i ta výškovická ve svém úvodu obecnou charakteristiku předmětu zkoumání, tedy obce samé. V případě Výškovic je to charakteristika několika obcí, které tvoří jednu politickou obec. Nechybí zde historické přehledy jednotlivých obcí, ani popis historie vzniku a fungování školy ve Výškovicích a nalezneme zde také kapitoly jako samospráva obce nebo obecní hospodářství.

Léta 1918 až 1933 jsou již nadepsána jednotlivě a zahrnují většinou záznamy o počasí v roce, o cenách obilí a dobytka, popisují situaci v zemědělství, výdaje obce, proběhlé volby nebo činnost některých spolků. K těmto retrospektivním údajům využíval kronikář dochované obecní spisy, výpovědi věrohodných pamětníků, zápisy svého otce a také své zápisy od roku 1911.

¹⁷³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 1 – 77.

¹⁷⁴ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 1 – 197; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 1 – 97.

Na straně 154 počínaje rokem 1934 začínají pravidelné roční zápisy. V nich si kronikář všímá obvyklých témat, jako byl stav počasí v daném roce nebo uskutečněné volby, ale také nezaměstnanosti v obci či nařízení ovlivňujících hospodářský život obce, jako bylo např. zavedení obilního monopolu nebo zrušení státního příspěvku na stavbu silnice k Výškovicům. Dále tvoří součást zápisů zprávy o činnosti obecního zastupitelstva a detailně se věnuje popisu událostí státní úrovně v letech 1938 a 1939. Strany 185 až 193 prvního svazku obsahují záznamy, zapsané do kroniky až po válce a kronikář se v nich vrací do doby předmnichovské. Na dvou posledních stranách pak nalezneme výpisy z některých listin z vimperského archivu, které se týkaly obce Výškovice.

V druhém dílu výškovické pamětní knihy počínají zpětně doplněné zápisy rokem 1940 a končí v roce 1945 na straně 74. Jako ve většině pamětních knih obcí regionu, tvoří i ve výškovické pamětní knize převážnou část zápisů z 2. světové války předpisy spojené s válečným hospodářstvím (povinné dodávky obilí, dobytka, sena a jiných plodin či potravin, kontroly zemědělců, tresty a pokuty při porušení předpisů, uzavírání mlýnů a další) a jeho dopady na život obce. Opomíjeny však nejsou ani vlastní obecní aktivity, jako byla stavba vodovodu, přednášky konané v obci nebo jejím okolí nebo hodnocení výdajů obce. Nechybí reflexe Heydrichiády, odvodů nuceně nasazených v Říši, vznik protiletecké obrany a v roce 1945 také popis průběhu osvobozování.

Z poválečného období let 1946 až 1948 převažují záznamy o volbách, ustanovení Národního výboru, o poválečných reformách nebo odsunu Němců. Záznamy za rok 1948 končí na straně 97 druhého svazku výškovické pamětní knihy.

4.2.5 Pamětní kniha obce Štítkov – Smrčná¹⁷⁵

Na prvních 29 stranách se první autor zápisů kroniky, Jan Frühauf, věnoval charakteristice obce, dále popsal život v obci za první světové války a retrospektivní záznamy končí srovnáním poměrů před a po válce. Z doby, kdy již byla kronika vedena, pochází jediné dva zápisy, a sice zpráva o konání ustavující schůze sboru dobrovolných

¹⁷⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Štítkov, s. 3 – 76.

hasičů 28. září 1924 a volbě jeho činovníků a zpráva o dodání hasičské stříkačky v roce 1925.

Na straně 31 až 78 nalezneme retrospektivní záznamy kronikáře Antonína Novotného z let 1925 až 1949, v nichž si pravidelně všímá témat jako počasí, úroda, ceny, případně volby, pokud v daném roce proběhly. Z tohoto schématu pak vybočují zprávy o zřízení obchodu se smíšeným zbožím ve Štítkově, o prodeji chalupy č.p. 3 tamtéž, o krádeži vepře panu Antonínu Novotnému nebo o stavbě rozhledny na Lysé hoře. Rok 1936 přináší informace o stavbě obecního domku ve Štítkově a o stavbě buffetu a svěcení zvonku na Lysé skále a rok 1937 zprávu o založení sboru dobrovolných hasičů ve Štítkově. V roce 1938 zaujalo kronikáře již více témat. Bylo to např. usnesení obecního úřadu o zavedení poplatku z pasení dobytka, úkaz polární záře, která byla zaznamenána 25. ledna 1938 a samozřejmě politické události roku 1938. Od roku 1939 si všímá např. stavby silnice z Bohumilic do Štítkova a dále především politických událostí a válečných nařízení dotýkajících se života v obci. Rok 1940 přináší zprávu o volbě starosty, stavbě studny a silniční přípojky, rok 1942 zprávu o rekvizici zvonů a v roce 1945 kronikář popisuje konec války v obci. Rok 1947 patří katastrofálnímu suchu spojenému s neúrodou a v posledním roce vymezeného období dominují zprávy o volbě do Národního shromáždění.

4.3 Školní kroniky

Vzhledem k tomu, že obsah zápisů školních kronik byl do značné míry regulován vydanými vládními nařízeními a zákony, které stanovovaly, jak mají být kroniky vedeny a co do nich má být zaznamenáváno, mají zápisy všech školních kronik v regionu podobnou strukturu. Ve zkoumaném období upravovaly vedení školních kronik jednak výnos Zemské školní rady ze dne 3. února 1892, č. 28.633 a dále pak nařízení Ministerstva školství z roku 1937 o vedení školních kronik, které však převážně vycházelo z předchozího výnosu Zemské školní rady a nemělo tak zásadní vliv na charakter zápisů.¹⁷⁶

¹⁷⁶ Jiří CUKR, Pohled na události let 1900 – 1950 v městysi Ledenice na základě komparace zápisů v obecních, farních a školních kronikách, diplomová práce FF JU, České Budějovice 2010, s. 30 – 33.

U jednotlivých školních kronik se tedy v této kapitole zaměříme spíše na záznamy událostí nad rámec nařízených témat.

4.3.1 Školní kronika Bohumilice¹⁷⁷

Do bohumilické školní kroniky zapisovalo ve studovaném období celkem osm kronikářů a vzhledem k poměrně širokému rozpětí možných témat nalezneme v kronice jen minimum záznamů odklánějících se od předepsaných ustanovení o povaze zápisů.

Ze záznamů řídícího učitele Hrubeše a dalších by mohlo jít o záznamy týkající se průběhu a výsledků voleb do poslanecké sněmovny, senátu, okresních, zemských či obecních zastupitelstev, avšak vzhledem k tomu, že se volby konaly v prostorách školy a že komisařem bývali většinou řídící učitelé, dají se považovat i tyto záznamy za oprávněné.¹⁷⁸ Zpráva Aloise Vlka o povodních v červenci 1926 či Jana Vejšického o zemětřesení v červenci 1927, abnormálních mrazech v únoru 1929 nebo krupobití v červenci 1929¹⁷⁹ jsou opět informace mající význam především z hlediska důsledků těchto přírodních pohrom pro školu. Záznam o odhalení pomníku padlým z 1. světové války dne 17. června 1934 má v kronice právem své místo vzhledem k účasti žactva při této události a také proto, že řídící učitel Vejšický byl hlavním organizátorem zbudování pomníku.¹⁸⁰

Nejvýraznější vybočení představují záznamy, které jsou v rozporu s nařízeními o tom, že z kroniky mají být vyloučeny všechny „...*pochvalné nebo nepříznivé posudky o bývalých nebo nynějších poměrech*...“¹⁸¹. K takovým zápisům se učitelé uchýlovali především v dobách převratných změn v rámci řízení a uspořádání státu.

Čtenáři kroniky tak nezůstalo utajeno rozhořčení řídícího učitele Vejšického v souvislosti s odstoupením pohraničních území Německu,¹⁸² stejně jako ho nedokázal potlačit ani zastupující řídící učitel František Řehoř, když komentoval zřízení Protektorátu Čechy a Morava.¹⁸³ Zatímní řídící učitelka Anna Hüttnerová zase při

¹⁷⁷ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice I, s. 188 – 210; SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice II, s. 211 – 298; SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice III, s. 1 – 119.

¹⁷⁸ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice I, s. 188, 195.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 202, 206 – 207; SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice II, s. 213, 216

¹⁸⁰ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice II, s. 241 – 242.

¹⁸¹ J. CUKR, Pohled, Příloha 2.IV Výnos Zemské školní rady z roku 1892 o vedení školní kroniky.

¹⁸² SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice II, s. 279 – 282.

¹⁸³ Tamtéž, s. 286.

dokončování zápisů druhé školní kroniky poznamenává: „*Dnem 30. června končí se zápisy v této kronice, která stručně ukazuje radostnou i trudnou dobu a poměry na naší škole a v milovaném národě. Nová kronika ať vykazuje jen plodný rozkvět školské práce v klidu a míru na drahém dědictví předků. Naší krásné malé vlasti české zdar!*“¹⁸⁴ Toto vyjádření dokládá to, že v očích učitelů představovala školní kronika, navzdory naprostě většině strohých fakt, stále také pramen zachycující obraz školy jako živoucí instituce, reagující na poměry ve společnosti.

V nové kronice již A. Hüttnerová dbá psaní jen takových zápisů, které se týkají chodu školy a které jsou v souladu s vládními nařízeními. Její nástupkyně Alžběta Biedermannová se jich pak drží stejně úzkostlivě, když zcela v souladu s přípisem OŠV č. 2299 ze dne 11. 6. 1942¹⁸⁵ adresovaného všem školám věnuje celé dvě strany oslavě čtyřiapadesátých narozenin Adolfa Hitlera nebo pietní vzpomínce na říšského protektora Reinharda Heydricha.¹⁸⁶

Poválečný řídicí učitel Jiří Dolejší, který se stal předsedou národního výboru, zmiňuje často události týkající se spíše obecních či národních záležitostí než školy samotné. Byly to záznamy o znovupostavení pomníku padlých vojáků z první světové války, zpráva o odsunu Němců s jízlivou poznámkou o jejich stěhování „...*do svého vysněného ráje, do své širší vlasti*“, o volbách do Ústavodárného Národního shromáždění nebo o sestavení obnoveného Místního národního výboru. V roce 1947 se věnuje rekapitulaci počasí v daném roce a v roce následujícím pak zprávě o volbách do ÚNS dne 30. května 1948 a plnění dodávek v říjnu 1948.¹⁸⁷

4.3.2 Školní kronika Onšovice¹⁸⁸

Do onšovické školní kroniky byly, až do vzniku obecní pamětní knihy v roce 1939, zapisovány kromě záležitostí spojených se školou také skutečnosti ze života obce. Její první kronikář ve studovaném období, Augustin Muttich, tak do ní zapisoval

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 297 – 298.

¹⁸⁵ <http://home.tiscali.cz/sokazr/kroniky/skolni.doc> ze dne 15. 2. 2013.

¹⁸⁶ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice III, s. 59 – 60.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 90, 93, 111, 117, 124.

¹⁸⁸ SOKA Prachatice, Školní kronika Onšovice I, s. 157 – 270.

například zprávy o požárech v obci, živelných pohromách, úrodě, cenách nebo uskutečněných volbách.¹⁸⁹

Druhý kronikář, Josef Bambas, popisuje stejné záležitosti jako jeho předchůdce s tím, že navíc reflektuje proběhlé odvody branců nebo si detailně všímá změn ve školním inventáři.¹⁹⁰

Kronikář Josef Knop oddělil informace nesouvisející se školou tím, že pro ně zavedl speciální rubriku „Kronika obce“.¹⁹¹

Správce školy František Řehoř zase navíc zařazuje informace světového rozsahu, jako například o světové hospodářské krizi, nebo se věnuje vnitřní a zahraniční politice státu.¹⁹²

S nástupem Konráda Brunnera mizí v kronice rubrika „Kronika obce“, ale zároveň dochází k redukci záznamů nesouvisejících se školou. Nalezneme zde pouze zprávy o úrodě a sklizni v jednotlivých letech nebo záznam o volbách v roce 1935, nad kterými Brunner dohlížel jako volební komisař.¹⁹³ Zvláštní pozornost věnoval sociální péči o mládež a stejně jako v kronice Bohumilické byl i v té onšovické dáván velký prostor zprávám o odstoupení, smrti a s ní spojenými obřady k uctění památky prezidenta T. G. Masaryka. Události zabrání Sudet a vznik Protektorátu přešel Brunner, podle toho, co lze usuzovat z jeho zápisů, bez známky jakéhokoli odporu.¹⁹⁴ Záznamy z období let 1940 – 1948 nemůžeme vzhledem ke ztrátě druhého dílu školní kroniky posoudit.

4.3.3 Školní kronika Výškovice¹⁹⁵

Řídící učitel Václav Svoboda nerespektoval zcela nařízení o povaze zápisů především zprávami o krádežích a požárech v obci, počasí, úrodě, cenách, volbách nebo o slintavce a kulhavce u dobytka v obci. Odráží to opět skutečnost, že až do roku 1933, kdy byla zavedena pamětní kniha obce, plnila její funkci právě školní kronika.¹⁹⁶ Jako

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 157 – 176.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 176 – 205.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 207 – 214.

¹⁹² Tamtéž, s. 214 – 216.

¹⁹³ Tamtéž, s. 217 – 218, 228 – 229.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 248 – 251, 264.

¹⁹⁵ SOkA Prachatice, Školní kronika Výškovice I, s. 71 – 201; SOkA Prachatice, Školní kronika Výškovice II s. 1 – 79.

¹⁹⁶ SOkA Prachatice, Školní kronika Výškovice I, s. 71 – 106.

jediný z kronikářů regionu měl Svoboda potřebu v kronice zaznamenat skutečnosti na obhajobu svých zápisů před 28. říjnem 1918 a zároveň nabádá čtenáře ke schovávavosti, při čtení zápisů. Na straně 72 napsal: „*Poznámka pisatele školní kroniky: Co jsem psal a konal dříve, psáti a konati jsem musel, neboť těžké poměry zvláště za války a okolnosti tak kázaly. Kdo čteš zápisy ty, pomysli na dřívější doby, nařízení a výnosy, na doby útrap a pronásledování pro jiný projev, na doby útisků a pronásledování zvláště českého učitele.*“¹⁹⁷ Svoboda také přistupoval k přelepování některých svých zápisů v kronice. Vyjádření lítosti nad smrtí císaře Františka Josefa v listopadu 1916 s připojenou fotografií císařského letohrádku v Schönbrunnu tak bylo například přelepeno novinovým výstřížkem s fotografií schůze Národního shromáždění v pražském obecním domě dne 28. října 1918.¹⁹⁸

Kronikář Josef Toman zaznamenával tradičně události, jako bylo zhodnocení úrody, počasí, živelných pohrom, proběhlých voleb a jiných záležitostí ze života obce, dále se zmiňuje o smrti ministra financí Aloise Rašína a amerického prezidenta Woodrowa Wilsona, o výročí narození B. Smetany, o volbách do Národního shromáždění, sčítání lidu nebo stavbě pomníku padlým v roce 1928, což, jak sám píše, zapsal proto „...*ježto obecní kroniky není.*“¹⁹⁹

I po vzniku obecní pamětní knihy přetrvávaly stále ve školní kronice zprávy o počasí a volbách v daném roce a samozřejmě nechybí zprávy o odstoupení T. G. Masaryka a volbě E. Beneše.²⁰⁰

Řídící učitel Josef Michal se věnuje jednak smrti prvního československého prezidenta a při svém nástupu na školu též důrazně poukazuje na špatný stav školní budovy a jejího vybavení a neostýchá se ani kritizovat přístup obce, která se ukázala „...*až nemístně šetrnou a neschvalovala větších položek na opravu a tím ztížila práci mšr a správy školy.*“ Zápis za školní rok 1937/1938 uzavírá dne 31. srpna 1938 vyjádřením svého přání: „*Doufejme, že naše vlast a celá Evropa rozumnou a klidnou politikou odvrátí nebezpečí války, vanoucí z akcí diktatur a umožní klidný hospodářský a kulturní rozvoj lidstva.*“ V následujícím školním roce pak tvoří 90 % jeho zápisů zprávy o osudech státu, ve kterých dává jasně najevo svůj postoj.²⁰¹ V nové kronice, do které začal zapisovat až na naléhání okresního školního inspektora Jaroslava Kovaříka

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 72.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 50.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 107 – 137.

²⁰⁰ Tamtéž, 138 – 177.

²⁰¹ Tamtéž, s. 178 – 201.

počátkem roku 1940, nalezneme kromě záznamů o záležitostech školních také záznamy vládou nařízené. Jak jsme popsali výše, kronikář Michal je psal jen s velkým sebezapřením a nutno dodat, že se to na jejich podobě projevilo. Srovnáme-li zápisy z roku 1943 o výročí zřízení Protektorátu, narozeninách A. Hitlera nebo připomínce atentátu na R. Heydricha ve školní kronice bohumilické, jejichž autorkou byla Alžběta Biedermannová,²⁰² se zápisy Josefa Michala, vidíme, že se Michal na rozdíl od Biedermannové omezil opravdu jen na nejnnutnější skutečnosti.²⁰³

V poválečných záznamech nechybí zprávy o volbách 26. května 1946, událostech února roku 1948, o smrti Jana Masaryka nebo oslavách 1. Máje a konečně o volbách do Národního shromáždění 30. května 1948.²⁰⁴

²⁰² SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice III, s. 56 – 57, 59 – 61.

²⁰³ SOKA Prachatice, Školní kronika Výškovice II, s. 1 – 79.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 58 – 79.

5 SVĚDECTVÍ KRONIK O ŽIVOTNÍCH OSUDECH SVÝCH PISATELŮ VE STUDOVANÉM OBDOBÍ

5.1 Farní kronikáři

5.1.1 Bohumilice

Josef Matouš²⁰⁵

V bohumilické farní kronice nezanechal farář Josef Matouš žádné bližší údaje o své osobě, a tak bylo k sestavení jeho medailonku čerpáno ze Seznamu kněží Českobudějovické diecéze. Zmíněný kněz se podle zápisů v knize narodil v obci Rudoltice v okrese Klatovy dne 27. března 1885. Na kněze byl vysvěcen roku 1907 a dne 1. srpna 1908 se stal kaplanem v Rychnově nad Malší. Od 1. března následujícího roku byl ustanoven jako kaplan v Horní Vltavici, kde působil s tříletou pauzou až do 8. října 1920. Toho dne byl ustanoven jako administrator intercalaris²⁰⁶ v Novém světě. Dne 1. června 1921 se stal kaplanem ve Vacově, odkud přichází do Bohumilic, kde má nejprve od 11. prosince 1922 funkci administrátora intercalaris a následně od 1. června 1923 je zde ustanoven knězem. Dne 1. dubna 1934 byl kromě farnosti bohumilické pověřen též správou farnosti Svatá Maří a tyto farnosti spravoval až do 1. prosince 1966, kdy byl penzionován. Až do své smrti dne 4. července 1974 žil v Bohumilicích, kde je na místním hřbitově také pochován.

5.2 Obecní kronikáři

5.2.1 Bohumilice

Josef August Hrubeš²⁰⁷

Prvním obecním kronikářem v Bohumilicích se stal roku 1923 řídící učitel obecné školy v Bohumilicích Josef August Hrubeš, jehož životopis je podrobněji

²⁰⁵ Archiv Českobudějovického biskupství, Seznam kněží českobudějovické diecéze, s. 222.

²⁰⁶ Dočasný správce.

²⁰⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 4.

popsán v podkapitole školní kronikáři. Psaní obecní kroniky se ujal ve svých padesáti sedmi letech. Kromě funkce učitele a obecního a školního kronikáře byl v obci činný také jako člen obecního výboru a jeho zapisovatel, předseda odboru Národní jednoty Pošumavské v Bohumilicích a v roce 1888 se stal také zakládajícím členem bohumilického sboru dobrovolných hasičů, kde až do roku 1922 měl funkci velitele. Byl též organizátorem Sokola, varhaníkem, pořádal zábavy, koncerty, divadelní představení a účastnil se všeho kulturního dění v obci.

František Liška²⁰⁸

Na straně 51 v Pamětní knize obce Bohumilice se dočítáme o zvolení nového obecního kronikáře Františka Lišky při schůzi obecního zastupitelstva. Přesné datum konání této schůze bohužel chybí. František Liška se živil jako řezník v Bohumilicích, kde měl vlastní obchod v domě č.p. 51, ale zapojoval se i do politického života v obci. Byl členem obecního zastupitelstva a v květnu roku 1928 se za stranu Československou lidovou stal na půl roku také starostou obce místo v roce 1924 zvoleného Jana Chroňáka, který byl následkem svého přestoupení k republikánské straně zbaven okresním úřadem jak funkce starosty, tak i členství v obecním zastupitelstvu. František Liška se z neznámých důvodů vzdal funkce kronikáře koncem roku 1932.

Josef Matouš²⁰⁹

Životopis třetího bohumilického kronikáře není v pamětní knize obce zaznamenán. Ze zápisů v obecní a školní bohumilické kronice se o něm dovídáme pouze to, že byl zvolen kronikářem na schůzi obecního zastupitelstva dne 26. února 1933, že byl dne 7. října 1944 již po několikáté zvolen předsedou rodičovského sdružení, v červnu 1945 pak členem Národního výboru a jeho radním a posledně, že se funkce kronikáře vzdal v červnu roku 1945.

Dominik Pek²¹⁰

Dominik Pek svůj životopis do kroniky taktéž nezapsal. Kronikářem byl zvolen při členské schůzi MNV v prosinci roku 1951. V květnu 1954 byl zvolen do MNV v Bohumilicích a stal se jeho tajemníkem. Na funkci kronikáře rezignoval dne 9. srpna

²⁰⁸ Tamtéž, s. 51, 58, 64.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 64, 160, 161; SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice III, s. 83.

²¹⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 160, 171, 183.

1955 pro nedostatek času, jelikož kromě obecních funkcí pracoval také jako dělník ve firmě Koh-i-Noor v Bohumilicích a staral se o malé hospodářství.

5.2.2 Bošice

Václav Brodec²¹¹

Václav Brodec se narodil roku 1888 v Záhoří, č.p. 8, a obecním kronikářem byl, jak jsme již uvedli, ustanoven 3. září 1922, tedy ve svých 34 letech. Dne 16. ledna 1915 narukoval do 1. světové války a po válce žil v Záhoří jako válečný invalida. Na straně 17 se dočítáme, že Václav Brodec, zedník v Záhoří č.p. 8, se na základě voleb 15. června 1919 stal členem bošického obecního zastupitelstva a obecní rady za osadu Záhoří a následně byl zvolen také členem finanční komise a místní školní rady. Dále zjišťujeme, že dne 6. února 1923 se Václav Brodec oženil s Marií Zachovou z Bošic a že se v roce 1934, jako bošický radní v Záhoří, zasadil u okresního úřadu v Prachaticích o zřízení osadního zastupitelstva pro osadu Záhoří-Brdo. Je autorem posledních zápisů bošické pamětní knihy za rok 1951 na straně 450.

5.2.3 Onšovice

Konrád Brunner²¹²

V pamětní knize obce Onšovice, se její první kronikář, Konrád Brunner, omezil ohledně svých biografických údajů pouze na datum svého narození, informaci o studiu učitelského ústavu v Příbrami a okolnosti nástupu a působení na onšovické obecné škole. Obecním kronikářem byl ustanoven dne 1. května 1938 po svém pětiletém působení v Onšovicích jako učitel. Nevíme přesně, kdy z obce odešel, neboť zakončením roku 1939/1940 dovedl zápisy prvního dílu onšovické školní kroniky do konce, ale vzhledem ke ztrátě dílu druhého, nám jeho další osudy zůstávají utajeny. Víme, že v pamětní knize obce ještě stihl nadepsat rok 1940, ale jestli absence zápisů od tohoto roku svědčí o jeho odchodu z Onšovic, nebo pouze o tom, že k doplnění nedošlo v důsledku odevzdání knihy okresnímu úřadu, ze zápisů kroniky nelze zjistit.

²¹¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 1, 7, 8, 17, 33, 450.

²¹² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 21, 78.

Podrobněji je jeho život popsán v bodě školní kronikáři, k němuž bylo čerpáno ze školní kroniky.

5.2.4 Výškovice

Josef Nuska²¹³

O prvním a taky jediném výškovickém obecním kronikáři se dovídáme v prvním svazku Pamětní knihy obce Onšovice pouze ze zmínky o volbě obecního kronikáře na straně 3. Josef Nuska o sobě prozradil jedinou informaci, a sice že byl chalupníkem ve Vnarovech č. 8. Na první straně druhého svazku pak přidává informaci o svém narození v roce 1896. V prvním svazku kroniky se dále dovídáme, že byl zvolen prvním starostou obce po první světové válce nebo, že se v roce 1945 stal členem nově ustanoveného národního výboru a také jeho finančním referentem.

5.2.5 Štítkov-Smrčná

Jan Frühauf²¹⁴

O prvním autoru zápisů pamětní knihy obce Štítkov-Smrčná se dočítáme v její předmluvě na straně tři. Narodil se v roce 1863 v Brančově, č.p. 25, obce Malý Zdíkov a roku 1875 se s rodiči přestěhoval do Smrčné. Prvním obecním kronikářem byl ustanoven 28. září 1922 ve věku 59 let, ale své zápisy dovedl pouze do roku 1925. Zemřel v roce 1937 ve věku 75 let.

Antonín Novotný²¹⁵

Antonín Novotný nám na rozdíl od svého předchůdce zanechává v kronice svůj životopis s údaji do roku 1950. Poznámává: „*Jelikož je nařízeno, že každý kronikář musí nejdříve do kroniky uvést svůj životopis, jsem nucen tuto povinnost učiniti i já.*“ Narodil se 15. září 1917 ve Štítkově, č.p. 2, vychodil měšťanskou školu ve Vimperku a následně se vyučil zedníkem. Roku 1940 se stal zaměstnancem ČSD, kde

²¹³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 3, 140; Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 1, 71.

²¹⁴ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Štítkov, s. 3, 29.

²¹⁵ Tamtéž, s. 30.

byl nejdříve dělníkem a následně po doplnění některých zkoušek zde získal místo úřednické. Roku 1944 se oženil, a když mu byla na jaře 1950 svěřena pamětní kniha, měl již dvě děti.

5.3 Školní kronikáři

5.3.1 Bohumilice

Josef August Hrubeš²¹⁶

Řídící učitel Josef August Hrubeš se narodil 21. srpna 1866 v Pištíně u Českých Budějovic. Navštěvoval obecnou školu v Pištíně a pak také rok v Brloze u Českého Krumlova. Následně absolvoval čtyři roky obecné reálky v Písku a v letech 1882 až 1886 učitelský ústav v Soběslavi, kde obdržel vysvědčení dospělosti. Dekretem z 11. srpna 1886 byl ustanoven zatímním podučitelem v Bohumilicích a dekretem z 26. ledna 1889 pak zatímním učitelem tamtéž, aby byl již 29. srpna 1889 tohoto místa zproštěn a opět ustanoven zatímním podučitelem v Bohumilicích. Vysvědčení o způsobilosti obdržel 12. května 1889 od zkušební komise v Soběslavi a následně byl dekretem Zemské školní rady v Praze ze dne 18. září 1889 jmenován definitivním podučitelem v Bohumilicích.

Od 1. února 1896 byl ustanoven učitelem v Onšovicích a v témže roce se také oženil s Eliškou Seifovou, dcerou řídícího učitele v Bohumilicích, které se 21. listopadu 1899 narodila dcera Eliška. Dne 1. května 1901 se navrátil jako podučitel opět do Bohumilic a v únoru 1902 zde byl jmenován zatímním učitelem. Od 1. června 1906 zastával v Bohumilicích funkci zatímního a od 1. března 1907 definitivního řídícího učitele, kterým zůstal až do 16. února 1925. Zemřel 10. května 1925 v Bohumilicích.

Zapisování kroniky převzal po předchozím řídícím učiteli Josefu Seifovi pravděpodobně již při svém nástupu do funkce zatímního řídícího učitele 1. června 1906 ve svých čtyřiceti letech. Posledním jeho zápisem ve školní kronice je pak zpráva datovaná k 16. únoru 1925.

²¹⁶ SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 3 – 4; SOkA Prachatice, Kronika školy Bohumilice I, s. 219.

Růžena Marková²¹⁷

Růžena Marková nastoupila na bohumilickou obecnou školu 16. února 1925 jako výpomocná učitelka. Po smrti řídicího učitele Hruběše byla dekretem okresního školního výboru ze dne 12. května 1925 pověřena správou školy a tuto funkci vykonávala do konce června roku 1925, kdy byla ustanovena definitivní učitelkou ve Lhenicích. Její zápisy zaujímají ve školní kronice pouze dvě strany a zahrnují zprávy od 7. března do 28. června roku 1925.

Alois Vlk²¹⁸

Dne 27. září 1920 nastoupil Alois Vlk, abiturient Písecké reálky, na místo výpomocného učitele v Bohumilicích. Následně vykonával funkci zastupujícího učitele při měšťanské škole v Netolicích a dne 22. srpna 1925 byl opětovně dosazen do Bohumilic, kde byl ustanoven zastupujícím správcem školy. Tím zůstal do 31. srpna 1926 a po tuto dobu byl i zapisovatelem školní kroniky. Od 1. května 1927 byl jmenován definitivním učitelem v Bohumilicích a v této funkci setrval do srpna roku 1930, kdy byl okresním školním výborem v Prachaticích ustanoven jako výpomocná síla okresního školního inspektora. Definitivně byl v Bohumilicích nahrazen 1. září 1931 zatímním učitelem Františkem Boubelíkem. Za rok své kronikářské činnosti zapsal zápisy v rozsahu sedmi stran, od strany 197 až 203. Ve třetím dílu bohumilické školní kroniky zjišťujeme, že vykonával též funkci tajemníka okresního školního výboru v Prachaticích a ve školním roce 1947/1948 se stal okresním školním inspektorem nově zřízeného vimperského a volarského dohlédacího obvodu v rámci prachatického školního okresu. V roce 1949 byl přeložen ke Krajskému národnímu výboru v Českých Budějovicích.

Jan Vejšický²¹⁹

Jan Vejšický vykonával nejdříve funkci zastupujícího řídicího učitele ve Čkyni. Následně se stal výnosem Zemské školní rady v Praze ze dne 17. srpna 1926 definitivním učitelem v Bohumilicích s platností od 1. září 1926 a toho dne též převzal školní kroniku z rukou Aloise Vlka. V Bohumilicích působil do 1. února 1939, kdy byl přeložen na vlastní žádost na školu ve Čkyni.

²¹⁷ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice I, s. 196 – 197.

²¹⁸ Tamtéž, s. 190, 197; SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice III, s. 108, 130.

²¹⁹ Tamtéž, s. 203; SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice II, s. 283.

František Řehoř²²⁰

Řehořův životopis je podrobně popsán v podkapitole školní kronikáři v Onšovicích. Do Bohumilic nastoupil dne 1. července 1933 jako definitivní učitel a od 1. února 1939 byl pověřen správou školy. Prozatímním správcem byl do konce ledna 1940, kdy byl na svou žádost přeložen na obecnou školu dívčí do Netolic.

Anna Hüttnerová²²¹

Anna Hüttnerová byla pověřena zatímni správou školy po Františku Řehořovi od počátku února 1940 do konce srpna 1942. Nadále zde však působila jako učitelka ještě do konce srpna 1943, kdy na svou žádost odešla z bohumilické školy na expozituru do Setčehovic.

Alžběta Biedermannová²²²

Alžběta Biedermannová se narodila 3. ledna 1912 v Praze XI. Obecnou školu a reálné gymnázium vystudovala v Písku. Následně pokračovala ve studiu na učitelském ústavu v Příbrami, kde vykonala zkoušku učitelské dospělosti a v roce 1937 zkoušku učitelské způsobilosti pro školy obecné ve Spišské Nové Vsi. Do Bohumilic, na své již osmé působiště, nastoupila dne 1. září 1942 jako definitivní učitelka a byla zde po Anně Hüttnerové pověřena správou školy jako zastupující řídící učitelka. Této funkce byla zproštěna 31. srpna 1944, ale v Bohumilicích setrvala ještě do konce školního roku 1944/1945, kdy byla přeložena do Onšovic.

Jiří Dolejší²²³

Jiří Dolejší se narodil 16. dubna 1911 v Josefově, okres Hradec Králové. Učitelský ústav, stejně jako obecnou a měšťanskou školu vychodil v Českých Budějovicích. Ve svém dvanáctém působišti v Bohumilicích byl ustanoven řídícím učitelem od 1. září 1944. V době od 1. března, kdy byl zatčen, do 12. května 1945 pobýval v koncentračním táboře v Terezíně. V červnu 1945 se stal také předsedou MNV v Bohumilicích a po válce zastával také funkci velitele Sboru dobrovolných

²²⁰ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice II, s. 238, 283, 292.

²²¹ Tamtéž, s. 292; SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice III, s. 64.

²²² Tamtéž, s. 45, 79, 89.

²²³ Tamtéž, 81, 86 – 87, 90, 96, 135.

hasičů v Bohumilicích. Ve vedení školy zůstal do konce roku 1948/1949, kdy byl jmenován osvětovým okresním inspektorem ve Vimperku.

5.3.2 Onšovice

Augustin Muttich²²⁴

Augustin Muttich se narodil 22. března 1878 v Němčicích u Netolic. V Netolicích vychodil měšťanskou školu a následně pokračoval ve studiu na učitelském ústavu v Praze, kde získal 30. září 1898 vysvědčení dospělosti a 20. května 1901 vysvědčení způsobilosti. V roce 1910 absolvoval též obchodní kurs při c. k. české průmyslové státní škole v Plzni, čímž se stal způsobilým k vyučování na živnostenských školách pokračovacích. Své první učitelské místo nastoupil jako zatímní podučitel v Bohumilicích roku 1898 a od 1. května 1901 působil jako definitivní učitel v Onšovicích. Dne 7. ledna 1903 se oženil v Plzni s paní Karolínou Panuškovou, která od 14. ledna nastoupila do Onšovic na místo industriální učitelky a 14. února se mu v Onšovické škole narodila dcera Olga. Od 1. října 1908 pak byl ustanoven definitivním učitelem 1. třídy ve Čkyni. Po vypuknutí první světové války narukoval k 29. pěšímu pluku v Českých Budějovicích, rok vykonával strážní službu na nádraží Františka Josefa I. v Praze. V roce 1915 odešel na italskou frontu, kde byl těžce raněn čtyřmi střelnými ranami do hlavy, ramene, ruky a nohy. Po léčení v Zahřebě, Plzni a Domažlicích byl 3. listopadu 1916 superarbitrován k domobranecké službě bez zbraně a na návrh c. k. okresní školní rady byl „*vyzdvižen od vojenské služby*“ a 1. září 1917 přidělen opět na školu do Onšovic, tentokrát na místo definitivního řídicího učitele. Od 1. září 1926 byl na základě jmenovacího dekretu ustanoven definitivním řídicím učitelem na čtyřtřídní obecné škole ve Čkyni.

Josef Bambas²²⁵

Josef Bambas se narodil 1. března 1901 ve Strýčkové u Blatné. Obecnou pětiletou školu vychodil ve Střebsku, střední školu v Příbrami a učitelský ústav tamtéž. Obě vysvědčení – dospělosti v roce 1920 a způsobilosti v roce 1924, obdržel v Příbrami. Mezi lety 1920 – 1921 působil jako zastupující učitel celkem na čtyřech základních

²²⁴ SOKA Prachatice, Školní kronika Onšovice, s. 79, 84, 93, 131 – 132, 176.

²²⁵ Tamtéž, s. 172, 177, 179.

školách a od října 1921 do září 1923 vykonával činnou vojenskou službu. Následně do roku 1925 vyučoval na obecné škole v Radešově a Kralovicích a dne 1. září 1925 nastoupil na místo definitivního učitele v Onšovicích, kde od 1. září 1926 převzal správu školy po Augustinu Muttichovi. Následně v srpnu 1927 odchází na místo definitivního řídicího učitele do Radešova.

Leopold Kovářík²²⁶

Leopold Kovařík se narodil 10. listopadu 1884 v Příbrami, kde studoval reálné a vyšší gymnasium a také učitelský ústav. Vysvědčení dospělosti obdržel v roce 1904 a vysvědčení způsobilosti o dva roky později. Do roku 1927 působil jako zatímní nebo definitivní učitel na čtyřech obecných školách a ve svém posledním působišti v Budilově vykonával též funkci správce školy, za což mu bylo v roce 1923 uděleno při zemské inspekci pana ministerského rady Dr. Emila Vebra uznání za řádné řízení školy. Od 1. srpna 1927 nastoupil jako definitivní řídicí učitel do Onšovic a ujal se také správy školy. V této funkci setrval do 30. června 1930, kdy byl ustanoven definitivním řídicím učitelem v Číčenicích.

Bohumilia Lehoučková-Lehmannová²²⁷

Bohumila Lehmanová se narodila 13. října 1904 v Horním Ročově v okrese Louny. Vychodila obecnou školu v Třtěnu, občanskou školu v Lounech a učitelský ústav v Žatci, kde roku 1924 získala vysvědčení dospělosti a o dva roky později získala vysvědčení způsobilosti v Příbrami. Do roku 1927 působila jako zastupující učitelka na třech školách. Do Onšovic nastoupila jako definitivní učitelka od 1. září 1927. Dne 3. dubna 1928 se provdala za Václava Lehoučku, správce české státní školy v Fřísečnici v Rudohoří. Od 1. srpna 1930 byla pověřena správou onšovické školy a v této funkci setrvala do konce června 1931, kdy byla ustanovena definitivní učitelkou obecné školy v Mutějovicích.

Josef Knop²²⁸

Josef Knop se narodil 5. ledna 1882 v Lukavici u Žamberka. Navštěvoval dvoutřídní obecnou školu v Bohousové a tři třídy měšťanské školy v Lysé nad Labem a

²²⁶ Tamtéž, s. 179, 202.

²²⁷ Tamtéž, s. 180, 182, 202, 206.

²²⁸ Tamtéž, s. 208.

v Žamberku. Učitel'ský ústav vychodil v Hradci Králové, kde v červnu 1901 získal vysvědčení učitel'ské dospělosti a v listopadu 1903 vysvědčení učitel'ské způsobilosti. Učit začal 1. září 1901, a to na obecných školách v okrese žamberském, čáslavském a kladenském. Dne 1. července 1931 pak nastoupil do funkce definitivního řídícího učitele v Onšovicích. Již od 1. července 1932 byl však na vlastní žádost přesunut na obecnou školu v Malenicích, kde byl jmenován definitivním řídícím učitelem.

František Řehoř²²⁹

František Řehoř se narodil 3. dubna 1906 v Netolicích, kde navštěvoval obecnou školu do 5. třídy a další tři třídy školy měšťanské. Čtvrtý ročník měšťanské školy dokončil v Českých Budějovicích, kde pokračoval čtyřletým studiem na učitel'ském ústavu. Od 1. října 1926 nastoupil „praesenční“ vojenskou službu a v listopadu 1927 byl propuštěn s hodností podporučík v záloze. Dne 1. února 1928 nastoupil první učitel'ské místo v Bernarticích. Následně působil na pěti obecných školách strakonického okresu a ve školním roce 1932/1933 nastoupil jako definitivní učitel v Onšovicích. Již 1. července 1933 však na vlastní žádost odchází na místo definitivního učitele do Bohumilic.

Konrád Brunner²³⁰

Konrád Brunner se narodil 16. února 1901²³¹ v Paračově v okrese Strakonice. Obecnou školu vychodil v Klínovicích a školu měšťanskou ve Strakonících. Poté vystudoval učitel'ský ústav v Příbrami, kde 8. června získal vysvědčení učitel'ské dospělosti a 24. listopadu 1925 pak vysvědčení učitel'ské způsobilosti. V učitel'ském povolání působil od 1. září 1921 celkem na 8 obecných školách a v letech 1921 až 1923 konal vojenskou presenční službu u jezdeckého pluku č. 8 v Pardubicích. Od 1. července 1933 dospěl na v pořadí deváté působiště – školu v Onšovicích jako definitivní řídící učitel.

²²⁹ Tamtéž, s. 215.

²³⁰ Tamtéž, s. 217.

²³¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 21.

5.3.3 Výškovice

Václav Svoboda²³²

Václav Svoboda nastoupil místo prvního definitivního správce školy ve Výškovicích dne 1. září 1911. Ve Výškovicích se účastnil i veřejného života, když byl na příklad zvolen předsedou volební komise ve Výškovicích při volbách do senátu a poslanecké sněmovny nebo když se zasazuje o rozvoj průmyslu v Sudslavicích tím, že podporuje myšlenku zakoupení lomu a následné zbudování vápenky v Sudslavicích. Byl též jednatelem místní osvětové komise ve Výškovicích, která se zasazovala o pořádání přednášek v obci. Od 30. prosince 1921 byl na základě své žádosti ze zdravotních důvodů ustanoven definitivním řídicím učitelem na trojtřídní obecné škole v Němčicích u Netolic, kam však odešel až v květnu 1922.

Josef Toman²³³

Josef Toman, učitel ve Čkyni, nastoupil dne 1. září 1922 na místo definitivního učitele a správce školy ve Výškovicích. Zde působil do konce června 1933, kdy na vlastní žádost odešel na dvoutrídní obecnou školu do Žernovic, aby tak mohl svým dětem poskytnout středoškolské vzdělání.

Eduard Svatoš²³⁴

Eduard Svatoš byl od 1. července 1933 ustanoven zatímním a hned od 1. září 1933 definitivním správcem školy ve Výškovicích, kam přišel z Budilova, kde vykonával funkci zastupujícího řídicího učitele. Dne 11. července 1933 se oženil s Marií Hanušovou z Těšovic a už 1. července 1934 odchází na místo definitivního učitele ve Včelné pod Boubínem.

Josef Janda²³⁵

Josef Janda se narodil 2. srpna 1905 v Uratíně v okrese Brandýs nad Labem. Obecnou školu vychodil ve Slukách a následně měšťanskou školu v Labském Kostelci. Učitelský ústav vystudoval v Praze II v Panské ulici. Vysvědčení učitelské dospělosti

²³² SOkA Prachatice, Školní kronika Výškovice I, s. 17, 85, 90, 95, 101, 106.

²³³ Tamtéž, s. 106, 135.

²³⁴ Tamtéž, s. 136 – 137, 142.

²³⁵ Tamtéž, s. 141, 144, 160.

získal v roce 1925 a vysvědčení učitelské způsobilosti roku 1928. Než přišel do Výškovic, vyučoval na čtyřech školách. Do funkce správce školy ve Výškovicích Josef Janda nastoupil dne 1. července 1934. Počínaje 1. srpem 1936 pak odešel na vlastní žádost z Výškovic na obecní školu chlapeckou v Trhových Svinech.

Josef Klouda²³⁶

Josef Klouda se narodil 22. února 1913 v Husinci, kde vychodil 4 roky obecné školy. V Prachatických pokračoval i v dalším studiu na českém státním reformovaném reálném gymnáziu. Doplňovací zkoušku učitelské dospělosti získal roku 1933 na učitelském ústavu v Praze II a o tři roky později zde získal také vysvědčení způsobilosti pro školy obecné. Výškovice, kam nastoupil od 1. září 1936, se pro něho staly šestým působištěm a setrval zde pouze rok, do 30. června 1937.

Josef Michal²³⁷

Josef Michal se narodil 1. března 1940 v Nesměni, kde vychodil obecnou školu. Měšťanskou školu navštěvoval ve Stráži nad Nežárkou, Velešíně, Kaplici a Českých Budějovicích, kde následně pokračoval studiem učitelského ústavu. Tam získal vysvědčení dospělosti a také učitelské způsobilosti pro školy obecné. Po studiích působil na čtyřech obecných školách a na své páté působiště do Výškovic nastoupil 1. července 1937. Dne 19. června 1938 se oženil s Vlastou Vonáškovou z Velké Turné a dne 31. května 1945 byl zvolen delegátem do okresní učitelské rady ve Strakonících. Od 18. března 1946 byl pak na základě své žádosti o místo v pohraničí ustanoven definitivním učitelem na obecné škole v Brodě nad Tichou v okrese Planá u Mariánských Lázní.

Jan Martan²³⁸

Jan Martan se narodil ve Zdíkově v roce 1921. Vystudoval reálné gymnázium v Českých Budějovicích a zde též složil na učitelském ústavu zkoušku z dospělosti. Po ukončení nastoupil jako učitel na obecnou školu do rodného Zdíkova, odkud odchází do Výškovic. Zde se stává dne 23. dubna 1946 správcem školy a již v září 1946 je zde vystřídán paní Anežkou Soukalovou.

²³⁶ Tamtéž, s. 172, 177.

²³⁷ Tamtéž, s. 178, 188; SOkA Prachatice, Školní kronika Výškovice II, s. 57, 64.

²³⁸ SOkA Prachatice, Školní kronika Výškovice II, s. 64, 67.

Anežka Soukalová²³⁹

Anežka Soukalová byla ustanovena řídicí učitelkou ve Výškovicích od počátku roku 1946/1947, ale z neznámých důvodů odešla již na počátku října. V kronice nezapsala svůj životopis, tudíž o ní nemáme žádných bližších zpráv.

Anna Smržová²⁴⁰

Anna Smržová se narodila 29. února 1923 v Hluboké nad Vltavou. Studovala učitelský ústav v Českých Budějovicích a po jeho přeložení také v Soběslavi, kde v roce 1942 složila zkoušku dospělosti. Po studiích učila na měšťanské škole ve Vlachově Březí a na obecné škole ve Volarech. Dne 7. října 1946 po té, co byla telefonicky vyzvána k okamžitému převzetí správy školy ve Výškovicích, sem nastoupila a zůstala zde do konce roku 1947/1948, kdy musela odejít do strakonické nemocnice kvůli onemocnění žloutenkou.

²³⁹ Tamtéž, s. 67.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 67, 78.

6 TĚMATA Z KAŽDODENNOSTI VESNICE V LETECH 1922 – 1948

6.1 Obživa a zaměstnání

6.1.1 Období do vzniku Protektorátu Čechy a Morava

Hlavním zaměstnáním a zdrojem obživy lidí ve vymezeném regionu bylo v období První republiky stále především zemědělství. Vzhledem k malé výnosnosti půdy však byli lidé často nuceni odcházet na práci mimo svou obec. Před vznikem samostatného Československa chodili hlavně na práci k velkostatku v Bohumilicích, kde si muži přišli na 60, ženy na 40 a sekáči na louce při žních až na 1 K 40 halířů denně, a ovládal-li někdo řemeslo, odcházel často také do zahraničí. V jarním období to byly především zedníci, kteří nalézali uplatnění v německých městech – Mnichov, Berlín, Plavno, Saská Kamenice nebo ve Vídni. Z českých destinací to pak byly hlavně severní Čechy a Praha. S muži odjížděli často také ženy, buď jako přidavačky na stavbách nebo služky. Ve většině případů se na podzim zase vraceli domů, ale stávalo se, že někteří muži po té, co se v zahraničí vyučili řemeslu, tam také zůstali. Byly i případy těch, kteří se odstěhovali do Ameriky.²⁴¹ V roce 1907, když byla ve Vimperku postavena továrna na prádlo, chodily ženy z obce na práci také sem.

V souvislosti se vznikem Československé republiky došlo ke změně poměrů a lidé už nebyli tak často nuceni odjíždět za prací do ciziny. Výjimku tvořili ti, co jezdili po Evropě s cirkusy jako dělníci nebo muzikanti. Zdroj pracovních příležitostí poskytovala po válce města Vimperk, Strakonice, ale částečně i Plzeň nebo jako před válkou Praha a severní Čechy.²⁴²

Vlivem první světové války, která způsobila v regionu značné zvýšení cen látek, se lidé navraceli, zvláště během války, ale také ještě po jejím konci, k pěstování lnu. K jeho

²⁴¹ Z obce Zahoří, č.p. 6, takto odešel do Ameriky v roce 1913 jako zedník František Sova. Roku 1920 se do obce vrátil a o čtyři roky později si v Zahoří, pod svou starou chalupou, postavil za peníze vydělané v Americe chalupu novou za celkovou částku 30 400 Kč.

²⁴² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 20 – 21; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 7.

zpracování docházelo v tzv. konopici, neboli pazderně,²⁴³ většinou od počátku listopadu v průběhu asi čtyř týdnů se nejprve stonky lnu drtily (tzv. mēdlování) a následně sušily v sušárně, kde se topilo pod kotlem. Konopice byly stavěny v dostatečné vzdálenosti od vsi, aby se při případném vznícení suchého lnu od kotle požár nerozšířil na obytná stavení.²⁴⁴ Ze zpracovaného lnu se dále tkala šerka a plátno, které se pak bělilo v řece. Bošický kronikář Brodec počátkem 20. let uvádí, že šlo o způsob již skoro zapomenutý a tkalců bylo jen málo, ale většinou se jím pokryla alespoň výroba domácího oblečení. Píše: „...dosud ještě aspoň v zimě pracujem za stavem a práce jest stále více než dost.“²⁴⁵ V obci Výškovice byly tkalcovské stavy celkem ve čtyřech staveních a ještě v roce 1921 zde byl len zaset na 5 ha půdy. Poklesnutím cen lnu po roce 1926 došlo podle výškovického kronikáře Nusky k úplnému zániku pěstování lnu v obci a ze zápisů kronikáře Novotného na stranách pamětní knihy obce Štítkov-Smrčná se dovídáme, že v celém okolí poslední konopicí, která byla v provozu, byla konopice ve Štítkově. I ta však zanikla, když byla v roce 1936 přestavěna na obecní dům, jelikož jak Novotný poznamenává, šlo již o budovu zbytečnou, neboť „V dnešní době, kdy již dávno ustaly přástky a sprádání koudel na kolovratech, bylo ku spatření jen zřídka v některých domácnostech, a to dovedly už jen staré babičky, a kdy v celém okolí téměř žádný nedovedl z domácí příze tkáti plátno, přestal se síti a pěstovati len a tu již také nebylo konopice zapotřebí.“²⁴⁶

Vzhledem k obilnářskému charakteru zemědělství a značné produkci všech druhů obilovin a též díky dostatečnému spádu přítomných řek, bylo v regionu vybudováno značné množství mlýnů.²⁴⁷ V Bohumilicích to byl na řece Volyňce mlýn „U Kohoutů“, č.p. 25, a na Bořanovickém potoce mlýn „U Jirků“, č.p. 27, a „U Smítků“, č.p. 24, které byly v provozu ještě v první polovině 20. století. V Sudslavicích na řece Volyňce byl mlýn „U Mlynářů“, č.p. 12 a „Mlýn Vanických“, č.p. 10. Ten první v roce 1874 vyhořel, ale po obnovení se v něm mlelo, s krátkým přerušením během druhé světové války, až do roku 1948, kdy kvůli stržení jezu na Volyňce velkou vodou zůstal bez vody. Druhý mlýn byl v provozu do roku 1938. Na řece Spůlce nalezneme

²⁴³ Jedna se ještě koncem 30. let nalézala asi 200 m jižně od Onšovic při cestě k „Narovcovic“ mlýnu.

²⁴⁴ V obci Výškovice shořela konopice se lnem 16. listopadu 1921, při čemž se popálil čeledín, který na následky popálení druhý den zemřel; v osadě Štítkov došlo k požáru konopice v roce 1928.

²⁴⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 23.

²⁴⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Štítkov, s. 40 – 41; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 72.

²⁴⁷ V době druhé světové války, kdy bylo nařízeno uzavření všech malých mlýnů, byly obce regionu přiděleny buď k mlýnu Františka Půbala v Bořanovicích, nebo k mlýnu B. Zámečnicka ve Čkyni.

v Onšovicích Sovův mlýn, č.p. 35, ve kterém se mlelo až do roku 1920 a roku 1958 byl vyhlášen národní kulturní památkou, a dále mlýn Jana Nárovce, č.p. 60. Na téže řece v obci Spůle byl mlýn K. Kohoutové a v Hradčanech na Rejšickém potoce mlýn A. Potužníka.²⁴⁸

O charakteru zemědělství a pracovních podmínkách zemědělců nám podává na počátku 20. let 20. století svědectví kronikář ve Smrčné, František Frühauf: „*Obyvatelstvo žíví se nejvíce polním hospodářstvím a život jejich jest dosti tvrdý, protože pole vysoko položená nedávají tak velikého užitku.*“²⁴⁹ O stavu zemědělství po první světové válce se dovídáme také ze slov kronikáře Nusky: „*Technický pokrok naší doby nezpůsobil sice v hospodaření u našich zemědělců tak pronikavé změny jako u zemědělců v kraji, přece však, a to hlavně až po válce světové, změnilo se v našem zemědělství mnoho. Tak nedostatek pracovních sil, stoupnutí mzdy čeledě apod., nutil zemědělce, aby více používali strojů.*“²⁵⁰

Na základě sčítání provedených z nařízení státního úřadu statistického bylo v celé politické obci Bošice koncem května 1930 napočítáno celkem 92 zemědělských závodů.²⁵¹ Dále zde v roce 1931 byly v soukromém vlastnictví dva žací a dva secí stroje, dva benzinové motory s mlátičkami, deset mlátiček na pohon ruční nebo žentourový a k tomu byl téměř v každé chalupě stroj na přípravu řezanky pro dobytek. Spolek Domovina pak vlastnil dva secí stroje a dvě mlátičí garnitury a o dva roky později zakoupila obec za 2200 Kč dobytčí váhu.²⁵² V politické obci Výškovice spočítal výškovický kronikář Josef Nuska k 31. prosinci 1934 celkem 44 zemědělských hospodářství a z nově zaváděných strojů se zde objevují především žací stroje v celkovém počtu šest, jedna mlátička v č.p. 1 a mlátičky s benzinovými motory si zakoupilo celkem osm hospodářů. Staré řezací stolice na řezanku prý v polovině 30. let ve Výškovicích vymizely, a to i u malých hospodářů.²⁵³ Polním hospodářstvím a

²⁴⁸ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 5 – 6; Pamětní kniha obce Bohumilice III, s. 201 (vlepený soupis vodních děl z období první republiky vytvořený Důchodkovým kontrolním úřadem ve Vimperku); B. NAUŠ – H. NOVOTNÁ – A. ZÁVESKÝ, Průvodce, s. 39; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 12; [http://cs.wikipedia.org/wiki/Onšovice_\(Čkyně\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Onšovice_(Čkyně)) ze dne 23. 2. 2013; <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=133040&oCisOb=550167&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=23.02.2013&Limit=25> ze dne 23. 2. 2013.

²⁴⁹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Štítkov, s. 8.

²⁵⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 72.

²⁵¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha Bošice I, s. 71.

²⁵² Tamtéž, s. 77, 81.

²⁵³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 70 – 71.

chovem dobytka se živila také většina obyvatel v Onšovicích, kde bylo celkem 14 rolníků, a i zde se koncem 30. let hojně používaly benzínové mlátičky.²⁵⁴

V březnu roku 1938 došlo k dražbě spolkové mlátící garnitury v Bošicích, protože obec potřebovala získat peníze na zaplacení svého dluhu v záložně ve Čkyni. Mlátičku vydražil Jan Zach, chalupník v Bošicích, č.p. 41, spolu se svým švagrem Vojtěchem Mayerem, Bošice, č.p. 6, za 14500, což byla hodnota dlužné částky v záložně. Bošický kronikář to hodnotí slovy: „*Tak zanikla věc, pro nezájem a hlavně pro nepochopení družstevní myšlenky.*“ V Hradčanech zase převzal mlátící garnituru Josef Šafránek, č.p. 9, za dluh 9500, který za ni bylo ještě nutné doplatit a za který sám Šafránek ručil.²⁵⁵

Z plodin se počátkem 20. století v dané oblasti pěstovalo především obilí – žito, oves, v menší míře pšenice a ječmen. Z luštěnin to byl hrách, ale ne ve velkém množství, a hojně se sázely brambory a len. Pěstovala se též zelenina, především řepa a tuřín, a z píce hlavně jetel.²⁵⁶ Kronikář Nuska uvádí v polovině 30. let, že došlo zcela k vymizení úhoření, a to navzdory tomu, že se využívalo po celou dobu první světové války a v ještě roce 1921 bylo v celé obci Výškovice celkem 18 ha polí v úhoru („příloh“). Došlo k tomu v důsledku zvýšení cen dobytka, což vedlo zemědělce k větší produkci krmiva, a tak docházelo ve velké míře k osívání úhoru, z největší části jetelem.²⁵⁷ Na konci 30. let 20. století kronikář v Onšovicích Brunner popisuje, že se v posledních letech zvýšila produkce pšenice, zatímco zvláště před válkou hojně rozšířený len byl považován už za téměř vymizelý.²⁵⁸ Josef Nuska situaci v druhé polovině 30. let ohledně zemědělství hodnotí následovně: „*Naše půda však obyvatelstvo nevyživí, proto bezzemci a malí zemědělci odjíždějí v létě na práci, pokud ji v okolí nedostanou.*“²⁵⁹

Ze zvířat se choval v největší míře tur domácí, o více jak polovinu nižší počet vepřů, dále koně, ovce, kozy a zaznamenán je také chov včel. Drůbež zastupovaly hlavně slepice a husy.²⁶⁰ Přesné údaje o stavu chovaných zvířat máme z Výškovic za rok 1934. Bylo zde 128 krav, 19 volů, 102 mladého hovězího dobytka, 91 vepřů, 58

²⁵⁴ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 12.

²⁵⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 105 – 106.

²⁵⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Štítkov, s. 8.; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 142.

²⁵⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 72.

²⁵⁸ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 7.

²⁵⁹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 73.

²⁶⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 7.

ovcí a 22 koní.²⁶¹ V Onšovicích bylo koncem 30. let 248 krav, 104 vepřů, 21 koz, 6 koní, 3 ovce, jejichž počet se snížil ve prospěch vepřů, a 11 včelích úlů. V obci Bošice bylo v roce 1942 pět včelařů s celkovým počtem 39 včelstev²⁶² a v obci Výškovice bylo o šest let později 16 včelařů s celkovým počtem 66 včelstev.²⁶³

Významným zdrojem obživy na vsích bylo také provozování drobné obchodnické činnosti nebo řemeslné živnosti. Ze záznamů pamětní knihy obce Bohumilice se dovídáme, že kolem roku 1923 byly v obci tři hostince, „U Staňků“, „U Jandů“ a „Na staré hospodě“, dva obchody se smíšeným zbožím (Marie Sichingrová a Terezie Filipová) a jeden obchod se střížním zbožím (Vojtěch Kolda), dále tři řezníci a uzenaři (Josef Štěpánek, Jan Liška a František Liška) a jeden obchodník s vepřovým dobytkem (Dominik Pek). Působil zde též malíř pokojů (Josef Preněk), výrobce kartáčových prkének (Jan Müller), výrobce dřevěné obuvi – „mejšlů“ či „poddělavků“ (Vojtěch Bízek), sekerník (Ferdinand Kantor), truhlář (Jan Kolman), kolář (Alois Nový), kovář (František Přerost), sedlák (Antonín Malý), krejčí (Tomáš Noha) a dva obuvníci (Vojtěch Tvrdek a Josef Vaněček).²⁶⁴ V obci Onšovice nalezneme na konci 30. let dva hostince, dva obchody, jednoho truhláře, koláře, kováře a krejčího. Ostatní jsou domkáři a chalupníci, kteří se věnují buď drobnému zemědělství, nebo provozují po domácku svá řemesla jako zedníci, tesaři či obuvníci. Ženy odcházejí z obce na sběr chmelu nebo zeleniny a jsou i tací, co odjíždějí za výdělkem do ciziny, zvláště k cirkusům.²⁶⁵ V politické obci Výškovice bylo provozování živností nejrozsáhlejší. Na počátku 30. let zde byly tři hostince (Antonín Holý, Vnarovy, č.p. 3, A. Škopková, Vnarovy, č.p. 12 a Josef Smola, Sudslavice, č.p. 15), sadařstvím a prodejem ovoce se živil ve Vnarovech Jan Král, č.p. 11, Václav Škopek, č.p. 12, a v Sudslavicích František Matějka, č.p. 13, Josef Heřta, č.p. 20 a Jan Matějka, č.p. 12. Výrobou cementových tašek, rour apod. se v Sudslavicích živil Ludvík Pek, č.p. 24, a František Hradecký, č.p. 23. Dámské krejčovství měla v Sudslavicích, č.p. 20, Anna Heřtová. Další řemeslo v obci bylo zastoupeno takto: devět zedníků, pět kameníků, tři tesaři a po jednom koláři, sekerníkovi, truhláři a bednáři.

²⁶¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 70 – 71.

²⁶² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 7; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 173.

²⁶³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 96.

²⁶⁴ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 5 – 6.

²⁶⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 12.

Z firem působila ve Výškovících nejúspěšněji firma Tvrdek a spol, Praha, mramorový lom v „Bučí“ (č. k. 270/4) a žulový lom (č. k. 187/10). V letech 1928 - 1930 zde bylo zaměstnáno až 70 lidí, ale v polovině 30. let už to bylo jen šest dělníků. Při lomu v „Bučí“ byla též provozována kantýna, kterou měla na starost manželka správce lomu, Kateřina Tvrdková, Vnarovy, č.p. 14. Pod osadou Sudslavice na č. k. 462 byl pak také žulový lom firmy František Hradecký a spol. V obci fungovaly také dvě pily, ta A. Všečekové (dříve Iglerova pila) ve Výškovících, č.p. 17, zaměstnávala kolem šesti dělníků a stejně tomu bylo u pily Matyldy Vanické v Sudslavicích, č.p. 12, 18 („Cihelna“) a 19 („Vrba“), kterou vlastnil Karel Vanický. Valcha, přádelna vlny a soukenictví Jana Matějky v Sudslavicích, č.p. 14 zaměstnávala tři lidi.²⁶⁶

Ze zkrachovalých podniků fungovala v obci Výškovice v první polovině 20. let vápenka vídeňského architekta Julia Richtra vystavěná za 2 miliony Kčs v letech 1920 – 1922, kde se však pánilo vápno pouze několik prvních let. Později následkem krupobití v roce 1929 došlo k značnému poškození střechy, čímž začalo do zdí zatékat a objekt chátral. K úplnému zastavení provozu vápenky došlo údajně v důsledku špatné kvality vápence v roce 1935.²⁶⁷ V roce 1945 došlo ke zbourání 55 m vysokého komínu vápenky a materiál z něj byl využit obyvateli obce ke stavbě rodinných domů.²⁶⁸ V důsledku vyčerpání hlíny zanikla v 10. letech 20. století také cihelna v Sudslavicích, č.p. 18, která patřila k bohumilickému velkostatku. V roce 1920 ji koupil Jan Robl a zřídil zde se společníkem Antonínem Vlkem dílnu na výrobu hospodářských strojů, kde pracovalo kolem pěti dělníků a pěti učňů. Už o rok později však podnik zanikl a Jan Robl postavil za řekou Spulkou na katastru osady Spüle podnik jiný – parní pilu, kterou následně prodal firmě Jiří Schicht a spol.²⁶⁹

O nezaměstnanosti v regionu se dočítáme ve výškovické pamětní knize. V roce 1935 se u obecního úřadu hlásilo čtyřicet nezaměstnaných, ale již v roce následujícím jich bylo pouze osm, z nichž podporu získali čtyři lidé. Na celé zimní období obnášela podpora pro tyto 4 osoby 400 Kč, 50 kg bílé mouky a 5 kg omastku. Podporu podle tzv. gentského plánu pobíralo v obci 9 dělníků a o počtu podporovaných ze státní stravovací akce kronikář mlčí. Pouze v roce 1936 poznamenává: „*Ostatně dalo to nezaměstnaným*

²⁶⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 6 – 9.

²⁶⁷ Z výzkumu provedeného na haldách v okolí vápenky se však zjistilo, že spíše než špatná kvalita suroviny, mělo rozhodující vliv nedodržování správné teploty výpalu v peci, nižší než kterou vyžadovalo chemické a nerostné složení vápence a jeho slohu.

²⁶⁸ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 9; B. NAUŠ – H. NOVOTNÁ – A. ZÁVESKÝ, Průvodce, s. 12.

²⁶⁹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 9.

našim mnoho starostí – hlavně loni – než tuto podporu do naší obce dostali, neboť úřady sotva stačily podporovat dělníky městské a dělníci ve vesnicích byli opomíjeni.“²⁷⁰

Druhá polovina 30. let je ve studovaném regionu poznamenána také tím, že „*nastal kritický nedostatek čeledě v zemědělství*“, což bylo prvotně způsobeno odchodem mnoha žen do vimperské továrny na prádlo nebo do služby ve městech, následně však hlavně tím, že v souvislosti s válečnými přípravami odcházelo z obce mnoho mužů, pro které se objevily nové pracovní příležitosti při pracích na zákopech a pohraničním opevnění, v továrnách na výrobu zbraní nebo v nově zřizovaných pracovních táborech.²⁷¹ Do Bohumilic se po zabrání Vimperka přestěhovala četnická stanice, a jelikož se vlivem odtržení pohraničních území ocitly Bohumilice a okolní vesnice na samé hranici s Říší, přišla do Bohumilic také finanční stráž, která spolu s četníky obsadila všechny volné byty v obci. V Sudslavicích nad Vsetečkovíc pilou pak byla zřízena nákladem 1000 Kč celnice, kde četníci z Bohumilic drželi stráž k provádění pasové kontroly. O situaci dělníků koncem 30. let se dovídáme, že ještě na jaře 1939 byla o práci pro dělníky nouze, ale hned po té se pro ně začala situace zlepšovat, protože se nechávali najímat na práci do Říše a v létě 1939 již kronikář Nuska hovoří o tom, že byla o dělníky nouze.²⁷²

Zabráním Vimperka na podzim 1938, který byl do té doby pro region sídlem okresního a berního úřadu, měšťanské a obchodní školy, peněžních ústavů, ale hlavně obchodů a živností, které představovaly výhodný zdroj zboží pro domácnost, především železářského a střižního, „...*byloť zde zboží poměrně levnější a lepší výběr,*“ ztratil region obcí také významné odbytiště svých zemědělských produktů, neboť, jak píše bošický kronikář, na vimperských týdenních trzích se dobře prodávaly „*naše přebytky v hospodářství, máslo, vejce, drůbež a na podzim hlavně brambory, zelí a ovoce. Také řezníci zdejší, chodili k nám nakupovat hovězí a hlavně vepřový dobytek a také poměrně tento nejlépe platili. Rovněž výroční trhy na dobytek a zboží byly z našeho okolí hodně navštěvovány.*“ Zatímco „*Dříve chodívalo se často do Vimperka, bylť Vimperk dosti živým městem. (mnohem živějším než Volyně), ... po zabrání Vimperka, přidělení ho k Říši všechny tyto styky rázem ustaly. Dnes už do Vimperka nejde nikdo, spíš naopak,*

²⁷⁰ Tamtéž, s. 160 – 161.

²⁷¹ Jeden takový, který byl roku 1938 zřízen v Bohumilicích, měl za úkol zbudování silnice z Bohumilic přes Svatou Maří do Buku.

²⁷² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 154 – 155; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 173, 179; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 165, 173.

pokud je jim možno chodí oni k nám – nakupovat.“ Zabráni Vimperka přineslo veliké oživení především městečku Čkyni, kam se z Vimperka přestěhovaly měšťanská škola, Vimperská a okresní hospodářská záložna, továrna na prádlo Joss a Lövenstein, dále čeští státní zaměstnanci dráhy, pošty, finanční strážé, četnictva, státní policie, čeští a židovští obchodníci a živnostníci, důstojníci a vojsko a mnoho dalšího českého obyvatelstva.²⁷³

6.1.2 Obživa za 2. světové války a po ní

Velký zásah do způsobu obživy lidí za války představovalo zavedení přidělového hospodářství v podobě potravinových lístků a poukázek na textil a obuv na podzim roku 1939. Již na počátku roku 1940 bohumilický obecní kronikář poznamenává: *„Mnohých věcí jest již citelný nedostatek a ceny stále stoupají.*“²⁷⁴ Lidé se též uchylovali, ještě plni vzpomínek na nedostatek, který zažívali za první světové války, k tzv. *„hromadným nákupům zboží“*, při nichž nakupovali velké množství nejen potravin, ale také látky a obuv.

Zavedení obilního monopolu v roce 1934 vedlo zemědělce v druhé polovině 30. let k stále větší produkci obilí, což mělo za následek to, že v době před vypuknutím druhé světové války a ještě na jejím počátku byl v Čechách velký dostatek obilných zásob. Vzhledem k tomu, že ho bylo na počátku války dost také v okolních státech, nebyla zde možnost ho vyvážet, a tak z usnesení vlády bylo nařízeno, že pokud nabídne zemědělec obilnímu monopolu ze své roční sklizně více, jak 20 q, musí se zavázat, že jistou část obilí odkoupí zpět.²⁷⁵ Toto obilí však bylo znehodnocováno, aby nemohlo být využito k přípravě pokrmů, a zemědělcům bylo přidělováno za sníženou cenu pouze jako krmivo pro dobytek. Obilní přebytky postupně mizely, ale jak poznamenává kronikář v Bošicích *„První a ještě druhý rok války neměl žádný podstatný vliv na výživu obyvatelstva,*“ což se podle jeho slov podařilo také díky tomu, že předepsaná nařízení o spotřebě obilí, mléka a masa *„nebyla brána tehdy ještě vážně, jak ze strany našich úřadů, tak také hlavně ze strany spotřebitelů.*“²⁷⁶

²⁷³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 113 – 115.

²⁷⁴ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 154 – 155.

²⁷⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 121 – 122.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 276 – 277.

Změna nastala až v souvislosti s vydáním nařízení o dočasném uzavření některých mlýnů a přidělení obcí k určitým mlýnům. V listopadu 1941 tak došlo k uzavření všech tří mlýnů v obci Bohumilice a obce byly přiděleny ke mlýnu B. Zámečnicka ve Čkyni.²⁷⁷ „Po tomto nařízení již těžko bylo semlít něco na černo... A přece bylo nutno mlít na černo, protože těch 14 kg, které tehdy bylo povoleno semlít na osobu, k živobytí nikterak nestačilo.“ Aby se docílilo ze strany vlády úplného vymýcení mletí na černo, bylo přikročeno k opatření o přechodném zastavení provozu mlýnů, poprvé od 1. srpna do 15. září 1943, neboť v tomto období bylo mletí na černo z nové sklizně nejspíše proveditelné, protože ještě nebylo vymláčeno a zásoby nebylo možno dobře kontrolovat. Před 1. srpnem většinou nebylo z čeho si nechat ve mlýně semlít a v září se zas při opětovném otevření mlýnů, sotva stačilo semlít obilí, které tam bylo dovezeno na mlecí povolení. Často se tak stávalo, že lidé s obilím i mlecím povolením mouku stejně neměli kvůli tomu, že se jejich obilí nestačilo semlít.²⁷⁸

Nejcitelněji se nedostatek mouky dotýkal početnějších rodin s dorůstajícími dětmi anebo těch, které měly některé své členy zaměstnané v říši, kam jim musely stravu posílat. Tento deficit se dařilo vyrovnávat díky úrodě brambor, kterým se zde dařilo. Když se začaly snižovat příděly potravinových lístků ve městech a lidé i tam začali pociťovat nedostatek potravin, stávalo se, že se obraceli na své přátele na venkově a kupovali od nich, co bylo možné. Nejčastěji maslo, maso, husy, kachny, kuřata, králíky, vejce, nebo také lístky na maso a mouku. Při tom se však jak kupující, tak prodávající vystavovali nebezpečí peněžité pokuty, bylo-li zboží při případné prohlídce, například ve vlaku, objeveno.²⁷⁹

Za války mleli pro lidi z Bošic a okolí na černo kromě jiných také mlynáři v Bořanovicích, František Půbal a jeho syn Josef. Tato výpomoc pro mlynáře představovala velké riziko,²⁸⁰ a proto se do mlýnů s obilím chodilo výhradně v noci a bylo nutné se vyhýbat veřejným cestám. Kronikář Brodec k tomu poznamenává „Velikým štěstím pro nás bylo, že četníci v Bohumilicích a ve Čkyni byli Češi, kteří zrovna neviděli, co vidět nemuseli.“ Lidé si na mlynáři cenili především toho, že nešidil na váze ani na jakosti vrácených výrobků, a proto to byl právě mlýn v Bořanovicích,

²⁷⁷ Tamtéž, s. 159.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 90 – 91 a 276 – 277.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 278 – 279.

²⁸⁰ Kronikář Nuska zmiňuje na straně 50 druhého dílu výškovické pamětní knihy mlynáře Podborského z mlýna poblíž Volyně, který byl za mletí na černo popraven.

kam lidé po válce nosili své obilí k semletí.²⁸¹ O poctivosti mlynáře Půbala se zmiňuje též výškovický kronikář Nuska, který poznamenává, že to záviselo „na svědomí jednotlivce, jak se který snažil svým bližním živobytí ulehčit či ztížit.“²⁸²

Množství obilí, které bylo zemědělcům povoleno ponechat si k vlastní spotřebě, bylo tak malé, že byli zemědělci nuceni schovávat obilí ve svých staveních a v noci bylo pak tajně nošeno do některého mlýna k semletí. Aby se těmto praktikám předešlo, byly v obcích prováděny kontroly. O jedné, která proběhla v Bohumilicích, se dovídáme z tamní pamětní knihy. Do obce přijeli dva úředníci okresního úřadu s několika kontrolory a německým četníkem, svolali všechny občany do hostince U Lišků a vyzvali všechny zemědělce, aby uvedli, kolik přebytečného obilí mají doma, přičemž hlídali, aby z hostince nikdo neodešel a případně doma něco neukryl. Následně chodili dva kontroloři s jednotlivými hospodáři a prohledávali jejich stavení. Tyto prohlídky trvaly celý den.²⁸³

Ve Výškovicích byla větší kontrola obilí provedena sedmičlennou komisí a dvěma četníky dne 18. února 1943. „*Tyto komise prochází všechny vesnice a šíří před sebou hrůzu.*“ poznamenal kronikář Nuska, pravděpodobně pod dojmem událostí, které se odehrály téhož dne ve Čkyni, kde byli dva zemědělci (z nich jedna vdova) poslání německé kriminální policii v Klatovech za to, že u nich bylo nalezeno uschované obilí. Toho dne byli zemědělci obcí Výškovice, Vnarovy a Sudslavice shromážděni do hostince Josefa Smoly v Sudslavicích, kde byli jedním z členů komise vyzýváni, aby nabídli k dodávce případné obilí, které ještě mají doma, přičemž jim bylo vyhrožováno předáním německé kriminální policii s poukazem na případ ze Čkyně. Zemědělcům byla dána čtvrt hodinová lhůta, načež „*mezi zemědělci zavládla stísněná nálada.*“ Starosta Šimek však zemědělce nabádal: „*Nenabízejte nic, radil mi to šeptem jeden četník.*“ Následně předstupovali zemědělci jeden po druhém před komisí ve vedlejší místnosti, předkládali jí hospodářské výkazy a „*na otázku „co máte schováno“ odpovídají „nic“ a po kratším výsledku odchází domů.*“ Po té byla v několika staveních provedena prohlídka, ale nic se nenašlo. „*Opět si vesnice na chvíli oddechla.*“ Když komise opouštěla obec, hodnotila prý kontrolu slovy: „*Takovou kontrolu jsme ještě neměli, aby nikdo nic neslíbil a také nic se nenašlo.*“ a kronikář

²⁸¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 290.

²⁸² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 51.

²⁸³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 157 – 158.

dodává: „*Němečtí četníci totiž na prohlídku nepřišli.*“²⁸⁴ Další kontrola dne 22. listopadu 1943 již nebyla hodnocena kronikářem s takovým nadhledem. „*Kdo později se dostavil „Krupařovům“, kde v host. úřadovali, hned dostal 50 K pokuty. Jednali zpupně a hrubě.*“ Komisi se podařilo od zemědělců získat 100 q krmného obilí a 200 q brambor, ale i přes to vyhrožovala, „*že u koho najdou větší brambor v pořádku pro krmení než 3 cm, že bude jako sabotér hned zavřen.*“ Obilí se následně vozilo do sýpky velkostatku ve Lčovicích, protože obilní sklady družstva ve Čkyni byly přeplněné.²⁸⁵

Svědectví se nám dochovalo také o kontrole v Bošicích dne 4. prosince 1944, kdy po „*vhodné promluvě a důtklivém napomenutí,*“ aby se dotyční splněním předepsaných kontingentů vyvarovali pokut a těžkých trestů, „*komise vykonala prohlídky zásob jenom u větších hospodářů a to dopadlo celkem všude ještě dost dobře.*“ Další kontrola v obci proběhla na Zelený čtvrtek dne 29. března 1945. Všichni zemědělci z obce byli svoláni do obecní čítárny, kde byli vybízeni, aby odevzdali všechno obilí, které mají doma kromě samozásobitelské dávky a semen k jarnímu setí, přičemž jim bylo zaručeno, že pokud obilí dobrovolně vydají, nebudou potrestáni žádnou pokutou. „*Pak si předvolali přítomné zemědělce jednoho po druhém a každý musel nějaké obilí slíbit. Když pak spočítali výsledek, zdálo se jim, že se málo sešlo, proto nás znovu napomínali, abychom přihlásili obilí, které snad máme uschované. Když se nikdo nepřihlásil udělali u čtyřech větších zemědělců prohlídku, ale všude to dobře dopadlo a nic se nenašlo.*“²⁸⁶ Kronikář ve Výškovovicích Nuska o českých členech v těchto hospodářských kontrolách píše: „*Většina jich byli lidé bezcitní, jednali nelidsky a svým příchodem do vesnice šířili děs a hrůzu. ... Příchod takových hostů do vesnice vyvolával pocity nepřijemné.*“

Probíhaly však i drobnější podomní prohlídky na kontrolu brambor či mléka. „*Takové nenadálé kontroly měly tendenci zstrašovací, neb nikdo nebyl si jist okamžikem, nevleze – li mu do stavení nějaký pán a neprohlédne všechny místnosti, aby zjistil tam uchované mléko a zda toto množství odpovídá v seznamu zapsanému atd.*“²⁸⁷ Přestože se podle dochovaných svědectví v kronikách při kontrolách nenalezlo uschované obilí příliš často, píše kronikář Nuska o tom, že „*každý zemědělec obilí či*

²⁸⁴ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 37 – 38.

²⁸⁵ Tamtréž, s. 41 – 42.

²⁸⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha Bošice I, s. 248 – 249, 263.

²⁸⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 189; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 15.

*mléko ukryval a žádný spotřebitel nebyl živ jen pouze z úředních přidělů, každý hleděl něco na černo koupit.*²⁸⁸

V říjnu 1940 předepsané povinné dodávky obilí pro jednotlivé obce, které určil okresní dodávkový výbor ve Strakonících a následně byly obecní dodávkovou komisí, složenou z obecních zemědělců, rozvrhnuty mezi jednotlivé zemědělce, nebylo možné vzhledem k malým výnosům v roce splnit. Obecní dodávková komise ve Výškovicích se usnesla, že požadovaný kontingent obilí na jednotlivé zemědělce nemůže rozvrhnout „...*neboť sklizeň pšenice nepostačí ani k výživě, sklizeň žita nekryje ani polovinu osiva potřebného k podzimnímu setí a ovsu lze dodat sotva čtvrtinu.*“ Na opakované naléhání okresního úřadu byl nakonec kontingent mezi zemědělce rozvržen, ale ti požadované množství stejně nedodali. Místní dodávková komise měla následně vytvořit seznam „liknavců“ s odůvodněním, proč obilí nedodali. To komise neudělala s vysvětlením, „*že obilí nemají a tudíž dodat nemohou.*“ Když bylo následně vydáno nařízení starostům, že pod hrozbou trestu musí tento seznam vypracovat a osobně ho na okresní úřad do Strakoníc doručit, reagovali výškovičtí zemědělci strohou odpovědí, že po odečtení samozásobitelských dávek 32 zemědělcům již nic nezbývá a kronikář Nuska dodává: „*Za republiky nebyli jsme zvyklí slepě poslouchat a tehdy jsme se ještě tak nebáli. ...poněvadž dotyčného listopadového odpoledne byl p. starosta Šimek jinak zaneprázdněn, musel jeti do Strakoníc pisatel této kroniky s dotyčným půlarchem v kapse a klidnou myslí. Na okresním úřadě bylo jako v úle, všude v dotyčném referátě, který měl dodávky na starosti, seděli zástupci obcí, ale většinou stáli a po všech stolech, židlích a lavicích na chodbě psali „seznamy zemědělců nesplnivších dodávku“ dvojmo. ...sdělují úředníci, napište to, nechcete-li mít zbytečné potahování. ... Tak jsme pomalu poznávali, co je to autoritativní režim.*“²⁸⁹

Povinné odvody dobytka měla na starost opět obecní dodávková komise, která kusy na dodávku vybírala. Odvody probíhaly téměř každý měsíc ve Čkyni, a jejich důsledky se začaly v obcích projevovat především nedostatkem potahů, jelikož odvedené koně se nedařilo dostatečně rychle nahrazovat. V srpnu 1941 dospěla situace tak daleko, že obec Výškovice nebyla schopna dodat jediného vepře požadované váhy, přestože byli stále předepisováni. V porovnání s platbami při dodávce dobytka, která činila 7 až 9 K za vepřové maso, platili řezníci kupující dobytek pro místní spotřebu 18 K a u hovězího dobytka až 26 K za mrtvou váhu, a tak se zemědělci snažili dodávkové

²⁸⁸ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 50.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 7 – 8.

povinnosti vyhýbat, nebo se snažili dodávat dobytek lehčí, ale to pouze do té doby než byly předepsány kontingenty v živé váze. Za domácí porážku vepře se musela předem na poště zaplatit daň ve výši 16 Kč, za kterou bylo starostou obce teprve vydáno povolení k porážce, a po porážce muselo se ještě navíc, z každého vepře do 100 kg, odvést určité množství sádla. Prodej dobytka na černo byl trestán pokutami až do 10 000 K, vězením, ztrátou zabaveného dobytka a v případě řezníka nebo obchodníka s dobyt看 také ztrátou živnosti. „*Ovšem do nastoupení zlopopěstného „SS Obergruppenführera gen. R. Heydricha v úřad říšského protektora v Čechách a na Moravě“ byly tresty mírnější.*“ Ještě počátkem září byl Fr. Málek z Jičína za porážku 43 vepřů na černo potrestán odsouzením ke čtyřem letům vězení, pokutou 2500 K, zaplacením náhrady za neplacené daně v částce 42000 a ztrátou občanských práv na dobu pěti let, ale už 16. října 1941 byl mlynář Beneš z Týna nad Vltavou odsouzen k smrti za to, že semlel na černo 351 q obilí. Kronikář v Bohumilicích shrnuje situaci v průběhu války takto: „*Nikdo nebyl jist svým životem... kdo byl jen trochu nespolehlivý nebo podezřelý z odboje proti německému režimu, toho odvádělo gestapo a posílalo rovnou do koncentračních táborů. ... Ve zdejších okolí byli odvezeni do koncentračního tábora všichni velitelé hasičů, mezi nimi: zdejší řídicí učitel Jiří Dolejší.*“²⁹⁰

Nařízení o povinných dodávkách zemědělských produktů, které byli hospodáři v rámci vesnice povinni odvádět, bývala nastavena tak vysoká, že se je ve většině případů dařilo plnit sotva na 50%. Ti, kteří dodávky neplnili, byli postihováni finančními pokutami a bošický kronikář Brodec uvádí, že „*Během těch pěti a půl roku, co válka trvala, byli téměř všichni hospodáři nějakou tou pokutou postiženi.*“ Vyměřovány byly dále také pokuty pořádkové, pokuty za předražování, nejčastěji housat, a pokuty za porušování předpisů o zásobování lidu, kam spadalo především mletí a prodej potravin na černo. V prvních letech války bylo takto postiženo pokutou několik mleců z Bošic spolu s bohumilickým mlynářem za to, že při jedné náhodné kontrole ve mlýně bylo nalezeno obilí a mlýnské výrobky, které si tam dali mleči semlít bez mlecího povolení. Nalezené obilí bylo bez náhrady zabaveno a viníkům byla vyměřena pokuta. Ti se však ještě na počátku války potýkali s nedostatkem peněz, a tak si raději vyměřenou pokutu odpykali několikadenním pobytem ve volyňské věznici. Ve Výškovicích byla zase u krav dvou zemědělců zjištěna o 2 l vyšší doživost, než byla uváděna, za což dostaly pokutu 600 Kč.

²⁹⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 158; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 8 – 10, 16 – 17.

V posledních letech války už nebyla o peníze nouze, a tak se pokuty platily spíše v penězích, avšak i tak, když byla např. v roce 1943 zemědělcům ve Výškovicích za nesplnění ani 75 % dodávky másla uložena pokuta od 2000 do 7000 „Většina jich zdráhala se pokuty platit.“ K největšímu trestu byl odsouzen pan Jaroslav Tvrdek ze Záhoří, č.p. 34, který prodal v roce 1943 svému spoludělníku, francouzskému válečnému zajatci, ve Vimperku jednu husu. Byl udán a německým soudem v Klatovech odsouzen pro podporování nepřítele k šesti měsícům žaláře. I přes intervence svého zaměstnavatele, aby byl trest přeměněn ve finanční pokutu, byl Tvrdek 14. března 1944 odveden z domova do Klatov k nastoupení trestu. Následně byl přiřazen k trestaneckému oddílu do Štýrského Hradce, kde si odpykával trest v muniční továrně. Za dobré chování a také díky žádosti zaměstnavatele mu nakonec bylo prominuto 72 dní z trestu. Brodec dodává, že „Po celý čas, co byl vzdálen z domova, nesměl domů psát a dát svojí rodině o sobě vědět a zkusil tam mnoho bídy a hladu.“²⁹¹

Za největší nespravedlnost dodávkového systému považovali zemědělci to, že dodávky byly rozvrhovány podle plochy obhospodařované půdy bez ohledu na její úrodnost. Na 1 ha bylo povinno dodat stejné množství dobytka „ať je to půda kamenitá nebo ta nejúrodnější. ...z chudých půd se to dodat nemohlo, byl strach z pokut, zatím kdo dodal, dostával ještě prémie. Mnozí lidé soudili, že tento režim chce část chudých a malých zemědělců zničit, aby byli získáni z nich dělníci do velkostatků.“²⁹²

V důsledku zvýšené poptávky po zboží za války a k jeho následnému rychlému ubývání v obchodech se vytvořily dvojí ceny zboží. Ceny zboží, které se kupovalo za ústřížky (body) nebo na poukazy, se zvýšily o 15 až 20 %, ale pak tu bylo zboží kupované tzv. na černo, které bývalo zpočátku o 100, ale později až 300 % dražší. V porovnání s tím byly ceny obilí, dobytka a zemědělských výrobků, které byly stanovené státem, cenami ztrátovými. V pozdějších letech války, se však zvýšila poptávka také po zemědělských produktech, a tak docházelo k nárůstu také jejich cen. „Postupem času zorganizoval se tento černý obchod tak, že každý, kdo mohl něco odprodat, měl svoje přátele a známé, kteří vše, co mohl odprodat, od něj odkoupili. K tomu nutno poznamenat, že velká většina těch, kteří něco odprodávali, dávali to většinou za ceny, které jim kupující sám nabídnul a často nevzali ani tolik a jenom málo bylo takových, kteří využívali všeobecné tísně a bídy nakupujících, hleděli vyždímat, co

²⁹¹ SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 279 – 281; SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 15, 43.

²⁹² SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 51 – 52.

se dalo.“²⁹³ Kronikář Nuska k černému obchodu poznamenává: „...čím větší jich byl nedostatek a čím přísnější byly tresty na černý obchod, tím více dražota předmětů pod rukou koupených stoupala.“²⁹⁴

Vzhledem k státním opatřením byla většina obyvatel za války zaměstnána a výdělky byly tak vysoké, že si lidé mohli dovolit kupovat na černém trhu zboží včetně dobytka za nepřiměřeně vysoké ceny. Lidé měli dostatek peněz, ale „kromě za příděl na lístky nebylo tyto zač utratit. Měli jsme peníze a při tom jsme neměli pracovní obleky, nebylo k dostání prádlo, ložní prádlo a povlaky na peřiny. Také v hospodářství to vyhlíželo špatně, jak pole, tak i louky byly vymrskány, umělá hnojiva nebyla vůbec k dostání a následkem toho sklizeň také klesala každým rokem.“ Stav dobytka se snížil asi o třetinu a většinou se mu dostávalo špatné výživy. K dostání nebylo ani nářadí, což vedlo k tomu, že se neopravovaly budovy, které za dobu války značně zchátraly. „Množství peněz mělo za následek, že lidé začali k nim ztrácet důvěru, přestali si jich vážit a tak peníze ztrácely znenáhla svůj význam a začal se ujímat směnný obchod, kde hlavním platidlem byly potraviny, nebo také cigarety a peníze byly jen jaksi doplňkem kupní ceny.“ Když chtěl někdo koupit např. palivové dříví, o které byla nouze, potřeboval mít např. husu, kuřata, kůzlata, máslo, ovoce nebo mouku. Místo peněz žádali za svou práci potraviny také řemeslníci „vymlouvaje se na to, že je potřebuje k obživě svojí a své rodiny a k nakoupení nového materiálu,“²⁹⁵ nebo dělníci, „když u rolníků pracovali, žádali potraviny místo peněz za práci, aby se mohli najíst.“²⁹⁶

Stávalo se též, že někteří obchodníci se nechávali upláct potraviny nebo kuřivem za přednostní zásobování textiliemi. „Proto rozvinul se výměnný obchod ... mezi vesnicemi a městy.“ Lidé z města vozili na venkov většinou kusy látek, části oděvů, prádlo nebo obuv, které zde vyměňovali za potraviny.²⁹⁷ Když bylo v roce 1943 v novinách uveřejněno, že ve Výškovicích je hodně ovoce, začali sem během podzimu 1943 a v roce následujícím přijíždět lidé až ze Strakonice, Horažďovic, Písku či Ražic. O nedělích překročoval počet návštěvníků v jednom stavení až 30 osob. „Takové návštěvy stávaly se nepříjemnými, neb tihle kupci byli, ne všichni, ale většinou, překupníci, vyděrači; koupili kg jablek za 8 - 10 K a říkali, že museli dát 20 K, proto lidé před nimi

²⁹³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 293 – 294.

²⁹⁴ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 23.

²⁹⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 295 – 297.

²⁹⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 51.

²⁹⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 297; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 51.

nakonec zavírali.“ Do Výškovic přijížděli dokonce i Němci z Vimperka a okolí. Kronikář Nuska uvádí, že až do roku 1941 „*zřídka se zde ukázal Němec. Ovoce dostávali z Bavor, nechtěli od Čechů nic. Pak asi dodávky z Bavor vázly, chuť na jablka a švestky byla silnější než národnostní nenávisť, Němci si nedali bránit od pohraniční stráže, přes zákaz šli přes lesy do Výškovic, Bořanovic a jinam. Poněvadž na ně lidi pohlíželi s nedůvěrou a byli místy odmítáni, přinesli ti bohatší v baťoahu prádlo, části oděvu apod. na výměnu. Naše ovoce stalo se tedy vyhledávaným zbožím.*“²⁹⁸

Kuřákům byly v průběhu války postupně sníženy příděly cigaret na 60 kusů na období, s nimiž však „*obyčejně za týden ... byli kuřáci hotovi a zbývající tři neděle museli se spokojit domovinou, totiž tabákem, který si sami z jara naseli a vypěstovali.*“ Každý kuřák měl vlastní způsob nakládání a přípravy tabáku a svým produktem se také rád chlubil ostatním kuřákům. „*Těm, kteří měli rádi peníze, byly cigarety zdrojem pravidelných příjmů. Ti měli již své stálé odběratele, kteří jim platili za balíček cigaret (10 kusů) až 200 K.*“²⁹⁹ Zemědělcům byl dáván přídavek 22 cigaret na osobu, avšak „*ten zčásti nechali v rezervě pro dobrou náladu kontrolních orgánů.*“³⁰⁰

Jak se proměnil stav chovaného dobytka, můžeme vidět z údajů získaných při sčítání dobytka provedeného 24. října 1941 v Bošicích. Bylo zde 322 kusů hovězího dobytka, 185 vepřů, 70 koz, 11 koní, 1 ovce a celkem 1245 kusů slepic a hus. Vidíme, že oproti sčítání z roku 1934 ve Výškovicích přibýlo hovězího dobytka a vepřů, zatímco se výrazně snížil počet koní a ovcí.³⁰¹

V polovině roku 1942 začaly odvody obyvatel na práci do Německa. Výběr vhodných mužů a žen proběhl v hostinci U Králíčků ve Čkyni, kam se museli shromáždit všichni muži a ženy od 18 do 50 let věku. Z toho důvodu došlo také k zastavení práce v kamenickém lomu p. Tvrdka ve Výškovicích, neboť zaměstnanci byli nasazeni v Říši.³⁰² V rámci Protektorátu byli dělníci přiřazováni nebo odebíráni zaměstnavatelům pracovním úřadem ve Strakonících, který „*vůbec zasahoval hluboko a často tvrdě do občanských práv, pokud bylo lze v této době o lidských právech mluvit.*“ Aby se lidé vyhnuli nasazení na práci v Německu, vstupovali často do služby

²⁹⁸ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 52.

²⁹⁹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha Bošice I, s. 302 – 303.

³⁰⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 44.

³⁰¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha Bošice I, s. 157.

³⁰² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 32 – 33.

k rolníkům, ale ne vždy to bylo zárukou ochrany před nasazením do Říše.³⁰³ Totální nasazení v roce 1944 povolávající na práci do Říše mladé lidi ročníku 1924, si vyžádalo z obce Vnarovy, Výškovice, Sudslavice a Onšovice celkem pět mužů, kteří odešli do německých továren na výrobu zbraní, a jedna mladá žena, Marie Tesařová z Vnarov, č.p. 15, byla určena na službu k rolníkovi u Volyně.³⁰⁴

Dne 18. prosince 1944 byly povolány ročníky 1921 až 1923 na zákopové práce³⁰⁵ na hranicích, což pro dané obce znamenalo úbytek zemědělské mládeže, která chyběla při práci v hospodářství. V březnu 1945 se postupně navracely, ale zároveň odcházely povolané ročníky 1927 a 1928³⁰⁶ na tutéž práci ve střední Moravě, kam většinou odcházel pouze jeden člověk z vesnice, kterého vybral starosta s předsedou sdružení zemědělců, „ale způsobilo se tím mnoho trpkostí. Každý postižený šel nerad a s pocitem křivdy způsobené mu domácími lidmi. To asi pracovní úřady tímto způsobem chtěly zbavit obecní funkcionáře obliby u sousedů. Nucené dodávky, či lépe řečeno odebírání dobytka z chlévů, kontrola dodávek mléka, rozvrhávání kontingentů obilí a všeho ostatního, to jsou úkoly, které z obecních funkcionářů činí lidi zdánlivě mocné, ve skutečnosti jsou to práce panských poháněčů, drábů, ještě k tomu zdarma, či napůl zdarma, konané.“ K návratu nuceně nasazených na Moravě pak docházelo v druhé polovině dubna. „Vytráceli se z práce dle toho, jak měl kdo možnost a odvahu. Ti, kteří se vraceli domů mezi prvními, měli ještě možnost dostat se domů vlakem, ale ti kteří se vydali na cestu až ku konci dubna, anebo začátkem května, museli již většinou jít domů pěšky.“³⁰⁷

V sobotu 5. května 1945, když děla amerického vojska ostřelovala Vimperk a jeho okolí, stalo se, „že někteří lidé u nás začali na rychlo uklízet a schovávat zásoby obilí, pokud ještě nějaké měli, a všechny cennější [věci] do sklepů a skryší a tyto zazdívat, anebo jiným vhodným způsobem zabezpečovat tak, aby v případě že by fronta přešla přes nás, aspoň něco zachránili před zkázou ohněm a zničením.“³⁰⁸

Při osvobození bylo v obci Bošice ubytováno celkem asi 130 až 150 a v Hradčanech 70 amerických vojáků, kteří podle slov kronikáře Brodce nechtěli od

³⁰³ Tamtéž, s. 44.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 47.

³⁰⁵ Z obce Bošice odešlo celkem 5 mladých lidí, z Výškovic pouze jeden.

³⁰⁶ Z obce Výškovice byl vybrán Jan Chrstoš, rolnický syn, č.p. 7, narozený roku 1905. Později byl povolán ještě dělník Heřta ze Sudslavic a další.

³⁰⁷ SOkA Prachatice, Pamětní kniha Bošice I, s. 249 – 250, 261 – 262, 264; SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 65.

³⁰⁸ SOkA Prachatice, Pamětní kniha Bošice I, s. 270 – 271.

domácích obyvatel žádné potraviny. Výjimkou byla čerstvá domácí vejce, za která vojáci nabízeli místo peněz, které lidé „*nechtěli brát*“, cigarety, tabák, suchary nebo čokoládu apod., „*totiž věci, které u nás v tom čase byly velmi vzácné.*“³⁰⁹

V poválečném období odcházelo mnoho obyvatel regionu do pohraničních oblastí uprázdněných po odsunutých Židech. Byli to ponejvíce mladší lidé, novomanželé nebo rodiny s dospívajícími dětmi. Mezi lety 1945 až 1947 to bylo například z obce Bošice kolem 110 osob. Důvodem byla vidina lepšího živobytí – „*Odcházeli do pohraničí, kde si zabírali hospodářství větší (do 13 ha) a živým i mrtvým inventářem lépe vybavená.*“³¹⁰

V otázce mletí obilí došlo v prachatickém okresu v roce 1945 ke zrušení rajónování mlýnů, takže si lidé mohli vybrat, kde si nechají své obilí umlít. Mleči ze Záhoří a z Bošic se podle Brodčových slov již nevrátili k mlynáři B. Zámečnickovi do Čkyně. Někteří přešli do znovuotevřeného mlýna Jana Chroňáka v Bohumilicích a většina jich pak přešla do mlýna Františka Půbala v Bořanovicích, který si stejně jako jeho syn Josef lidi získal tím, „*že velkou většinu lidí zde v okolí chránil... před nedostatkem a bídou tím, že jim semlel obilí, anebo prodal několik kg mouky. K jejich cti budiž řečeno, že nevyužívali všeobecné tísně a bídy a nešidili lidi na váze ani na jakosti vrácených výrobků.*“ Z části obilí, které si nechávali jako melné, pak vypomáhali těm, kteří neměli svoje vlastní obilí.³¹¹

V létě roku 1946 byli do obcí Svazem české mládeže vysíláni mladí dobrovolníci z Prahy, aby zde pomáhali zemědělcům ve žních. Ve Výškovicích pobývali od 22. srpna do 3. září a v té době byli přiděleni k jednotlivým zemědělcům. Na podzim přijel ještě jeden oddíl, který byl využit při práci v lomu.³¹²

Rok 1947 byl poznamenán obrovským suchem, které postihlo také region obcí – „*...bylo takové sucho, na něhož nebylo pamětníka, přímo katastrofální sucho, o němž píší dějiny.*“ To se projevilo hlavně špatnou úrodou obilí, ale byly jím postiženy také louky, což vedlo k tomu, že se sklídilo skoro o polovinu méně sena než v jiných letech. „*Kdo neměl louky u vody, pro toho nastala zima již od 20. září, nezavlažované pozemky byly již úplně vyprahlé, nebylo jetelů strnišťáků, nebylo ani pastvy, krmila se suchá píce.*“ Lidé to řešili jednak tím, že se zbavovali dobytka, anebo na podzim jezdili do

³⁰⁹ Tamtéž, s. 272 – 273.

³¹⁰ Tamtéž, s. 319, 333.

³¹¹ Tamtéž, s. 290.

³¹² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 77.

pohraničí, kde sekali louky po odsunutých Němcích, seno zde usušili a následně si ho nechali nákladními auty nebo povozy dopravit domů. Pro seno se jezdilo na Lipku, Korkusovu Hut', Neveselec, což představilo pro zemědělce daleko větší námahu a navíc „přišel-li později sekat, měl třeba již seno z louky pryč.“ Dokonce zemědělci až „z Volyňska, Strakonicka, Sušicka, ba i od Berouna a ze Slovenska, vrhli se na krajinu kolem Boubína a posekali všechno seno až k Bavorským hranicím, nedbajíce na obtíže při sečení, které způsobilo loňské neposečené seno. Nakonec sekala se všechna tvrdá tráva zvaná „šedivec.“ Za 1 ha luk se platilo fondu národní obnovy 100 až 300 Kč, „což bylo levné, ale práce a potah přišly draho. Bylo to však jediné východisko, jak aspoň poněkud udržet nejnětější stav dobytka.“³¹³

V průmyslu bylo v roce 1948 zaměstnáno z obce Výškovice 26 dělníků, kteří pracovali převážně ve Vimperku (továrna na prádlo, dřevoprůmysl), Strakonících (zbrojovka), Prachaticích (okresní úřad), ale i v Praze (stavebnictví), dále na železnici nebo v Tvrdkově lomu ve Výškovících. Situaci dělníků po znárodnění podniků s více jak 200 zaměstnanci v roce 1948 kronikář Nuska hodnotí pochvalně slovy: „Mzdy dělnictva byly slušně upraveny.“ Obyčejný dělník měl hodinový plat kolem 10 Kčs, zatímco odborný až 19 Kčs, ale praxí bylo, že pro nedostatek pracovních sil platili zaměstnavatelé i vyšší mzdy, než byly ty úředně stanovené. Kronikář dále poznamenává: „Dělnictvo stalo se vedoucí vrstvou...“³¹⁴

Po pozemkové reformě z roku 1948 projevovali obyvatelé vsí veliký zájem o nové přiděly zemědělské půdy zkonfiskované velkostatku v Bohumilicích. V souvislosti s tím kronikář v Bošicích, Brodec, píše: „Výměra požadovaných přidělů značně převyšovala výměru zabrané půdy, a tak bylo nutno z požadované výměry slevit.“ O povaze debat, které probíhaly na konci června 1948, píše kronikář následující: „Schůze byla dlouhá a rušná, ale nebylo docíleno žádné dohody, protože někteří ze žadatelů se domnívali, že jenom oni mají nárok na pole nejbližší a nejlepší.“³¹⁵ Následující schůzi již byl při rozdělování pozemků přítomný úředník z ministerstva zemědělství, který spolu s místní rolnickou komisí půdu po dohodě mezi žadateli rozdělil a zaznamenal do katastrální mapy. „Tato schůze již probíhala celkem dost klidně, jenom když přišlo na řadu pole u Záhoří, prohlásil Jaroslav Tvrdek, že on jako politický vězeň má přednostní

³¹³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 340 – 342; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 85 – 86.; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Štítkov, s. 73.

³¹⁴ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 89, 97.

³¹⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, 362.

právo na přiděl." Přítomný úředník mu toto právo přiznal a Tvrdek si tak nechal přidělit první díl nad cestou. V září došlo k rozměření polí a nasázení mezníků. „*Při měření pole u Záhoří prohlásil František Sova a Josef Tůma, kteří dostali nejhorší díly, že tak velké díly nahoře nechtějí, naměřil jim tedy geometr díly menší a o zbytek nahoře zažádala obec Bošice a byl jí přidělen.*“³¹⁶

Noví majitelé si následně na svých nových polích nechali od státní traktorové strojní stanice ve Vimperku provést podzemní orbu. „...*a bylo to poprvé, co záhořským hospodářům oral pole traktor.*“ Za 1 ha zorané půdy se platilo 640 Kč.³¹⁷

Poválečné snažení hospodářů bylo značné a ocenění jejich práce na sebe nenechalo dlouho čekat. Jan Zach, chalupník, z Bošic byl při slavnosti sedmého kola národní soutěže v průmyslovém paláci v Praze dne 19. prosince 1948 oceněn bronzovou medailí za „pracovní obětavost.“ Z celkového počtu 277 vyznamenaných byl Jan Zach jediným vyznamenaným prachatického okresu.³¹⁸

6.2 Kultura a společenský život v obci

6.2.1 Spolky fungující v obci

Ve většině obecních kronik se dochovaly záznamy o spolcích činných v obci. K nejstarším spolkům regionu, založeným v obci Bohumilice, patřila podle kronikáře Lišky v druhé polovině 19. století Katolicko-politická jednota. Následovalo založení Odboru Národní Jednoty Pošumavské pro Bohumilice a okolí v roce 1884, jejímž zakladatelem byl tehdejší řídící učitel Josefem Seif a farář Jan Hanžl. V roce 1923 měla 79 členů a jejím předsedou byl řídící učitel Josef August Hrubeš a jednatelem učitel v Bohumilicích Karel Polák. V Onšovicích vznikl Místní odbor NJP v roce 1897³¹⁹ a ve Výškovicích roku 1904 a zůstal zde jediným spolkem, který se v této obci po delší dobu udržel. Kronikář Nuska k tomu poznamenává: „*Zdejší občané jsou sice členy různých korporací, spolků neb organizací, jejichž sídlem je buď Vimperk anebo jiné okolní místo, ale zde málokterý spolek se udržel delší dobu.*“

³¹⁶ Tamtéž, 362 – 363.

³¹⁷ Tamtéž, s. 363 – 364.

³¹⁸ Tamtéž, s. 364 – 365.

³¹⁹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 13.

Odbory NJP v jednotlivých obcích byly především zdrojem materiálních potřeb pro chudé děti a sirotky, přispívali k rozvoji kultury na venkově poskytováním knih do obecních knihoven nebo učebních pomůcek do škol. Z iniciativy téže organizace byly v obcích také pořádány osvětové přednášky na nejrůznější témata hospodářská i jiná. Ve Výškovovicích byli před první světovou válkou častými přednášejícími např. ředitel vimperské záložny, pan Bergmann z Vimperka, řídící učitel Vejšický ze Čkyně nebo ředitel zimní hospodářské školy z Volyně, Šafránek. Právě po jeho smrti v roce 1916 prý v obci „*všechn spolkový ruch úplně utichl,*“ ale již po válce se začaly přednášky opět v hojném množství pořádat. K přednáškám byli zváni např. ředitel měšťanské školy ve Vimperku, pan Jirásek (hospodářská přednáška), vimperský kaplan Pernegr („*O poměrech v bolševickém Rusku*“), volyňský zahradník Kurcvajl („*o ovocnictví*“) nebo ing. Prof. Salajka z volyňské hospodářské školy. A o přednášky nebyla nouze ani za druhé světové války. Výškovický kronikář Nuska dokonce v roce 1942 napsal: „*S kursy a přednáškami „o výrobní bitvě“ roztrhl se pytel.*“ Toho roku konal se např. kurs potravinářský, ovocnářský nebo přednášky na téma rakoviny brambor, přednáška drůbežnická v podání okresního referenta drůbežnictví Staňka či přednášky na téma již zmíněné výrobní bitvy, která proběhla také v roce 1943 v podání Prof. ing Salajky a další. V témže roce kronikář Nuska dokonce píše, že zemědělci byli nuceni účastnit se výstavy „*více mléka*“ v Českých Budějovicích. Písemným vyzváním k účasti byli okresním úřadem obesíláni jednotlivci v obci a to všechno podle kronikáře Nusky jenom proto, „*aby pak se mohlo v novinách psát, jakému zájmu se výstava těší.*“³²⁰ Nežádoucí aktivity ministerstva osvěty prováděné za účelem propagace nacismu, byly v obcích přijímány nelibě. Obce byly například prostřednictvím okresních úřadů z nařízení ministerstva zásobovány českými, ale i německými nacistickými knihami pro obecní knihovny (někdy až po deseti výtiscích), nejrůznějšími brožurami, plakáty nebo obrazy a to všechno muselo být obcemi zapláceno. Takto „*způsobovaly úřady obcím výdaje, aniž by se kdo ptal, má-li obec též úhradu – peníze.*“³²¹

Od roku 1939 byla organizace NJP pod správou Národní matice při Národní radě české, což mělo za následek jen velmi omezené možnosti ve fungování Jednoty. V roce 1943 došlo následně k zániku organizace a tím také k rozpouštění jednotlivých

³²⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 59 – 61; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 27 – 28, 39 – 40.

³²¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 45.

místních odborů NJP.³²² V obci Výškovice nevyvíjel Místní odbor NJP činnost po celou dobu okupace, „*poněvadž se tušilo, že spolek bude rozpuštěn.*“ Ještě než se tak však stalo, stihl výškovický odbor předat divadelní jeviště a kůlnu, které měl ve vlastnictví, sboru dobrovolných hasičů a hotovost, kterou měl, byla předána správě školy na školní potřeby. „*Když pak přišel četník a starosta pro jmění, odnesl již jenom pokladní knihu a hotovost 31 K.*“³²³

Velkou kapitolou spolkového života obce byly sbory dobrovolných hasičů. Již v roce 1888 byl založen v Bohumilicích a jeho zakládajícími členy byli: řídící učitel Josef Seif (I. předseda sboru), učitelé Václav Vavrýn (velitel) a Josef Hrubeš (jednatel), obecní starosta Jan Staněk (pokladník), farář Jan Hanžl, majitel velkostatku Skalice Arnošt Lumbe, obecní kaplan Jan Hanzl, mlynář Karel Bělohuby, krejčí Rudolf Brož, hostinský Jan Staněk, kolář Vojtěch Hrubý, sedlář Antonín Malý a chalupník František Vojta. Po založení sboru bylo nutné pořídit pro sbor vybavení, a tak bohumilický sbor koupil čtyřkolovou stříkačku od firmy Smekal z Prahy za 600 zlatých a přilby a výzbroj od K. Churaina z Hlinska. Roku 1892 bylo pro sbor vystavěno hasičské skladiště za 380 zlatých. Počet členů se od založení sboru do roku 1923 pohyboval mezi 18 a 42 členy a do téhož roku sbor zasahoval u 35 požárů v Bohumilicích a jejich širokém okolí včetně Čkyně a Vimperka. Funkcionáři sboru v roce 1924 byli domkář v Bohumilicích, č.p. 17, Jan Malý (starosta sboru), malíř Josef Preněk (místostarosta), hostinský Jan Liška (velitel), kočí Josef Hrubý (podvelitel), chalupník v Bohumilicích, č.p. 36, Jan Kapek (jednatel), zedník František Filip (pokladník) a sekerník Adolf Kantor (zbrojmistr). Podle slov kronikáře Lišky ve dvacátých letech 20. století „*otácel se veškerý život společenský*“ v Bohumilicích kolem SDH a odboru NJP.³²⁴

Také ve Výškovicích, kde podle slov kronikáře Nusky „*Čilejší spolkový život rozproudil se příchodem prvního definitivního učitele naší školy p. Václava Svobody r. 1912.*“ došlo k založení sboru dobrovolných hasičů. Stalo se tak dne 1. září 1912 při veřejné schůzi v hostinci Josefa Heřty ve Vnarovech, č.p. 3, a celkem se přihlásilo 12 činných a 13 přispívajících členů. Následně však, když byla obec požádána o zakoupení stříkačky a hasičského náčiní, obecní výbor se na dané věci neusnesl, a tak se spolek opět rozešel. Kronikář Nuska celou situaci hodnotí slovy: „*V tomto případě bohužel*

³²² Jaroslava BRICHTOVÁ, Národní jednota pošumavská a její působení na území současného okresu Tachov, diplomová práce ZČU, Plzeň 2011, s. 24.

³²³ SOKA Prachatic, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 46.

³²⁴ SOKA Prachatic, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 37 – 42, 53; SOKA Prachatic, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 29; SOKA Prachatic, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 10.

nebyla šetrnost obce na místě, ale rychlé rozpadnutí spolku svědčí též o tom, že myšlenka hasičská nebyla předem náležitě zpracována a místním poměrům přizpůsobena. Též těžké podmínky životní přinutily mnohého pracovníka, aby ve spolkové činnosti ustal a věnoval se výhradně péči o rodinu, což v malé obci má značný vliv na rozvoj spolkového života.“ O podpoře založení hasičského sboru, v případě, že občané projeví zájem, se obecní zastupitelstvo ve Výškovicích usneslo až 4. července 1936. Následně starosta Josef Šimek svolal dne 19. července schůzi do hostince p. Škopka, kde byl sbor založen. Do sboru se přihlásilo 26 činných a 10 přispívajících členů, starostou se stal Jan Tvrdek z Vnarov, č.p. 14, jednatelem Josef Nuska, Vnarovy, č.p. 8, a velitelem František Smola ze Sudslavic, č.p. 1. Roku 1939 si SDH postavil na návsi ve Výškovicích za 4000 K novou zbrojnici.³²⁵

Dne 28. září 1924 se konala ustavující schůze SDH ve Smrčné, kam se dostavili podle slov kronikáře Jana Frühaufa skoro všichni místní a následně se za členy sboru přihlásilo 20 činných členů. Starostou sboru byl zvolen Václav Brodec, velitelem Jan Junek a jednatelem Jan Frühauf. Stříkačku s příslušenstvím a 100 metry hadic si sbor pořídil následujícího roku od firmy Václav Stratílek z Vysokého Mýta.³²⁶

V obci Bošice došlo k založení SDH dne 7. prosince 1924. Starostou byl zvolen Jan Zach, chalupník v Bošicích, č.p. 41 a jednatelem Jan Neužil též z Bošic, č.p. 2. V únoru následujícího roku si hasiči postavili budovu hasičského skladiště, kdy všechny práce provedli bezplatně, a v červenci byla sboru dodána hasičská stříkačka s hadicemi za 20000 Kč též od firmy V. Stratílek. Náklady byly uhrazeny výpůjčkou na osadní majetek ve vimperské záložně na šesti a půl procentní úrok. Oblek pro hasiče byl zakoupen z darů a příspěvků získaných z nájemného z honitby, z příspěvků pojišťoven zastoupených v obci, sbírek po okolních obcích a z výnosu tanečních zábav pořádaných sborem.³²⁷

Z dalších obecních spolků se nám zachovali záznamy o založení Spořitelního a záložního spolku v Bohumilicích roku 1912. Jeho předsedou byl v roce 1923 bohumilický farář Jan Hanzl a pokladníkem starosta obce Jan Staněk. V následujícím roce pak plnil funkci předsedy Jan Liška, hostinský v Bohumilicích, a pokladníkem byl František Liška, řezník v Bohumilicích. V obci Bohumilice dále od roku 1921 fungoval

³²⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 159 – 160, 179.

³²⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Štítkov, s. 29.

³²⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 44 – 46.

tělocvičný sbor Orel, kdy se jeho předsedou stal farář Jan Blažek ze Čkyně a jednatelem N. Boušík, syn chalupníka ze Lčovic.

Podle zákona z 22. července 1919 č. 430 měly být v obcích zřizovány obecní knihovny. Stalo se tak v Bošicích, kde byla též zvolena knihovní rada a z obecního rozpočtu byla na chod knihovny vyhrazena částka 300 Kč ročně. V roce 1921 čítala knihovna 76 svazků, čtenářů bylo 65 a zapůjčených knih 226. Dne 31. ledna 1923 byla z iniciativy místního odboru NJP založena veřejná obecní knihovna také v obci Bohumilice, byla umístěna ve školní budově a knihovníkem byl ustanoven řídící učitel Josef Hrubeš. Na počátku bylo v knihovně 208 svazků, které byly dne 16. února 1923 rozšířeny o 28 vázaných knih v hodnotě 632 Kč 50 hal darovaných obci ministerstvem školství a národní osvěty.³²⁸ V Onšovicích byla knihovna zřízena v roce 1924 a prozatímně byla umístěna též do školní budovy.³²⁹ V obci Výškovice činil příspěvek obce na chod knihovny od roku 1921 200 Kč ročně a koncem roku 1932 obsahovala knihovna celkem 134 vázaných svazků a převažovali v ní autoři jako V. B. Třebízský, J. Holeček nebo A. Jirásek. Funkci kronikáře vykonávali bezplatně řídící učitelé.³³⁰ Za druhé světové války byly knihovny podrobovány revizím, za účelem odstranění závadných knih, což se v některých obcích, jako např. ve Výškovicích, podařilo obejít tím, že byly knihy z knihovny včas odneseny a uschovány a tím zachráněny. „*Musely ovšem také zmizet seznamy knih, kde „závadná“ díla byla uvedena,*“ dodává kronikář Nuska.³³¹

Pro své chudé spoluobčany zřizovaly obce vlastní chudobince, které fungovaly v Bohumilicích, Bošicích a Hradčanech.³³² Ve Výškovicích přispívala obec Okresní péči o mládež ve Vimperku 100 až 200 Kč ročně a ta se za to starala o sirotky a o ošacení chudých dětí. V obci Onšovice byl dokonce dne 2. října 1919 ustanoven vlastní komitét československé péče o mládež, jehož předsedou se stal Jaroslav Kursá, rolník, č.p. 15. Komitét zajišťoval stravování školním dětem denně od 15. prosince 1919 do 1. listopadu 1920, kdy byla jeho činnost ukončena. Roku 1934 bylo v Onšovicích zřízeno „Místní stravovací a ošacovací komitét“, které organizovalo tzv. „stravovací a ošacovací

³²⁸ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 37 – 42, 53; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 29.

³²⁹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 11.

³³⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 43, 68.

³³¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 189.

³³² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 32.

akce“ pro školní děti nebo pro ně každoročně pořádalo tzv. Vánoční nadílku. Tyto služby pro školní děti byly ostatně zajišťovány ve všech školách regionu.³³³

Dne 7. listopadu roku 1926 byl na společné schůzi ochotníků z Bohumilic a Smrčné založen ochotnický spolek Heyduk. Schůze se uskutečnila ve Smrčné u Kůrků. Přihlásilo se tehdy 14 členů, předsedou se stal Antonín Zach ze Smrčné a místopředsedou a režisérem řídící učitel A. Vlk z Bohumilic. Dne 28. listopadu 1926 sehrál spolek v hostinci U Jandů v Bohumilicích své první představení – Žabičky pana profesora a roku 1929 si zakoupil nové kulisy.³³⁴

Ve druhé polovině 40. let 20. století byly na vesnicích zakládány svazy české mládeže, které se staly hlavní hybnou silou společenského života v obci. V Bošicích byl svaz, do kterého se přihlásilo celkem 33 chlapců a dívek z Bošic a Záhoří, založen dne 1. prosince 1947 a ještě do konce zimy stihl uspořádat dvě divadelní představení, jednu taneční zábavu a zábavný večer na Silvestra. V Bohumilicích se zas členové svazu v září 1945 zasloužili o znovupostavení pomníku padlých z první světové války a v Záhoří vysázeli na jaře 1948 podél cesty od vsi ke konopici 10 jasanů a 5 jilmů.³³⁵

V souvislosti s postupující elektrifikací obcí zde byly zakládány spolky, které měly tuto činnost na starost. Dne 24. listopadu 1947 bylo v obci Výškovice založeno „družstvo pro rozvod elektřiny a mechanizaci zemědělství“, kam se přihlásilo 49 členů.³³⁶

6.2.2 Oslavy, slavnosti, svátky, taneční zábavy, divadelní představení, osvětová činnost

Bohumilický kronikář Liška se zmiňuje o tom, že rozpoutáním první světové války „*přestal takřka veškeren život společenský. Každý skorem měl někoho ve válce, měl své starosti a bolesti, byli ranění, nezvěstní, mrtví. Bolest šla obcí a nešetřila.*“³³⁷

O to intenzivněji následně, spolu s úlevou nad koncem války, prožívali lidé radost z nově nabyté samostatnosti československého státu. Počátkem 20. let šlo o

³³³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 43.; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 33.

³³⁴ Josef STANĚK, Kronika obce Bohumilice na Šumavě, s. 295.

³³⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 343; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 61 – 62.

³³⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 88.

³³⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 54.

události ještě natolik čerstvé, že se svědectví o jejich prožívání stala logicky součástí zápisů jak farních a školních, tak i nově vznikajících pamětních knih obcí, přestože zaznamenat tyto události bylo úředně uloženo až vládním nařízením z roku 1932 o pamětních knihách obecních.³³⁸ O jak zásadní událost v životě českého člověka, o to více kronikáře, šlo, dokládají barvitá líčení dojmů i průběhu následujících oslav ve všech typech kronik. Ty se oslavám probíhajícím v souvislosti se vznikem samostatného Československa roku 1918 věnují značně obsáhle, a to bez ohledu na rok svého založení, proto je vhodné zahrnout je i do této práce, přestože časově nespádají do vymezeného období.

Dá se říci, že každá, i ta sebemenší obec pokládala za svou povinnost uspořádat oslavy na počest tohoto významného dne. Největší oslavy, které se ve vymezeném regionu obcí uskutečnily, proběhly v Bohumilicích. Nejprve bylo na schůzi konané dne 4. listopadu 1918 na obecním úřadě v Bohumilicích, jejímž předsedou byl zvolen řídící učitel Josef Hrubeš a jíž se účastnili zástupci obce, školy, spolků v obci a „*dívěk a mládenců zdejších*“, usneseno, „*pořádati dne 10. listopadu 1918 důstojnou oslavu české samostatnosti*.“ Program celé oslavy byl následující. Ráno započala mší svatou v bohumilickém kostele, kde byl nejprve zazpíván chvalozpěv „*Tebe Bože chválíme*“ a následně za doprovodu varhan hymna „*Kde domov můj?*“ „*Velebně rozléhala se v kostelíku našem, slze radosti zajiskřily se v očích přítomných a mnozí, mnozí pohnutím ani zpívati nemohli. Byla to chvíle nezapomenutí.*“ Následně se před školní budovou seřadil průvod a „*za zvuku hudby a národních písní konal se slavný průvod celou vesničkou. Každý kráčel důstojně, vědomě s hlavou odkrytou.*“ Průvod vedl sbor učitelů se školními dětmi, za nimiž se řadila hudba, obecní zastupitelstvo, Sokolové ve stejnokroji, 94 dívek a 20 hochů v národních krojích, množství družiček v bílých šatech, hasiči, odbor NJP a „*veliké množství občanů a občanek všeho stáří z blízka i zdálí.*“ Průvod se zastavil na návsi před tribunou ozdobenou praporky, kde měl nejprve proslov starosta obce Jan Staněk a po něm učitelé Josef Hrubeš, František Trojan a Jan Fiala, z nichž byli všichni odměněni potleskem, a následně byla svolána „*Sláva československé samostatnosti*“ a všem, kteří se o ní zasloužili. Slavnost pokračovala zpěvem hymny „*Kde domov můj?*“ a „*Hej Slované!*“ a nakonec se průvod rozešel opět

³³⁸ Jiří CUKR, Pohled na události let 1900-1950 v Městysi Ledenice na základě komparace zápisů v obecních, farních a školních kronikách., diplomová práce, Č. Budějovice 2010, příloha II.2, s. XXVI.

před školní budovou. Oslava československé samostatnosti byla uspořádána také ve škole „*pro školní děti a příznivce školy*“ dne 6. listopadu.³³⁹

V obci Onšovice se uskutečnil též průvod obcí a hlavní roli v organizaci oslavy sehrál opět učitelský sbor se školními dětmi. Před školní budovou nejprve průvod zazpíval českou národní hymnu a poté zde řídící učitel Augustin Muttich přečetl Manifest Národního výboru „*a nabádal lid k tomu, aby zachoval klid v této chvíli.*“ Dále se průvod odebral před dům učitele Eduarda Hrudky, který k lidu též promluvil o významu okamžiku.³⁴⁰

V souvislosti s nově nabytou samostatností byly též v regionu obcí sázeny tzv. stromy svobody.³⁴¹ Jednalo se nejčastěji o lípy, ale zaznamenaný jsou, jako v obci Onšovice, i jabloně „*co stromy svobody.*“³⁴²

Rok po osvobození se pořádaly tzv. slavnosti „*prvního jara svobody*“. Té ve Vimperku ve dnech 3. a 4. května 1919 se zúčastnili též zástupci z obce Onšovice, která na tuto slavnost vyslala „*slavností vůz s hochy a děvčaty oblečených v národních krojích.*“ Výtěžek slavnosti byl věnován na potřeby Československého Červeného kříže.³⁴³

Také ve školách si každoročně připomínali dne 28. října tzv. Svátek svobody. K této příležitosti byla většinou vyzdobena největší ze školních tříd, do které se shromáždilo žactvo školy, aby zde vyslechlo přednášku řídícího učitele, ve které byl připomenut význam dne osvobození. Oslava byla doplněna přednesem vlasteneckých básní v podání žáků školy a na závěr byly zazpívány státní hymny. V Bohumilicích někdy následoval za doprovodu místní kapely průvod na náves, kde zazněla promluva ke shromážděnému obecnstvu.³⁴⁴

Pro organizování kulturního života bývaly v obcích zakládány tzv. osvětové komise. V Bošicích se uskutečnila první schůze místní osvětové komise dne 9. prosince 1928. Předsedou byl zvolen František Hrdlička, jednatelem Jan Zach, pokladníkem Václav Brodec a kulturním referentem bohumilický učitel Alois Vlk, z nichž dva posledně jmenovaní byli jmenováni okresním sborem osvětovým ve Vimperku. Podle slov kronikáře měla komise za úkol „*vedení obecní knihovny, pořádání divadla a vůbec*

³³⁹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 43 – 45.

³⁴⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 30 – 31.

³⁴¹ V Bošicích na návsi před hostincem č. 44, v Brdě pod cestou mezi domy č.p. 22 a 23 a v Onšovických před školní budovou.

³⁴² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 32

³⁴³ Tamtéž.

³⁴⁴ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice I, s. 203 – 204.

starati se vhodným způsobem o vzdělávání místního obyvatelstva.“³⁴⁵ V Onšovicích došlo ke zvolení osvětové komise dne 13. března 1938, její předsedou se stal starosta obce Jan Jelínek a jednatelem a knihovníkem řídící učitel Konrád Brunner.³⁴⁶

Vyjádřením úcty ke svým spoluobčanům padlým v první světové válce se ve většině obcí stávalo budování pomníku padlým obětem nebo alespoň pamětní desky se jmény padlých. V obci Bošice se slavnost odhalení pamětní desky padlým vojínům ve světové válce uskutečnila dne 14. října 1928. Deska byla zřízena především péčí starosty Jana Zacha, který se bezplatně postaral o veškeré práce související s vytvořením, objednáním desky a také s následující oslavou. Deska byla vytvořena firmou Tvrdek a spol. ve Výškovicích za částku 943 Kč 50 hal a zasazena byla na obecní čítárnu, která byla k této příležitosti dobudována. O finance se postaral též Jan Zach, který jednak provedl sbírku mezi pozůstalými, a dále na jeho žádost věnovalo na desku finanční příspěvek jak obecní zastupitelstvo v Bošicích, tak osadní zastupitelstvo v Bošicích a Hradčanech. Následující slavnost pořádal sbor dobrovolných hasičů z Bošic a zúčastnil se jí učitelský sbor z Bohumilic se žactvem, sbory dobrovolných hasičů z Bošic a okolí a mnoho místního obyvatelstva. Při slavnosti byl nejprve přečten „*slavnostní referát*“, který přednesl pan J. Marek, tajemník republikánské strany ve Strakoncích, a následně přednášely školní děti básně. Večer byla pořádána taneční zábava ve prospěch sboru hasičů na pořízení divadelního jeviště, „*kteřá však pro špatné počasí byla málo navštívena.*“³⁴⁷

V obci Výškovice vznikla podle kronikáře Nusky myšlenka na zbudování pomníku padlých poprvé již v roce 1923. Nicméně o provedení jeho stavby se obecní zastupitelstvo usneslo až v souvislosti s desetiletým výročím Československé republiky v roce 1928. Pro účely stavby byl sestaven pětičlenný výbor, který se postaral o provedení sbírek v obci a stavbu zadal firmě Tvrdek a spol. Jan Tvrdek, správce lomu, se stal jak autorem návrhu pomníku, tak také tím, který dohlížel na jeho vytvoření a na veškeré práce související s jeho instalací. Slavnost odhalení pomníku se konala 12. srpna 1928 a jako slavnostní řečník byl k té příležitosti pozván sociálně-demokratický senátor R. Jaroš. „*okolnost, že pozván byl řečník jedné politické strany, způsobila nelibost a rozmíšku u příslušníků jiných politických stran, neboť vždy dbáno bylo u nás na to, aby vliv politických stran na naši samosprávu byl co nejmenší. Dlužno však*

³⁴⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 58 – 59.

³⁴⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 41.

³⁴⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 55 – 56.

dotati, že dotyčný řečník mluvil zcela nestranně, pročež veřejné mínění se zase uklidnilo, neboť i pozvání téhož, stalo se spíše málo bedlivým rozvážením situace a nikoli svévolností.“³⁴⁸

V Bohumilicích se konala slavnost posvěcení pomníku padlým z 1. světové války, který byl postaven na rozšířeném prostranství pod tarasem, dne 17. června 1934. Zhotoven byl akademickým sochařem Rudolfem Kabešem z Tábora za 4500 Kč, podezdívka pod pomník a ostatní práce pak stály 1500 Kč. Slavnostní promluvu u pomníku pronesl místní duchovní správce Josef Matouš, který následně po odhalení a posvěcení pomníku za asistence čkyňského faráře Jana Bruderhause a malenického faráře Dominika Nakládala sloužil u pomníku polní mši svatou. Za druhé světové války byl následkem stavby silnice v roce 1941 pomník rozbořen a stržen, a jelikož nesměl být za okupace znovu postaven, došlo k jeho znovuodhalení, tentokrát už na jiném místě – na vyvýšeném místě před zahradou pana Kantora, č.p. 81, až 15. září 1945. O jeho zbudování se zasloužila skupina nově vzniklého Svazu české mládeže v Bohumilicích. Při slavnosti bylo vzpomenuo jednak všech obětí první světové války „*k nimž přidružila se vzpomínka na tisíce mučených druhů, kteří pro svoji velkou lásku ku svému národu pokládali své životy v hrozných mukách v koncentračních táborech. Čest budiž jejich památce.*“³⁴⁹

Pravidelné oslavy se konaly u příležitosti narozenin prezidenta T. G. Masaryka. Byly připomínány především ve školách, ale často se stávaly též příležitostmi pro obce k uspořádání oslav, jako tomu bylo při prezidentových 87. narozeninách dne 7. března 1937. Ve Výškovicích oslava proběhla v předvečer narozenin dne 6. března 1937 a na starost ji měl SDH. Byla zahájena zapálením tzv. „Masarykovy vatry,“ při čemž řídící učitel Klouda „*pronesl řeč o významu oslavence.*“³⁵⁰

Neméně významnými pro život obce byly tzv. „smuteční slavnosti,“ jakou byla např. ta při příležitosti úmrtí prezidenta Masaryka. V Onšovicích proběhla smuteční slavnost neboli tryzna v pátek 17. září v sále J. Jelínka, který byl pro ten účel smutečně vyzdoben. Slavnosti se účastnilo žactvo s učiteli, členové obecního zastupitelstva a místní školní rady, SDH, odbor NJP a členové rodičovského sdružení. Učitel Alois Staněk zahájil oslavu recitací básně a následně recitovali sborově také žáci školy. Po té přednesl projev řídící učitel Konrád Brunner, v němž vylíčil „*hluboký smutek celého*

³⁴⁸ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 24 – 25.

³⁴⁹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 149 – 150, 156, 161 – 162.

³⁵⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 63 – 64.

našeho národa.“ Na závěr slavnosti zazpívali účastníci českou státní hymnu. Ve Výškovicích uctili prezidentovu památku v předvečer jeho pohřbu dne 20. září večer zapálením tryzny na poli Františka Smoly ze Sudslavic, č.p. 1, což měl na starost SDH, a následně zde promluvil řídící učitel Josef Michal. Od úmrtí T. G. Masaryka dne 14. září až do jeho pohřbu dne 21. září 1937 byl v celé republice nařízen státní smutek, což se v obci projevilo stáhnutím státních vlajek na obecním úřadě a na škole na půl žerdi. Kronikář Nuska k osobě prezidenta poznamenává: „*Prezident – Osvoboditel miloval pry³⁵¹ pravdu, jíž snažil se dát průchod, byl všeobecně ctěn a vážen a jeho slavného pohřbu zúčastnilo se i z naší obce několik osob.*“³⁵²

Pohřeb řídícího učitele a obecního kronikáře Josefa A. Hrubeše dne 14. května 1925 se stal, díky Hrubešovu aktivnímu zapojení do života obce, významnou událostí nejen pro školu, ale též pro celou obec. Hrubeš působil v Bohumilicích 39 let a ze slov jeho nástupkyně Růženy Markové lze usuzovat, jakou osobnost v učiteli Hrubešovi obec ztratila. „*Ty veliké zástupy lidu svědčily, že dobrý učitel, k němuž vzhlíželi všickni s úctou a upřímnou láskou, náleží k největším dobrodincům lidu.*“³⁵³

V souvislosti s oslavami dvacátého výročí vzniku Československé republiky byl uspořádán učitelstvem a žactvem z Onšovic, Čkyně, Bohumilic a Budilova branný svaz žactva ve Čkyni. Žáci v krojích vyšli ze Čkyně, kde se u pomníku padlých poklonili památce padlých, poté na cvičišti Sokola učinili slib státní vlajce, která zde byla vztyčena a zazpívali chorál „Kdož jste Boží bojovníci.“ Následně proběhly „*prosná a hry hochů a dívek, jakož i závodivé hry.*“ Na závěr byli žáci odměněni památnými diplomy.³⁵⁴

Za synonymum kultury v malých vsích v období První republiky lze pokládat činnost dramatických souborů, které byly složeny z místních nadšenců, a často je řídili místní učitelé. V únoru a březnu roku 1923 bylo vůbec poprvé po válce hráno v Bošicích. Jednalo se o frašku „*Tatínkovy juchty*“ a veselohru „*Vražda na uhelném trhu*“ a „*Selské námluvy*“ v nastudování svobodných hochů a děvčat z Bošic. Výtěžek z prvního představení činil 98 a z druhého již 211 Kč a podle „*úsudku přítomných byl*

³⁵¹ Toto slovo pisatel očividně doplnil do textu až někdy v pozdějších letech, protože bylo do rámečku, který ohraničuje zprávu, sotva vměstnáno. Zajímavé je též to, že do spodního okraje strany se zprávou o smrti T. G. Masaryka kronikář napsal „*Dle nařízení okresního úřadu mělo být významu Masarykova v pamět. knihách důstojně vzpomenu.*“ Z toho je patrné, že kronikář měl z nějakého důvodu potřebu ospravedlnit svá slova, oslavující T. G. Masaryka.

³⁵² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 164

³⁵³ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice I., s. 196 – 197.

³⁵⁴ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 37 – 38.

průběh hry pro začátečníky dosti zdařilý.“ Výtěžek z představení byl věnován na zakoupení vlastního jeviště. Další zpráva o divadlu v Bošicích pochází z roku 1929, kdy zde bylo sehráno jedno představení, a následně se hrálo také za války, kdy v roce 1942 byla v Bošicích sehrána představení dvě, která *„měla zdařilý průběh a byla hojně navštívena.*“³⁵⁵

Ve Výškovicích organizoval divadelní představení odbor NJP a režie se ujímali učitelé výškovické školy, kteří vykonávali zároveň funkci jednatelů odboru NJP. Učitel Václav Svoboda režíroval představení v roce 1920 a v roce 1923 už řídil představení nový řídící učitel Josef Toman. Odbor NJP ve Výškovicích se též zasloužil o zbudování divadelního jeviště. Roku 1930 věnovala osada Výškovice na stavbu potřebné dříví a za přispění dalších obyvatel obce bylo jeviště za 1485 Kč dokončeno v roce 1932. Ještě v zimě 1932/1933 byly na novém jevišti sehrány dvě hry – „Ta naše Máňa“ a „Na rodné hroudě“ pod režii kamenického mistra Jana Tvrčka. Některá představení byla ještě opakována v okolních obcích. V březnu a dubnu 1934 byla v režii řídícího učitele Svatoše pořádána dvě a roku následujícího čtyři divadelní představení, jejichž režisérem byl Svatošův nástupce řídící Josef Janda.³⁵⁶

V Onšovicích byl ve 30. letech režisérem divadelních her řídící učitel Konrád Brunner, který se též zasloužil o zbudování nového jeviště, neboť to stávající, jehož vlastníkem byl odbor NJP, již bylo nevyhovující. Sám Brunner v pamětní knize obce uvádí, že se zbudování jeviště podařilo *„během tří let obětavostí místních spolků, režiséra a herců i jiných činitelů.*“ Součástí nového jeviště se staly *„dvoje kulisy se čtyřmi proměnami: světnice, pokoj, náves a les.*“ Finančně stavbu podpořil SDH a odbor NJP a část byla hrazena ze zisků divadelních her.³⁵⁷

Dramatické činnosti se věnovaly pod vedením učitelů též školní děti, které každoročně pořádaly nejrůznější představení. Ta bývala hrána nejen ve škole, ale také pro rodiče, nejčastěji v některém z místních hostinců. Výtěžek z těchto představení byl většinou použit na zakoupení školních potřeb, divadelních kostýmů, nadílek pro chudé děti nebo byl věnován spolku Okresní péče o mládež. Do repertoáru byly zařazovány především pohádky či jiné dětské divadelní hry (J. Průcha – Kouzelný prsten, Krakonošova medicína, V. Baldessari Plumlovská – Krakonoš, Nespokojená Kázeň, K. Záhejský – V ochraně pána hor, H. Sedláček – Kamenné srdce, Z. Nejedlý – Čtverák

³⁵⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 34.

³⁵⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 67, 168.

³⁵⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 36 – 37.

hastrman, R. Robl – Hastrman, O. Scheinpflugová – Zlatý květ, J. Hloušek - Krysař a další).³⁵⁸ Při výběru repertoáru bylo dbáno i na výchovný rozměr daných děl, a tak byly například zařazovány hry s válečnou tematikou (K. Horký – Bařoch, J. Z. Stehlík – Naše pohádka). Bohumilický řídící učitel Alois Vlk shrnuje význam jednoho z provedených představení takto: „*Neměně cenný jest také úspěch morální. Občanstvo jsou plně uspokojeno pěkným provedením i výpravou hry, oceňuje práci učitelstva zde vynaloženou i ušlechtilý cíl, kníž tato směřuje.*“ Na jiném místě poznamenává: „*Morální úspěch velmi pěkný, finanční značný.*“ Právě finanční zisk ze sehraných představení byl pro učitele do jisté míry měřítkem úspěchu těchto představení u publika. „*Že div. těšilo se všeobecné pozornosti a zájmu, patrně je z finanč. úspěchu... Z čehož patrný potěšitelný zájem o práci ve škole.*“ Nejen finance, ale i samotná účast velkého množství posluchačů, vzbuzovala v učitelích představu o nepostradatelném významu školy pro obec. „*Z neobyčejné návštěvy bylo patrně, že práce ve škole těší se velké pozornosti občanstva.*“ Jindy při oslavách 10. výročí československé samostatnosti zas řídící učitel Vlk poznamenává: „*Z neobyčejné návštěvy občanstva patrně bylo plně pochopení významu dne a potěšitelná důvěra v naši školu.*“³⁵⁹

Ve školách probíhalo každoročně velké množství oslav, od narozenin hlav státu, za protektorátu i vůdce A. Hitlera, slavností významných osobností z historie (M. J. Hus, J. A. Komenský, sv. Václav) přes slavnosti Vánočního stromu, oslavy Svátku Svobody, Svátku matek, Svátku spořivosti či Svátku 1. máje. V prosinci byly pro děti též pořádány školní besídky spojené s vánoční nadílkou.

Nemenší podíl na společenském životě obce měly nejrůznější taneční zábavy, plesy či lidové zvyky, jejichž součástí byl určitý dramatický projev, zpěv nebo tanec. Tradičními byly plesy pořádané sbory dobrovolných hasičů. V Bošicích se uskutečnil ve vymezeném období poprvé 25. ledna 1925 v hostinci „U Hlinků“ a výtěžek byl použit na zakoupení potřebného nářadí pro sbor.³⁶⁰ O četnosti pořádaných zábav v Bošicích si můžeme udělat obrázek ze záznamů o jejich počtu v několika po sobě jdoucích letech, kdy v roce 1928 bylo pořádáno pět tanečních zábav, v roce 1929 pak tři

³⁵⁸ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice I, s. 199; SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice II, s. 212.; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice I, s. 72.

³⁵⁹ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice I, s. 199, 206, 209; SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice II, s. 221, 225, 231, 256, 262.; SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice III, s. 27, 61.

³⁶⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 45.

a roku 1930 pouze dvě. Ve Výškovicích pořádali plesy každoročně až do druhé světové války odbor NJP.³⁶¹

V době druhé světové války byly taneční zábavy zakázány, ale i přes to pořádali mladí, zvláště ke konci války, taneční zábavy na černo. „*K tomu stačilo, že místní omladina požádala některého hospodáře, který měl větší světnici, aby jim tuto přenechal, sestavili nábytek ve světnici, aby bylo více místa k tanci, zjednali muzikanta s harmonikou a již se vesele tančilo. Zábavy tyto byly hojně navštěvovány. Po zábavě místní děvčata umyla podlahu a postavila nábytek zase do původního stavu.*“ Po válce se zábavy vrátily opět do prostor hostinců a k tanci již hrála „*hudba dechová, anebo smyčcová.*“ „*Páni hostinští a páni hudebníci patrně aby si nahradili několikaletý půst, starali se poctivě o to, aby mládež po celé léto a podzim mohla si každou neděli řádně zatančit. V té době nebyla ještě o peníze žádná nouze, proto mládež využívala příležitost k zábavě plnou měrou.*“³⁶²

Na podzim roku 1945 pořádala děvčata z obce Záhoří v Bošicích věneček a výtěžek z následující taneční zábavy věnovala MNV v Bošicích, který za něj koupil roury ke zbudování kanálu v Záhoří.³⁶³ O dva roky později dne 20. července 1947 se konal věneček opět a výtěžek byl tentokrát věnován na stavbu mostu v Záhoří.³⁶⁴

Pro dokreslení obrazu společenského života vesnice nelze opomenout význam medií, především tisku a rozhlasu. Radiové přijímače nabývaly velkého významu již v době před druhou světovou válkou, ale jejich přínos lidé docenili zvláště během ní. Tisk a rozhlas v této době především poučoval český lid o tom, že musí s Německem udržovat přátelské vztahy nebo že musí zvýšit produkci jak v průmyslu, tak v zemědělství, aby byl schopen udržet a uživit se i na zmenšeném prostoru.

V roce 1940 vyšlo v tisku v rámci revize nazírání a poměru Čechů vůči německému národu prohlášení o tom, že se mění dosavadní postoj Čechů v „*loyální spolupráci s Němci, ve vzájemnou úctu, jaká má být mezi sousedy.*“ Na to se kronikář Nuska neubráníl poznámce: „*Což tu u nás není ničím novým, neboť v minulosti vždy naše vesnice se sousedními vesnicemi německými udržovala dobré sousedské styky.*“ Po německých válečných úspěších od července 1941 po dobu letních měsíců byla v novinách stále oslavována „*vítězství hrdinné německé armády a spojenců*“ a ve všech

³⁶¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 68.

³⁶² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 305 – 306.

³⁶³ Tamtéž, s. 314.

³⁶⁴ Tamtéž, s. 350.

novinách bylo jako symbol vítězství („Victoria“) malováno velké „V“, často ověncené vavřínovým věncem, ale obyvatelé vsí to nechávalo chladnými. „*Tato propaganda však naše lidi nepředělala, pohlíželo se na to jako na komediantství.*“³⁶⁵

Tisk se stal nástrojem německé propagandy, která si podle slov kronikáře Nusky počínala obratně, „*všude se na ni naráželo, všechny stopy a vzpomínky na dobu naší samostatnosti byly vyhlazovány, zásady demokracie zesměšňovány. Tak jsme pociťovali, jak zamořeno je nacismem celé myšlenkové ovzduší.*“ A tehdy dodávalo lidem naději jiné medium – rozhlas. „*Jako osvěžující vánek duševní působil poslech zahraničních zpráv z radia. ...Kupř. dne 15. 3. poslouchali jsme s napětím, co o okupaci bude hlásit večer Moskva, ale ten večer neuslyšeli jsme ještě nic.*“ Další stanice, které se za války ve Výškovicích, především ve škole díky řídícímu učiteli Michalovi, poslouchaly, byly např. polské Katovice nebo „*pan řídící Josef Michal ochotně a odvážně lovil i později Londýn, Paříž – která též v červnu 1940 ztichla.*“ Zprávy z rozhlasu získávali ve Výškovicích dále také u pana Krýchy, uprchlíka z Modlenic, pana Matějky, valcháře v Sudslavicích nebo pana Krejsy, výrobce cementových prkének. „*Posluchači radia si pak navzájem sdělovali, co se jim podařilo „vylovit“ a tím se vzájemně povzbuzovali.*“ Onšovický kronikář Brunner dokládá na počtu radiopřijímačů v obci, který v roce 1939 činil pět kusů,³⁶⁶ „*jak nepostradatelnou věcí i pro venkov jest poslech rozhlasu.*“ V obci Smrčná nebyl ještě v roce 1938 žádný rozhlasový přijímač, a tak lidé chodili poslouchat nejnovější novinky k řídícímu učiteli do Svaté Maří. První rozhlasový přijímač si ve Smrčné pořídil obchodník V. Kukačka počátkem války v roce 1939.³⁶⁷

Proti postupujícímu národnostnímu útisku ze strany Německa, hledali lidé obranu i v humoru. Ve Výškovicke kronice nalezneme vtip, který byl tou dobou rozšířený: „*Bude zakázáno nosit boty, neboť jsou jednojazyčné.*“ Naději dodávalo prostému lidu podle kronikáře Nusky také to, že česká „*intelligence, úřednictvo, četnictvo nepokrytě – kde ovšem to bylo možno – dávali na jevo své vlastenecké smýšlení a kde mohli, poradili i pomohli.*“³⁶⁸

³⁶⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 25.

³⁶⁶ Konrád Brunner, řídící učitel, Václav Blahovec, mlynář, Josef Zikmund, učitel, Jan Němec, rolník, Čeněk Narovec, krejčí.

³⁶⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Štítkov, s. 47.

³⁶⁸ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 174, 184, 188 – 189; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice I, s. 75.

Když bylo v roce 1943 vydáno nařízení o odstranění z radiopřijímačů zařízení pro krátkovlnný příjem, aby majitelé nebyli v pokušení poslouchat zprávy z nepřátelské ciziny, nemělo to podle bošického kronikáře pro obec příliš veliký význam. Píše: „*Provedením tohoto nařízení celkem nic se nezměnilo. Když se sešli známí, sdělovali si navzájem, co je nového a ovšem také, co hlásí cizina. Bylo to ku podivu, jak rychle se takové zprávy šířily. Při tom nikdo ani nevěděl a také se nikdo neptal na to, od koho zpráva pochází; stačilo říci: Cizina hlásila. Tyto zprávy bylo často to jediné, co nám v dobách nejhorší persekuce dodávalo víru a naději, že dá Bůh, že tyto zlé doby přecháíme a dožijeme se zase lepších časů.*“³⁶⁹

S osvobozením roku 1945 byl dán průchod svobodnějšímu pořádání nejrůznějších slavností, a tak např. ve Výškovicích uspořádala mládež dne 26. srpna dožínkovou slavnost. Organizátoři byli oblečeni do krojů a od „Harvalíků“, kde byla dožínková scéna, se průvod přesunul na školní hřiště, kde byla zřízena prkenná podlaha, na které se pod širým nebem tančilo. Vstupné na slavnost činilo 20 Kč a celkem se vybralo 20000 Kč, z čehož 15000 Kč muselo být posláno okresnímu sdružení svazu mládeže.³⁷⁰

Významným okamžikem v poválečném životě obce bylo zavedení elektrických přípojek do jednotlivých domácností. Kronikář Pek ho hodnotí slovy: „... když 16. června 1948 poprvé zazářily světla v naší obci, poznali všichni i ti, kteří dříve se k této dobré věci stavěli dosti záporně, jak veliké výhody a hlavně úlevu v práci přinesla elektrisace do naší obce.“ Po dokončení všech prací byl uspořádán večírek, na kterém bohumiličtí občané spolu se zaměstnanci elektráren „oslavili tuto rozsvícenou v naší obci.“³⁷¹

6.3 Reflexe politického života

6.3.1 Politický život v obci

a) Politické organizace

³⁶⁹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I., s. 203 – 204.

³⁷⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 72.

³⁷¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 164.

Ze slov bohumilického kronikáře Lišky se dovídáme, že první politické organizace v obci vznikaly až po prvních volbách do vídeňské říšské rady na základě všeobecného hlasovacího práva v roce 1907. Byla zde utvořena organizace strany sociálně-demokratické a sdružení katolických zemědělců, z nichž první zanikla na začátku první světové války a druhá byla vystřídána mládeží sdruženou ve skupině katolické mládeže.

V první světové válce politický život značně ochladl, ale záhy po jejím skončení se znovu začal „*probouzeti ruch politický*.“ Největší síly nabývala Republikánská strana československého venkova, která v obcích pořádala schůze a zakládala své pobočky, tzv. „Domoviny“, sdružující zemědělce v obci.³⁷² V roce 1923 byla v Bohumilicích též založena „*Místní organizace česko-slovenské živnostensko-obchodnické strany*“, jejímž předsedou byl výrobce kartáčových prkének Jan Müller, jednatelem Jan Staněk, hostinský v Bohumilicích, a pokladníkem Alois Nový, kolář z Bohumilic.

Ne ve všech obcích však docházelo k rozvoji politického života. K absenci politických stran v obci Výškovice kronikář Nuska počátkem 30. let poznamenává: „...*politické stranictví nezapustilo zde kořeny a zdejší občané drželi se zásady, že je bližší soused než politický agitátor. Důsledek toho byl, že obec zůstala ušetřena mnoha štvanic politických, kterými v minulém desetiletí tak mnohé obce zmítány byly.*“

O tom, jaký vliv měl vznik politických uskupení v obci, se podobně vyjadřuje také bohumilický kronikář Liška: „*Politické rozvrstvení změnilo i sousedský život v obci a možno říci, že s ním odešly mnohé dobré vlastnosti našich sousedů.*“ Dále píše, že v období po první světové válce „*ve směru politickém přibylo stran a tím i samozřejmě třenic, jež odcizovali jednoho souseda druhému a důvěrnější styk omezen na příslušníky té které politické organizace. Jedno však lze v poslední době pozorovati, že mizí výstřední lidé z vůdčích míst organizací a místo nich nastupují sousedé přístupní výměně názorů, aniž by byl porušen dobrý sousedský poměr. Jest to potěšitelné a zlepšení poměrů nejvíce by prospělo obci, jež potřebuje ne strany, ale dobré hospodáře.*“³⁷³

³⁷² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 13; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 53.

³⁷³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 54 – 55; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 10.

Po skončení druhé světové války hodnotí všeobecnou náladu ve společnosti kronikář Brodec takto: „*Nynější poválečná doba jest i v naší obci mnohem rušnější a bohatší na události, než byla doba po první světové válce.*“ Jedním ze znaků politického života na vesnicích se stalo hojné zakládání komunistických stran. Schůze komunistické strany v obecní čítárně v Bošicích dne 20. května 1945 byla vůbec první politickou schůzí v obci po válce, což vedlo k tomu, že byla „*četně navštívena a ku konci schůze přihlásili se skoro všichni přítomní za členy komunistické strany.*“ Úspěch komunistů v obci byl podle kronikáře Brodce způsoben hlavně tím, že komunisté přišli se svou organizací jako první a také za tím stála vděčnost obyvatel „*komunistické armádě ruské*“ za osvobození.³⁷⁴

Dalším charakteristickým znakem života obce 40. let 20. století bylo utváření tzv. akčních výborů po únoru 1948. V Bošicích byl složen ze zástupců komunistické strany, svazu českých zemědělců, hasičského sboru, svazu české mládeže a revolučního odborového hnutí. Smysl a význam této instituce shrnuje bošický kronikář Brodec takto: „*Tento akční výbor má za povinnost provést v obci očistnou akci a všechny opozičníky a nespolehlivé osoby vyloučit z veřejných funkcí a popřípadě škrtnutím jejich jmen ve voličských seznamech zbaviti tyto osoby volebního práva.*“ Kromě toho akční výbory dohlížely na to, aby zemědělci řádně a včas plnili předepsané dodávky nebo podávaly Národnímu výboru návrhy na možná zlepšení a úpravy v obci.³⁷⁵ V červnu roku 1948 došlo posléze v Bošicích ke zvolení tzv. vyživovací komise, jejíž povinnost charakterizuje Brodec především jako dozírání na splnění osevních plánů, spolupráce při rozpisu dodávkových povinností a dohled na jejich včasné plnění, povolování domácích a nucených porážek či prodeje zemědělských výrobků na volném trhu. A v neposlední řadě měla též „*označovati veřejně pro výstrahu a pro zvýšení dodávkové morálky osoby, které neplní své dodávkové povinnosti, a pochváliti veřejně osoby, které vzorně plní dodávky.*“³⁷⁶

b) Volby v obci

Nedílnou součástí politického života v jednotlivých obcích bylo pořádání voleb do obecních zastupitelstev, jejich činovníků a starosty obce a po válce volby národních výborů a předsedů MNV.

³⁷⁴ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 283, 318.

³⁷⁵ Tamtéž, s. 347.

³⁷⁶ Tamtéž, s. 353 – 354.

Roku 1924 starostou obce Bohumilice zvolený mlynář Jan Chroňák, č.p. 25, v průběhu svého mandátu přestoupil ke straně republikánské, což mělo za následek, že byl dne 1. května 1928 zbaven okresním úřadem členství v obecním zastupitelstvu i funkce starosty a na půl roku ho vystřídal František Liška, řezník a kronikář v Bohumilicích ze strany československé lidové. V souvislosti s volbou nového starosty Jana Smoly, rolníka, č.p. 8, ze strany republikánské v roce 1928 nám kronikář Liška sděluje, že se starostovi Smolovi spolu s jeho dvěma předchůdci – Chroňákem a Liškou podařilo splatit dluh za stavbu mostu přes řeku Volyňku v letech 1920 až 1924, který „ve výši 80ti tisíc tížil a vysával občanstvo přirážkami.“ Roku 1932 byl starostou zvolen Václav Robl, č.p. 19 ze skupiny domovníářské.³⁷⁷

Stávalo se, že proti zvoleným členům obecního zastupitelstva při obecních volbách, jako při těch v Bošicích dne 16. září 1922, byla podána stížnost a celá záležitost pak musela být řešena okresní politickou správou.³⁷⁸ Výjimkou však nebylo ani to, že se své funkce zvolený nechtěl ujmout. Stalo se tak v případě bošického starosty Jana Šabouka zvoleného dne 21. října 1928, který se svému zvolení chtěl nejprve vyhnout tak, že se k volbě nedostavil. Když k jeho zvolení došlo i v jeho nepřítomnosti, odmítal složit slib, což vedlo několik členů zastupitelstva k tomu, že na něj podali stížnost k okresní správě politické v Prachaticích. Šabouk si nakonec podal žádost k okresnímu úřadu v Prachaticích, aby byl funkce zproštěn. Okresní úřad si vyžádal dobrozdání obecního úřadu a nařídil provést novou volbu, při které byl dne 12. května 1929 zvolen starostou František Vojta. Avšak i proti této volbě byla podána stížnost, neboť k ní nebyli za nepřítomné členy zastupitelstva přizváni náhradníci. Záležitost řešil zemský úřad v Praze, který vzhledem k pouhé jednohlasové převaze ve volbě Františka Vojty volbu zrušil a nařídil novou. Při ní byl s deseti hlasy zvolen Jan Neužil. Touto volbou skončilo úřadování Františka Vojty, který obec spravoval nepřetržitě od 29. června 1919. Ovšem již v roce 1932 se starosta Jan Neužil odstěhoval do Radhostic, kde koupil hospodářství, a musela se tak uskutečnit volba nová. Při ní byl opět zvolen František Vojta. Kronikář Brodec poznamenává: „*Že tímto častým střídáním se starostů obce, pořádek zaveden nebyl, rozumí se samo sebou.*“³⁷⁹

Ve Výškovicích byla před volbami do osadního zastupitelstva, které proběhly poprvé v roce 1923, sestavena pouze jedna kandidátní listina. Toho roku byl starostou

³⁷⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 56 – 59.

³⁷⁸ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 38.

³⁷⁹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 61 – 62, 77 – 78.

zvolen Josef Nuska ml. z Vnarov, č.p. 8, který se opětovně stal starostou také v roce 1927 a roku 1932 ho vystřídal Václav Smola z Výškovic, č.p. 7. Odměna pro osadního starostu činila tehdy 50 Kč ročně.³⁸⁰

V jarních měsících roku 1939 probíhaly v obcích první volby do místních skupin Národního souručenství. V obcích regionu se k těmto organisacím přihlásila většina mužů žijících v obci.³⁸¹

Za války pak došlo k rozpuštění obecních zastupitelstev a funkci starosty vykonával do obce dosazený vládní komisař. V Bohumilicích proběhlo rozpuštění obecního úřadu dne 1. května 1943 a jako vládní komisař byl do obce dosazen Jan Smola, rolník v Bohumilicích, č.p. 8.³⁸²

Po osvobození Československa v roce 1945 probíhaly ve všech obcích volby do nově vznikajících národních výborů, které ve své činnosti nahradily dosavadní obecní zastupitelstva. V Bohumilicích proběhla volba předsedy a členů MNV dne 3. června 1945 za přítomnosti občanstva na veřejné schůzi u Lišků. Předsedou byl zvolen řezník Jan Liška, který se však po třech měsících pro nedostatek času funkce vzdal, a tak dne 12. září 1945 byla provedena volba nového předsedy MNV, kterým se stal řídící učitel Jiří Dolejší.³⁸³ V Bošicích byl národní výbor zvolen dne 27. května v obecní čítárně. Předsedou NV se stal Josef Müller. Ve Výškovicích byli členové NV zvoleni dne 9. června na veřejné schůzi KSČ v hostinci Josefa Smoly a 12. června pak byl zvolen předseda Josef Jelínek. K volbě kronikář Nuska poznamenává: „*Volba dala se aklamací (zdvižením ruky), nebylo protikandidátů, průběh volby klidný a důstojný.*“³⁸⁴

6.3.2 Reflexe politických událostí státní úrovně

a) Vznik ČSR

Vzniku samostatné Československé republiky se věnuje farní kronika, školní kroniky, ale i pamětní knihy obcí, přestože vznikly nejdříve až čtyři roky poté. Tento den nazývají „*dnem velepamátným*“, „*přeradostnou a velepamátnou událostí dějinnou*“ či jako „*Dlouho a toužebně očekávaný 28. říjen 1918, který splnil dávné*

³⁸⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 57.

³⁸¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice I, s. 73.

³⁸² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 157.

³⁸³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 161 – 162.

³⁸⁴ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 72.

přání věrných synů našeho národa po samostatném státě,“ nebo dnem, kdy byla „splněna touha J. A. Komenského, že vláda vrátila se opět po 300leté porobě do rukou osvobozeného národa.“ Podle slov kronikáře Nusky rostla během války „nenávisť ve vrstvách trpících bídu proti boháčům žijícím v hojnosti“, ale i přes to podle jeho slov „převrat 28. října našel náš národ podivuhodně svorný.“ Nuska se dále domnívá, že válka neskončila úplnou vyčerpaností země jen díky tomu, že „naší vlasti dotkla se Láska. Jinak to být nemůže.“ Vzpomíná též, že byli i tací, kteří „ještě 27. října velebili Rakousko a za několik dní na to již hráli velké české vlastence a chtěli poučovat lid.“

Do jednotlivých obcí se informace o vzniku samostatného státu rozšířila druhý den díky tisku, jako v Bošicích nebo Výškovicích, kde do té doby „tíživá nervosní nejistota ... srdce jako balvan tížila, změnila se rázem v upřímnou radost.“ V obci Bohumilice se informace o samostatnosti rozšířila díky osobě řídícího učitele Hruběše, který ji „o páté hodině odpolední přinesl do naší šumavské vísky.“ Ještě toho dne byly na jeho popud vyvěšeny na budovách školy a obecního úřadu prapory v národních barvách, neboť jiný prý v obci nebyl, a následujícího dne byly vyzdobeny věnci a prapory také další domy v obci a postaveny byly dvě slavobrány. „Po celé dědině rozléhal se veselý zpěv naší krásné, tak dlouho a dlouho utiskované hymny „Kde domov můj?“ a „Hej Slované!““ Dojmy přímých svědků této dějinné události lze poznat ze slov kronikáře Hruběše: „S velikou radostí a rozehvěním zaznamenávám tuto slavnost, jedinou toho druhu v naší jinak tiché a útulné šumavské vísce. Na zdar!“³⁸⁵

Pro srovnání uvedme také slova kronikáře Lišky, který hodnotí události s větším časovým odstupem ve 30. letech. Tvrdí, že „28. říjen prošel v obci bez každého zvláštního ruchu. V první chvíli těžko každý chápal význam okamžiku. Jedno chápal každý: jest konec války.... Po prvních dojmech přišly radosti z návratu vojínů, různé slavnosti zdařilé i nezdařilé, snazší opatření životních potřeb s příslušnou drahotou a konečně politické a náboženské třenice.“³⁸⁶ Liškova slova potvrzuje také kronikář Brodec v Bošicích, když píše, že bylo „mnoho těch, kteří úplně nechápali význam dne, než předce všude převládlo radostné nadšení, již proto, že ta kletá válka vzala jednou za své.“³⁸⁷

³⁸⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 43 – 45; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 12; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 135.

³⁸⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 54 – 55.

³⁸⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 12.

Postupem času přicházelo vystřízlivění a lidé si začaly všimnout i těch méně radostných stránek života ve svobodném státě. Hlavním tématem byly zvyšující se daně a zavádění nových, „*což poplatníci nelibě nesli.*“ Na pořadu dne bylo též udělení pokut obyvatel pramenících z neznalosti nově ustanovených daní a jiných nařízení. Ve Výškovovicích např. způsobila velké pokuty daň z masa. „*...na posvícení zabili si rolníci jehňata a museli platit každý as 100 Kč pokuty.*“ „*Mnohé nepříjemnosti*“ mělo za následek také zavedení nemocenského pojištění v zemědělství. „*Zkrátka do pokut přišel mnohý zcela nevědomky, možno říci nevinně.*“ Lidé vnímali též velice nespravedlivě „*dávku na opatření strojených hnojiv*“, která byla vyměřena nepřiměřeně vysoká, měla-li se brát v potaz výnosnost půdy v obci. Vedlo to k jisté nevraživosti vůči obcím, jejichž půda byla výnosnější. Kronikář Nuska to shrnuje následovně: „*...chudé lesy byly tím přirovnány k bohatším, a tak měla obec za dvě léta zaplatit 7 012 Kč – aby měli „dolštit“ sedláci lacinější „moučku“ a více obilí na svých bohatých – vůči nám – polích.*“ Přesto, že proti tomuto zákonu „*zdvihl se ovšem u horských zemědělců prudký odpor,*“ museli za rok tuto dávku stejně zaplatit.³⁸⁸

Byla však i opatření, jako např. placení dávek z majetku z roku 1923, jejichž význam si lidé dobře uvědomovali. „*Placení je sice obtížné, ale dávka zachránila naši měnu. V okolních státech byly inflací peníze úplně znehodnoceny, takže loni mohli jsme za 1 naši korunu koupit několik milionů marek německých.*“

Činžovní daň, která byla vyšší než hodnota činže samotné, vedla v obcích k tomu, že „*každý se brání proti dosazení nájemníka do domu, neb má z toho škodu,*“ což následně vyústilo k tomu, že měla obec „*svízele s nedostatkem bytů.*“³⁸⁹

b) Rok 1938

Už na jaře roku 1938 si lidé velmi dobře uvědomovali zhoršující se mezinárodní situaci. Kronikář v Bošicích ji hodnotí takto: „*V letošním roce měli jsme oslavovati 20leté trvání republiky československé. Bohužel místo radostných projevů nastal v celém národě českém neklid a zármutek.*“ Kronikář ve Smrčné, Antonín Novotný, vzpomíná na rok 1938 následovně: „*Místo oslav 20tiletého trvání naší samostatnosti tonul všechen lid v zármutku a v horečných přípravách k obraně vlasti.*“ Na svátek práce povolila vláda oslavy, při kterých již Němci „*nepokrytě volali po odtržení od republiky a připojení k Říši.*“ Ve Vimperku se uskutečnil „*mohutný průvod a pak tábor*

³⁸⁸ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 145.

³⁸⁹ Tamtéž, s. 147.

lidu, čehož se zúčastnil německý lid všech vrstev, mladí i staří.“ Jaké představy panovaly tehdy mezi vesničany, dokládají slova výškovickeho kronikáře Nusky: „Mezi německým lidem se šeptá, že rázem vtrhne říšskoněmecké vojsko, Čechy vyžene a zněmčené území osvobodí od Čechů; to víme od německé čeledě, které je zde mnoho.“³⁹⁰

O následném povolání do zbraně dne 21. května 1938 píše kronikář Nuska: „Dne 21. května v sobotu zažili jsme veliké vzrušení, neboť byl proveden tzv. bleskový nástup vojska, totiž záložníků, na hranice, o čemž předem nikdo neměl tušení.“³⁹¹ Mezi lidmi se soudilo, že díky tomu, že české vojsko přešlo o několik hodin to německé, které se přibližovalo, nakonec začali prohlašovat, že Čechy napadnout nechtěli. Kronikář Novotný též o této době podává svědectví: „zdejší Němci byli proti nám natolik poštvaní, že přebíhali hranice a vraceli se zpět, co by samozvaní „Ordneři,“ vyzbrojeni, aby zde dělali pořádek.“ Za oběť jednomu takovému střetu padl voják František Staněk z Brda, č.p. 18, v pouhých 24 letech.³⁹²

„Truchlivé dny“ nastaly podle smrčenského kronikáře Brodce opět v září. To, že vláda na nátlak Francie a Anglie byla přinucena 21. září odstoupit území s více jak 50 % německého obyvatelstva Německu, se ve Výškovicích dověděli z novin, a jak píše kronikář Nuska, zdálo se to místním být „naprosto neuvěřitelné, neboť od Francie jako spojence očekávali jsme v případě války pomoc.“³⁹³

Mobilisaci vyhlášenou 24. září 1938 hodnotí kronikář jako bezvadnou „byla provedena bezvadně a v takovém spěchu, že to všechno vzbudilo úžas. Naši vojáci bez okázalého nadšení, prostě vzali to na vědomí jako nutnost, že půjdou se bít. ... U nás v obci byly vyvěšeny ráno vyhlášky o mobilizaci a do večera odjeli vojáci ku svým plukům. Nikde při loučení nebylo slyšet zoufalý pláč, ale také žádné okázalé nadšení; každý si byl vědom vážnosti doby a povolání odcházeli s tvrdým odhodláním bránit hranice republiky. Také pro nás, kteří jsme zůstali doma, byla to doba nejistoty a velkého napětí. Nevěděli jsme, co nám přinese zítřek, anebo snad již příští hodina, zůstaneme-li zde nebo budeme-li se muset stěhovat a kam? V noci drženy hlídky civilní protiletectvé ochrany a čekáno každou hodinu s napětím, neozve-li se od hranic střelba – počátek zápasu. Ale den po dni ubíhal v klidu a v napjatém očekávání. Zprávy žádné

³⁹⁰ Tamtéž, s. 168; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Štítkov, s. 46.

³⁹¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 168.

³⁹² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Štítkov, s. 47.

³⁹³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 169 – 170.

nepřicházely anebo byly zmatené a odporovaly si.“ Situaci, na rozdíl od Nusky, hodnotí jiní kronikáři odlišně. Kronikář Brunner poznamenává: *„Každý ví, že nadešla nejtěžší osudová chvíle národa, že budou rozhodovati již jen zbraně, a proto to těžké loučení s rodinami a dětmi a poslední, na shledanou! – Snad?“* Václav Novotný sice píše, že *„tato smutná událost nikoho nepřekvapila, protože každý něco takového očekával,*“ ale přesto hovoří o smutném loučení se záložníky z obce, kteří byli při odjezdu doprovázeni rodinnými příslušníky. *„Na návsi stáli lidé v hloučcích a se slzami v očích přáli jim šťastného návratu.“*³⁹⁴

Události Mnichovské dohody hodnotí bošický kronikář Brodec následovně: *„V Mnichově nadiktovali nám hranici s Německem, uložili nám dohodnouti se s Maďarskem a Polskem o odstoupení menšinového území polského a maďarského... Měli jsme voliti mezi zoufalou a bezvýslednou obranou, která by znamenala oběť nejen celého dospělého pokolení, ale i dětí a žen, a mezi přijetím podmínek, které jsme přijali pod nátlakem a bez války, podmínek, které nemají příkladu v dějinách. ... Byli jsme všemi opuštěni, zůstali jsme sami. ... Jsme v jistém smyslu pevností obklopenou silami, jež jsou daleko mohutnější než naše. ... Měli jsme volbu mezi zrušením hranic a mezi smrtí našeho národa. Je naší svatou povinností zachovati život našeho lidu, abychom z těchto dob nevyšli oslabeni a abychom se nemuseli vzdáti vědomí, že národ náš vzchopí se znovu k životu, jako již několikrát v minulosti.“* Obecní kronikář a učitel v Onšovicích Brunner k 30. září poznamenává: *„Duše našeho národa utrpěla největší porážku – zklamání ve svých spojencích.“*³⁹⁵

Vyklízení Vimperka dne 6. října 1938 hodnotí kronikář Nuska následovně: *„Smutná podívaná. Auto za autem i povozy, odváželo se nejnutenější. Tři čtvrtiny Čechů se z Vimperka vystěhovaly a mnohé rodiny zanechaly tam i domy nedávno vystavěné.“* Zabírání Sudet hodnotí též bošický kronikář: *„Se zařatými zuby vyklizuje naše vojsko okres za okresem... Náš lid i vojsko ukázali takovou míru vyspělosti, že by ji marně kdo jinde hledal. Národ i vojsko, odhodláni k největším obětem, přemohli vzrušení a podrobili se skutečnosti. Obyvatelstvo československého státu prožilo tragédii, která nemá ve světě obdoby, tragédii, která nebude znamenati pokoj a mír v Evropě.“* Po obsazení Vimperka říšskoněmeckým vojskem dne 8. října 1938, přišlo do

³⁹⁴ Tamtéž., s. 39; SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Štítkov, s. 47; SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 38 – 39.

³⁹⁵ SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 38; SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 38 – 39.

obce Výškovice na 900 vojáků a „následující týden byl vyplněn trapnou nejistotou, zda nebudem obsazeni říš. německým vojskem.“ Naštěstí se vojáci koncem týdne z obce stáhli.³⁹⁶

V roce 1945 hodnotí události zpětně kronikář Nuska ve Výškovicích „Po Mnichově ... nastalo velké zklamání a sklíčenost. Zklamání, že spojenci zklamali naše naděje, sklíčenost nad ztrátou území, opevnění, nad vlastní bezradností a opuštěností. Probouzel se hněv vůči Anglii a sem tam jevíly se záblesky sympatií vůči Němcům, zvláště když tisk náš o Německu zdvořile psal. Když ale náhodný návštěvník Vimperka uviděl, že tam byly rozbity výkladní skříně českým obchodníkům, kteří tam zbyli, jen proto, že v Čechách prý se totéž někde stalo Němcům, sympatie pro Němce poněkud zchladly. Když uslyšel od vimperských Čechů dále, že Němci chtějí Vimperk „odvšivit,“ bylo z toho trudno. Též německý pozdrav zdvižení pravice a „Heil Hitler“ byl Čechům odporný. Po ulici nebylo vidět lidí hovořících, každý spěchal „za svojí prací.“ „To není jako za republiky, kdy bylo všude plno povalečů, lenochů a nezaměstnaných“ vysvětlovali ochotně Němci. To vše na návštěvníka Vimperka působilo cize.“³⁹⁷

c) 15. březen 1939

„Dne 15. března byla zuřivá sněhová vichřice, jaká velmi zřídka bývá.“ Těmito slovy započal kronikář Nuska zprávu o obsazení Čech a Moravy německým vojskem. Situaci v obci dále hodnotí: „Jinak u nás na hranicích se mnoho nezměnilo, naši finančníci a četníci zůstali.“ Ale i přes to byli lidé v obcích obsazením Čech překvapeni. Říkali si: „Měli jsme za to, když má Hitler naše pohraničí, a když jsme bezbranní a k Němcům se přátelsky chováme, že nás nechají na pokoji; vždyť i naši Němci říkali, že Hitler nechce žádného Čecha.... My Češi jsme poznali, že tomu Hitlerovi nelze nic věřit.“³⁹⁸ Nicméně bylo pravdou, že němečtí vojáci, pokud se vyskytli v obcích, chovali se slušně a německé vojsko, pokud projíždělo silnicí, nikomu neublížilo. Kronikář Nuska sám byl svědkem toho, že jeden německý voják, který jel na motocyklu, porazil výškovického občana Josefa Tišlera, který protože nedoslýchal, nestačil se včas uhnout. Dotyčný voják prý zastavil a ptal se, jestli není raněný, a teprve, když viděl, že Tišler

³⁹⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 106 – 113; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 170 – 172.

³⁹⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 186.

³⁹⁸ Tamtéž, s. 175, 186 – 187.

sám vstal, odjel. Němečtí vojáci prý vzbuzovali u místních nelibost pouze tím, že prováděli velké nákupy u českých obchodníků. Proto též Češi ve strachu, aby Němci nevykoupili všechno zboží, hlavně textilie, prováděli veliké nákupy.³⁹⁹

Březnové události bývají ve školních kronikách hodnoceny též jako „Lipany 1939“ a učitelé zvláště velmi citlivě prožívají dění v českém národě. Z projevu řídícího učitele Františka Řehoře z 24. března 1939 lze usuzovat na smýšlení venkovských učitelů v této pohnuté době. *„Dnes s ještě větší naléhavostí si uvědomujeme, jaké úkoly nám nastírají. Nelekáme se jich. Český učitel vždy bude na svém místě a jeho práce vždy bude mít na paměti svatou povinnost vůči svému národu. Zbyl-li národu z celé jeho politické svobody pouze slib zachování kulturní svébytnosti, pak učitelstvo z toho musí vyvodit důsledky. Největší naše úsilí nyní musí být obráceno k jazyku. Všechna práce naše musí začínat a končit u tohoto pokladu našeho nejdražšího. Naše dějiny a naše řeč musí býti štítem, který nás bude chránit proti všem nebezpečstvím. Vás, milé kolegyně a kolegové, prosím: Nezapomeňte nikdy, čím jste jako čeští učitelé svému národu povinni.“*⁴⁰⁰

d) Atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha dne 27. května 1942

Po spáchání atentátu bylo vydáno nařízení, že do 29. května nejdéle do 24. hodiny se musí všechny osoby, starší patnácti let, přihlásit u obce nebo policejního úřadu pod trestem zastřelení. Po tomto datu bylo zjištěno, že není přihlášený kočí Rudolf Bílek, který ve Výškovicích bydlel u rolníka Karla Škopka, č.p. 18, u něhož sloužil po opuštění školy od roku 1936. Jednalo se o sirotka, který byl vychován německými řeholnicemi v Rabicích a jehož matkou byla Němka. Bohumilickým četníkům bylo nařízeno, aby byl Bílek předveden před kriminální policii v Klatovech. Cestou do Klatov mu jeden četník doporučil, aby řekl, že je Němec, neboť jeho matka byla Němka a měl německou výchovu. Bílek tak učinil, z Klatov byl propuštěn, ale následně byl přinucen žádat o říšskoněmecké občanství. Po dvou letech byl nakonec, *„poněvadž používal různých vytáček, aby věc prodloužil“*, zařazen do německého vojska. Příběh Rudolfa Bílka skončil šťastně, i když s trochu trpkou příchutí. V květnu 1945 se do Výškovic vrátil, začal opět sloužit u tamních rolníků, ale už v roce 1946 *„propadl odsunu do Německa.“*

³⁹⁹ Tamtéž, s. 187.

⁴⁰⁰ SOKA Prachatice, Školní kronika Bohumilice II, s. 287.

Ve Výškovicích se odehrál ještě jeden případ v souvislosti s Heydrichiádou. Místní dělník na pile Ludvík Kantor „prohlásil v hospodě „Na cihelně“ před hostinskou Němkou, že s tou vraždou Heydrichovo to tak Němci schválně narafičili, aby mohli Čechy pronásledovat.“ Po té, co Kantora hostinská udala na německé celnici, přijeli četníci v čele s „Meister Putzem“ ze Strakonic a Kantor spolu s obchodníkem Medkem ze Sudslavic vyslýchali. „Pan Medek popřel, že by v jeho obchodě se bylo něco podobného mluvilo, Kantor si vzpomněl, že ne u Medka, ale ve vlaku od neznámých lidí slyšel tu „ohavnou řeč.“ I dostal p. Kantor poučení, dále dvě facky prý, protokol sepsaný ale Meister Putz zničil a tím celý případ zlikvidoval.“⁴⁰¹

e) Osvobození v květnu 1945

Koncem roku 1944 a počátkem toho následujícího vnímali obyvatelé vesnic válku především skrze letadla přeletující nad obcemi a posléze na ně také působily doléhající zvuky bombardování německých měst. Na německá letadla byli lidé zvyklí každodenně v průběhu celé války, ale na podzim roku 1944 začala asi jednou týdně přeletovat také letadla americká. „Letadla létala v rojích obyčejně po 6 strojích seřazených v klínu jako divoké husy při letu, provázena jsouc lehkými a rychlými stíhačkami. Letadel létalo zde posléze tolik, že to trvalo hodinu až půl druhé hodiny, než-li všechna přeletěla jedním směrem a to jich létalo tolik, že stále bylo vidět na obloze houfy letadel a slyšet hukot jejich motorů.“ Kronikář Nuska vzpomíná na americká letadla takto: „Ohlásily se velikým hlukem jako blížící se krupobití a za chvíli objevila se ve veliké výšce celá hejna, obyčejně několik set letadel. Pluly vzduchem klidně a hrdě nikým nerušení a také nikoho nerušíce v práci.... Tedy celkem v naší vesnici nikdo z náletu strach neměl, zvědavcům líbily se ve Slunci třpytivé trupy letadel, které někdy na modré obloze zanechávaly za sebou dlouhé úzké pruhy mlhy; To tenkrát, když vzduch byl nasycen parami, a proto druhý či třetí den přišel déšť.“⁴⁰²

Od počátku roku 1945 již zasahovalo válečné dění hlouběji do života obcí. Bošický kronikář Brodec napsal: „Koncem letošní zimy a počátkem jara slyšeli jsme téměř denně bombardování německých měst, kromě jiných zvláště bombardování Norimberka, Mnichova, Řezna a Psava. Při bombardování posledních dvou jmenovaných měst, trásla se u nás všechna okna a dveře a na lidi to působilo vzrušeným a skličujícím dojmem.“ V průběhu dubna zažili lidé v regionu několik hloubkových

⁴⁰¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 30 – 32.

⁴⁰² Tamtéž, s. 53.

náletů, při kterých byly jako při tom 2. dubna ve Čkyni, 5. dubna ve Vimperku nebo 29. dubna ve Volyni, prostřeleny lokomotivy vlaků. Tím byla postupně čím dál více ochromena železniční doprava, až nakonec po náletu na volyňské nádraží přestaly vlaky jezdit úplně. Nálet na lokomotivu ve Čkyni prožívali zvláště obyvatelé vsi Výškovice, kdy po té, co byla prostřelena lokomotiva vlaku ve Čkyni, zakroužila letadla Američanů nízko nad vesnicí „až to vzbudilo strach a lidé utíkali.“⁴⁰³

Počátkem dubna 1945 začali do vesnic přijíždět uprchlíci z Polska, Slovenska nebo Maďarska, hlavně ženy a děti, kteří ujížděli na vlastních povozech před postupující ruskou armádou. „*Na přijíždějících uprchlících nebylo vidět žádnou velikou tíseň a sklíčenost, protože dle jejich vlastních doznání, německé vedení jim slíbilo, že zde dostanou zařízení selská hospodářství, ze kterých budou dosavadní majitelé Češi vystěhováni.*“ Pro uprchlíky byly vyklizeny prostory bohumilické školy, kde zůstali až do obsazení vesnic americkými vojáky, kdy byli vystěhováni.

V sobotu dne 5. května došla do Bohumilic zpráva, že v Praze vypuklo povstání, a tak „*ihned začaly se vyvěšovati prapory a nastala radostná nálada.*“ V noci z 5. na 6. května však ještě zažili obyvatelé obcí napjaté okamžiky, kdy „*rána za ranou při odstřelování Vimperka děsila občany naší vesnice.*“ Teprve v neděli ráno 6. května se město vzdalo a do večera byly následně obsazeny všechny vesnice v okolí Vimperka. V těchto dnech docházelo také k odzbrojování německých uprchlíků v obcích, což často prováděli místní partyzáni. Následně se zástupy uprchlíků přesouvaly do Vimperka a byly tak mohutné, že dokonce narušovaly provoz na silnici. Jeden uprchlický tábor čítající několik stovek Němců se utvořil na loukách pod obcí Sudslavice proti „*Hradeckého lomu.*“ Podél silnice do Vimperka se utvářely postupem času i další tábory, a když byli tito uprchlíci v polovině května odvezeni americkými vojáky, bylo zde až 1000 osob. Uprchlíci se živili převážně ze svých zásob, ale často žádali o potraviny také místní obyvatelé výměnou za textilie. Jeden uprchlík zde dokonce zemřel, což vedlo mezi místními k obavám, že by tam mohla vypuknout nakažlivá nemoc.⁴⁰⁴

V neděli 6. května pak bylo místní obyvatelstvo svědkem „*neobvyklé podívané*“, to když se po silnici z Vimperka směrem ke Čkyni přesouvalo americké vojsko. „*V nepřehledné řadě jely tanky, děla a různá vozidla a to nepřetržitě až do 7 hodin večer.*“ „*Lidé zdravili máváním kapesníky, klobouky i rukou. Američané taktéž vesele odpovídali máváním či pohyby rukou, někteří i voláním. Poprvé uviděli jsme černochoy,*

⁴⁰³ Tamtéž, s. 57 – 59.

⁴⁰⁴ Tamtéž, s. 67.

tito velmi chtivě lapali házené jim květiny. Byl to den opravdové radosti, den dýchání volného vzduchu a poznání vzdáleného svobodného národa. Místo německé upjatosti a vojenského povýšenectví, viděli jsme prostý, nelíčený poměr mezi důstojníky a vojskem, mužstvem, viděli jsme cenění člověka, cenění lidských práv.“⁴⁰⁵

V obsazených vesnicích přečkávalo americké vojsko ještě několik měsíců po ukončení války, protože v okolních lesích se stále skrývali někteří neodzbrojení příslušníci německé armády. „*Za noci pak vycházeli z lesů a obvykle po dvou nebo po třech vnikali do jednotlivých stavení, vymáhající na obyvatelích potraviny nebo také civilní obleky. Americké vojsko vedené místními obyvateli, tyto lesy od nich vyčišťovalo.*“

V pondělí 7. května přijel do Bohumilic oddíl amerického dělostřelectva a ubytován byl v budově školy. Stejně tak i v dalších obcích přebývali američtí vojáci v jednotlivých budovách. O pobytu amerických vojáků nalezneme v kronikách tato svědectví: „*Američtí vojáci byli vesměs samí mladí a veselí muži a s domácími obyvateli dobře se snášeli, i přes to že nedovedli se s nimi domluvit a jedni druhým nerozuměli.*“ „*Vojsko americké chovalo se velice slušně, nebylo nikomu na obtíž.*“⁴⁰⁶

Po odchodu amerického vojska vydával Okresní národní výbor ve Volyni místním obyvatelům pušky, pokud měli od MNV potvrzení o spolehlivosti. „*O pušky žádali většinou samí mladí lidé, tedy ti, kteří ještě nebyli vojáky, a proto, když pušky dostali, museli je přec také vyzkoušet a naučit se s nimi zacházet. ... Střílelo se tedy bohatě po celé dny a to nejen u nás, ale i po okolí praskaly rány jako o manévrech, aniž při tom dbáno náležitě opatrnosti, takže byl skoro div, že nebyl nikdo poraněn nebo zabit. Střelby ulekli se patrně také Essmani, protože se od nás vytratili a od té doby je zde už nikdo nespátril.*“⁴⁰⁷ Ve Výškovicích vytvořili dokonce hlídky, které vždy po dvou občanech procházely ve dne i v noci vesnici a okolní lesy.⁴⁰⁸

f) Parcelace konfiskovaných pozemků

V rámci regionu obcí se konfiskace týkala například dvora v Hradčanech nebo velkostatku Skalice v Bohumilicích. Pro tento účel byla v Bohumilicích, ale i jiných obcích, ustavena rolnická komise. Jejím předsedou se stal Jaroslav Janda a „*za pomoci*

⁴⁰⁵ Tamtéž, s. 61 – 64.

⁴⁰⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 159 – 160.

⁴⁰⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 264 – 275.

⁴⁰⁸ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 69.

vyšších složek bylo přikročeno k parcelaci velkostatku.“ Původně bylo u velkostatku ponecháno 50 ha půdy a zbytek byl rozdělen zájemcům obcí, na jejichž pozemku se tyto parcely nalézaly. Později došlo k tomu, že z velkostatku byl utvořen státní statek, ke kterému byly některé rozdělené pozemky vráceny. Dvůr v Hradčanech byl rozdělen mezi 16 zájemců.⁴⁰⁹

g) Volby do Ústavodárného národního shromáždění dne 26. května 1946 a 30. května 1948

Tyto volby se od těch prvorepublikových lišily tím, že mnoho politických stran, včetně strany agrární, která měla v obcích regionu jedno z největších zastoupení, bylo po válce zrušeno. Lidé si mohli nově volit mezi stranou komunistickou, stranou českých socialistů, stranou sociálních demokratů a stranou lidovou. V obci Bošice byl výsledek voleb jednoznačný. Komunisté obdrželi 149, strana lidová 66, sociální demokraté 31 a národní socialisté 12 hlasů. Z celkového počtu 278 voličů se jich k volbám dostavilo 261 a 3 hlasy byly neplatné. V Bohumilicích byly výsledky podobné – komunisté získali 146 hlasů, strana lidová 91 a sociální demokraté 33 hlasů. Úspěch komunistické strany byl dán podle kronikáře Brodce tím, že před volbami vyvinula „největší agitační úsilí v obci“ právě strana tato strana. „Zvláště v posledním týdnu někteří horliví stoupenci této strany, osobní agitací a vylepováním plakátů, hleděli získat liknavé a nerozhodné voliče pro svoji stranu.“⁴¹⁰

Jak poznamenává kronikář Brodec, měli voliči při volbách 30. května 1948 již jen dvě možnosti, „*bud' odevzdáním jednotné kandidátní listiny hlasovat pro nynější vládu a její dosavadní politiku nebo odevzdáním bílého lístku projevit svůj nesouhlas s ní.*“ Předvolební atmosféru v obci charakterizuje takto: „*Nebylo tentokrát u nás v obci předvolebních bojů mezi jednotlivými politickými stranami a všechen nápor všech stran se soustřeďoval proti odevzdání bílého lístku při volbě s heslem, kdo odevzdá bílý lístek, hlasuje pro návrat Němců do republiky.*“ Výsledkem bylo 226 hlasů pro jednotnou

⁴⁰⁹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 166; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I., s. 311 – 312.

⁴¹⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 315 – 317; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 162.

kandidátku z celkového počtu 240 volících. Osm lístků bylo bílých a šest neplatných.⁴¹¹
V Bohumilicích bylo vhozeno 24 „prázdných“ lístků a ve Výškovicích 40.⁴¹²

6.4 Náboženský život v obci a vztah k sakrálnímu

O vztahu k duchovním hodnotám ve vymezeném období se dovídáme především ze zpráv popisujících péči obyvatel vsí o duchovní stavby a jejich zařízení, či z pořádaných pobožností. Díky tomu, že řídící učitel a zároveň školní a obecní kronikář v Bohumilicích Hrubeš vykonával funkci ředitele kůru a varhaníka, nalezneme v pamětní knize obce Bohumilice několik zmínek o varhanách v bohumilickém kostele. Sem byly roku 1835 pořízeny společným nákladem patrona a přifařených obcí nové varhany se šesti rejstříky a pedálem za 200 zl. r. m. O necelých sto let později v roce 1924 si kronikář Hrubeš postěžoval: „*Varhan nynějších je pro tento kostel škoda. Ty patří již dávno do musea, kde by poznali varhaníci, jaké varhany do kostela nepatří. Pedálů „hučí“ jen několik, klaviatura je vylámaná, ve skříni varhan leží píšťal a píšťalek všeho druhu, jak v lese po smršti dříví. Najdi se nějaký mecenáši a smiluj se nad nimi! Lid zdejší rád zpívá; ale doprovod tohoto „královského nástroje“ zpěv kazí. Ladění žádné, měchy „dechavičné“. Bude učiněna náhrada?*“ Na větší opravy však nebyly peníze, a tak byly provedeny pouze drobné opravy v roce 1925 a 1930, „...*aby se mohlo na ně aspoň trochu hráti.*“ Jelikož se však nadále stav varhan zhoršoval, bylo rozhodnuto, že budou postaveny varhany nové. Stavba byla zadána v květnu roku 1937 firmě Josef Melzer z Kutné Hory a zapláceno za ně bylo 19300 Kč. O finance prý požádal farář Matouš z kazatelny a nakonec se prý z darů sešlo 12 500 Kč, což kronikář Nuska hodnotí slovy: „*Tedy obětavost ještě nevytizela ze světa.*“ Nové varhany byly posvěceny na svátek Posvěcení chrámu Páně v neděli dne 17. října 1937 a jejich kmotrou se stala paní Růžena Holoubková, vdova po patronu bohumilického kostela panu Ferdinandu Holoubkovi, a paní Alžběta Hrubešová, vdova po řídícím učiteli a varhaníkovi Josefu A. Hrubešovi.⁴¹³

⁴¹¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 349 – 350.

⁴¹² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 164; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 92.

⁴¹³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 26, 51, 151; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 166.

V období po první světové válce docházelo k tomu, že někteří lidé přestupovali k církvi československé nebo československé evangelické, která konala v Bohumilicích vlastní bohoslužby v sálu hostince U Staňků. Roku 1932 však už byli opět všichni až na dvě rodiny římskými katolíky.⁴¹⁴ Kronikář Brodec v Bošicích poznamenává, že také zdejší obyvatelstvo je veskrze římsko-katolické, ale dodává, že „*před válkou byl náboženský život zde mnohem hlubší a vroucnější.*“ Dokládá to množstvím kapliček a křížů⁴¹⁵ postavených v obci v druhé polovině 19. století. V politické obci Výškovice se nejstarší kříž nalézá v osadě Vnarovy, je zhotoven ze žuly a pochází z roku 1830. Ve Výškovicích pak nalezneme kříž vápencový z roku 1849 a v Sudslavicích je kříž podobný tomu výškovickému, ale bez označení letopočtu, proto se soudí, že byl zhotoven jedním mistrem ve stejné době. Bývalo zvykem, že se u těchto křížů předkové modlívali za letních měsíců růžencem, poznamenává počátkem 30. let kronikář Nuska.⁴¹⁶ V obci Smrčná nalezneme v horní části obce železný kříž v kamenném podstavci z roku 1860 a stejný typ kříže z roku 1857 také v dolní části obce. Na spodní cestě ze Smrčné k Bohumilicům se nalézá tzv. Nohojc kaplička a proti ní kříž z roku 1850 a při horní cestě pak železný křížek v kamenném podstavci z první poloviny 19. století. Na cestě ze Smrčné k Vimperku stojí tzv. Tritojc kříž - kamenný kříž z roku 1886.⁴¹⁷

O náboženských pobožnostech se dočítáme, že v době před první světovou válkou se konaly v letních měsících, buď v sobotu večer nebo v neděli odpoledne, také přímo v obcích přiřazených k bohumilicickému kostelu. Probíhaly buď v kapličce, nebo u kříže na návsi a scházely se k nim obyčejně „*ženy, děvčata a starší hospodáři.*“ „*Po vykonané pobožnosti obyčejně pak sedávalo se na návsi a bývaly to pak pravé sváteční*

⁴¹⁴ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 55.

⁴¹⁵ Kaple Sv. Rodiny na návsi v Bošicích postavená v r. 1874; kamenný kříž v Bošicích na návsi vedle kaple z roku 1876; tzv. Maříkojc kaplička v Bošicích před domem č.p. 10, v jejímž výklenku je obraz nejsvětějšího srdce Ježíšova; tzv. Chvalojc kaplička 100 metrů od domu č.p. 10 asi 5 kroků nad cestou ke Smrčné a k Záhoří; na té samé cestě na kopci nalezneme dřevěný kříž; tzv. Kubšojc kříž – kamenný z roku 1870; tzv. Chválojc kříž – železný v kamenném podstavci z roku 1911 stojí při cestě k Bohumilicům; Kaple v Hradčanech na návsi; vedle hradčanské kaple tzv. Švecojc křížek – železný v kamenném podstavci z roku 1863; kamenný kříž na rozcestí ke Čkyni z roku 1882; tzv. Beranojc křížek – kamenný kříž v podstavci při cestě k Bohumilicům z roku 1860; Chaloupkojc kříž – železný v kamenném podstavci na rozcestí Hradčany – Hradčany náves – Budilov z roku 1871; tzv. Zelenkojc křížek – železný, zadělaný v hrubě otesaném asi dva metry vysokém kameni na křižovatce cesty Budilov – Hradčany – Bošice snad z 18. století; kamenný kříž na návsi v Záhoří z roku 1906 – byl postaven na místě starého železného z roku 1805 nákladem osady za 125 K a zřízeno u něho klekátko z kamenného podstavce bývalého kříže; tzv. Sklepskejch kříž – železný v kamenném podstavci z roku 1858 na rozcestí cesty ze Štítkova k Budilovu a k Záhoří; křížek na „*Toušlojc louce*“ asi 35 kroků jižně od hranice katastru Záhoří-Bošice vytesaný z jednoho kusu vápence z roku 1757 (podle archiváře Františka Teplého se jedná o Cyrilo-Metodějský kříž); v Brdě je kaplička zasvěcená Panně Marii postavená roku 1919 Václavem Markytánem, chalupníkem v Brdě, č.p. 31.

⁴¹⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 29.

⁴¹⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Štítkov, s. 27.

besedy, které se zde odbyvaly. Jeden druhému zde sděloval své celotýdenní starosti a strasti, svoje práce a tužby, zde jeden druhému radil a v nehodě nebo neštěstí jeden druhého těšil.“ Toto však zaniklo ještě v době před první světovou válkou.⁴¹⁸

Ze záznamů v pamětních knihách lze usuzovat, že i po první světové válce zůstaly kaple centrem náboženského života v obcích. Dne 8. září 1924 proběhla například v bošické kapli poprvé pouť. Pro tuto příležitost zde byl zřízen oltář, na nějž daroval obraz Panny Marie pan Hynek Neužil, rolník v Bošicích č.p. 2, a ženy z Bošic pak darovaly na oltář plátna.⁴¹⁹ Také v obci Výškovice se těšila zdejší kaple Sedmibolestné Panny Marie⁴²⁰ velké pozornosti obyvatel. Její vybudování, na němž se podíleli svými pracemi obyvatelé osad zcela zdarma, ukazuje podle kronikáře Nusky, „*co dokáží občané, shodnou-li se ku společné práci.*“ Až do roku 1924 konala se v kapli pouť na bolestný pátek v postřižích před Velikonocemi. Tehdy nový bohumilický farář Josef Matouš svolil, aby byla pouť slavena v září a od té doby, jak píše kronikář Nuska, začala být „*hlučněji slavena.*“ V době před druhou světovou válkou konaly se v kapli v postním období pravidelně v pátek večer a v neděli odpoledne křížové cesty a v letních měsících vždy v neděli nebo o svátcích zde probíhala modlitba růžence a uskutečnilo se zde také několik svateb. Zvonař byl odměňován 100 Kč ročně a dvěma metry palivového dříví.⁴²¹

Církevní stavby považovali obyvatelé vesnic za své vlastnictví, a tak pro ně bylo samozřejmostí náležitě o ně pečovat a také si tento úkol brali zcela za své. V letech 1925 až 1932 byl bohumilický kostel spolu s farou a hospodářskými budovami opatřen novou eternitovou krytinou, na jejímž financování se podílely přifařené obce spolu s patronem kostela. „*Péčí faráře a přispěním osadníků*“ došlo též k znovuzřízení vnitřku kostela.⁴²² Po krupobití v roce 1929 opravili ve Výškovicích nákladem 416 Kč značně poškozenou střechu zdejší kaple, „*jakož i obílení kaple bylo osadou provedeno týž rok.*“⁴²³

O průběhu církevních svátků se kronikáři příliš nerozepisují. Blíže se o nich dovídáme v souvislosti s některými omezeními za druhé světové války, jako na příklad

⁴¹⁸ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 25 – 28.

⁴¹⁹ Tamtéž, s. 44.

⁴²⁰ Kaple byla postavena na hřebenu svahu mezi obcemi Výškovice a Vnarovy na pozemku Jana Medka, Výškovice, č.p. 3, který pozemek k tomuto účelu věnoval zdarma. Stavba byla dokončena v roce 1898 a stála 2000 zlatých. Většinu stavebních prací vykonali obyvatelé osad zdarma a stejně tak bylo místními kapli darováno všechno vnitřní vybavení.

⁴²¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 18.

⁴²² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 55.

⁴²³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 18.

když od 22. května 1941 bylo zrušeno dosavadní zvonění klekání za svítání a za soumraku a nařízeno bylo zvonit podle letního času ráno v šest a večer v osm hodin.⁴²⁴ Ale jak uvádí kronikář Nuska, „*nějaký čas se to dodržovalo, pak opět přešlo se ku starému zvyku, zvonit večer za šera.*“⁴²⁵

O velikonočních svátcích bývalo zvykem, že ratolesti (košťátka, kočičky) svěcené na květnou neděli, se na Velký pátek před východem Slunce nosila na pole a zapichovala do zasetých ozimů, ale i tento zvyk byl postižen válečnými nařízeními. V roce 1942 totiž došlo k zákazu řezání jívnových prutů v době před květnou nedělí, aby se tím neubírala včelám možnost pastvy.⁴²⁶ V důsledku nařízení o zatemňování, byly o vánočních svátcích za války zavedeny půlnoční mše již v odpoledních hodinách, a tak 24. prosince 1940 byla půlnoční mše v Bohumilicích sloužena poprvé již od 16:00 hodin.⁴²⁷ Dále v roce 1942 vyšla nařízení, která rušila svátky Sv. tří Králů 3. ledna, Petra a Pavla 29. června, Nanebevzetí Panny Marie 15. srpna, Všech Svatých 1. listopadu a svátek Neposkvrněného početí Panny Marie 8. prosince.⁴²⁸

Velkou ztrátu pro jednotlivé obce představovaly rekvizice zvonů kostela, kaplí, ale i všech dalších nacházejících se v obci. V Bohumilicích byly zrekvírovány tři zvony o váze 179, 74 a 22 kg a jeden o váze 200 kg byl ponechán, protože nebyl bronzový, ale mosazný. Dne 27. března 1942 byly odvezeny do Čkyně, kde je převzal zástupce okresního úřadu ve Strakoniciích. Kronikář Matouš dodává: „*náhrada nebyla dána žádná.*“⁴²⁹ Z politické obce Bošice byly odevzdány celkem čtyři zvony ve váze 24,5 kg, 21 kg, 24 kg a 11,5 kg. Bošický kronikář vyjadřuje pocity lidu takto: „*Odevzdáním zvonů, mnoho se na našich vesnicích změnilo. Před odevzdáním zvonů měla každá vesnice svůj zvonek, jehož hlas jsme od malička všichni znali, a proto ozval-li se zvonek, věděli jsme nejen dle směru, ale i dle hlasu zvonku, kde zvoní. Ozval-li se zvonek ve dne v neobvyklou dobu, vědělo se dle délky zvonění, že někdo zemřel nebo že jest zaopatřován svátostmi umírajících, anebo že jde pohřeb. Ted' po odevzdání zvonků, celý kraj jakoby nápadně stichnul. Po celý den nezve se nikde hlas zvonku a ty naše vesnice jsou jako bez života, jako by vymřely anebo byly vystěhovány. Také dokud se zvonilo, velká většina lidí se modlila „Anděl Páně,“ kdežto ted', když se nezvoní, nevzpomene si*

⁴²⁴ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 146.

⁴²⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 21.

⁴²⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 164.

⁴²⁷ Tamtéž, s. 133.

⁴²⁸ Tamtéž, s. 172.

⁴²⁹ Tamtéž, s. 157.

na modlitbu téměř nikdo.“ O hloubce vztahu obyvatel vesnic ke svým zvonům svědčí i fakt, že těsně před sejmutím zvonu se na něj ještě na posledy, někdy i celý den, „*na rozloučenou*“ zazvonilo.⁴³⁰ V regionu obcí byl dále zrekvírován zvon na výškovicke kapli z roku 1802 o váze 30,5 kg a zvonek sudslavický na „*střeše vackovic stavení*“ z roku 1778 vážící 15 kg. Ve Výškovicích zazvonili na zvon naposledy na Zelený čtvrtek 2. dubna 1942 a na Velký pátek 3. dubna, což byl podle nařízení poslední možný den odevzdání zvonů, ho tesař Dominik Bělecký sejmul a téhož dne ho spolu se sudslavickým zvonem odvezl do Čkyně.⁴³¹

Bez zvonu však v obcích dlouho nezůstali. Bratři Alois Tvrdek z Bošic, č.p. 35 a Jaroslav Tvrdek ze Záhoří, č.p. 34, pracovali jako kameníci ve Vimperku, kde si na tamním nádraží všimli, že pro okolní německé vesnice docházejí nové zvony.⁴³² Domluvili se proto se zástupcem zvonařské firmy, která tyto zvony objednávala, a v týdnů před Velikonocí navrhli ve své obci možnost objednání nového zvonu. „... *Ještě týž večer a všichni přítomní bez výjimky byli pro to, aby nový zvon se objednal.*“ Jaroslav Tvrdek následně domluvil objednávku u zástupce zvonařské firmy a nezbývalo než čekat, kdy se objeví zvon, který by se se svými rozměry vešel do bošické kaple. „*Zvon stál 950 K a 8 kg mouky zástupci*“ a zaplatili ho svobodní hoši a dívky z Bošic, kdy 800 K získali z výtěžku dvou divadelních představení, která se hráli v zimě, a 150 K složili mezi sebou. Zvon byl posvěcen dne 9. května 1943 bohumilickým farářem Josefem Matoušem a kmotrou se mu stala Marie Tvrdková, manželka Aloise Tvrdeka z Bošic. K příležitosti svěcení zvonu byla opravena kaple zvenku i zevnitř a byla nově vymalována za celkovou sumu 550 K. I přes zákaz všech veřejných církevních slavností a průvodů, účastnilo se svěcení mnoho lidí. Po posvěcení zvonu byl zvon zavěšen „*a od toho dne začalo se zase v Bošicích pravidelně zvonit klekání.*“

Dne 10. července 1943 posvětil farář ze Lštění Josef Lenc také nový zvon v Záhoří. Jeho kmotrou se stala Růžena Tvrdková, manželka Jaroslava Tvrdeka ze Záhoří a následně byl zavěšen na chalupě Václava Brodce v Záhoří, č.p. 8. Vděčnost za nové zvony byla jistě veliká, ale i přes to se kronikář neubránil srovnání: „*U nás v Záhoří odevzdaný zvon měl mnohem lepší hlas než-li má zvon nový, kdežto zase*

⁴³⁰ Tamtéž, s. 173 – 175.

⁴³¹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 28 – 29.

⁴³² Jednalo se o zvony ulité zvonařskou firmou Maria Bauer v Norimberku ze šedé zinkové litiny, která nebyla pro potřeby války tak důležitá. SOKA Prachatice, pamětní kniha obce Bošice I, s. 212 – 213.

naopak nový zvon z Bošic jest k nám daleko lepší slyšet, než-li sem bylo slyšet zvon starý.“

Bratři Tvrdkové následně sehnali zvony také pro osadu Hradčany a Brdo. V Hradčanech posvětil zvon bohumilický farář Josef Matouš v neděli 24. října 1943 a kmotrou byla paní Anna Rohlíková z Hradčan. Zvon stál 950 K a 10 kg jablek zástupci, na což byla provedena sbírka, která vynesla 2000 K. Za zbytek byly koupeny dva obrazy do kaple. V Brdě posvětil zvon farář Josef Lenc v sobotu 30. října 1943 a kmotrou mu byla paní Marie Dejmková z Brda, č.p. 25. Na zaplacení zvonu byla provedena sbírka, která vynesla 1550 K, čehož byl zaplacen zvon a vybudována věžička na kapličce Vendelína Markytána k zavěšení zvonu. Do Výškovice dorazil nový zvon v listopadu, kdy byl nejprve farářem Matoušem z Bohumilic vysvěcen a dne 7. listopadu zavěšen na výškovickou kapli. Zvon vážil 40 kg a dovezený byl z Vimperka, kam přišel z Norimberka za 1600 K. Peníze k jeho zakoupení byly získány ze sbírky v obci.⁴³³

Do života všech obcí bezesporu zasahovalo též udílení svátostí v bohumilickém kostele. Například v roce 1931 proběhlo v Bohumilicích udílení sv. biřmování, jehož se zúčastnilo 518 biřmovanců.⁴³⁴ Také dne 17. a 18. dubna 1943 udílel v Bohumilicích svátost biřmování světící biskup Dr. Emanuel Eltschkner z Prahy, protože biskupství v Budějovicích v té době ještě nebylo obsazeno. Zúčastnili se biřmovanci z farností bohumilické, ale i z dalších farností (Svatá Maří, Svatý Vojtěch a Šumavské Hoštice). V sobotu přijaly svátost školní děti a v neděli ostatní biřmovanci a vzhledem k velkému počtu biřmovanců probíhalo udílení svátostí na hřbitově. Složitou situaci měli kmotři s obstaráním nějakého daru pro svého biřmovance. Obvykle dávané dary jako stříbrné hodinky, zlaté předměty, látky na šaty totiž nebylo možné sehnat. „*Ani modlitební knížky na památku, dříve tak obvyklý dar, není teď možno koupit.*“ Jako náhrada se tedy dávaly buď peníze, růžence nebo dávali kmotři biřmovancům „*slib, že jim to po válce vynahradí.*“⁴³⁵

⁴³³ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 208 – 213, 224 – 227; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 41.

⁴³⁴ Farní kronika Bohumilice I, s. 117.

⁴³⁵ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 201 – 202.

6.5 Přírodní pohromy a nezvyklé úkazy

Dne 4. července 1929 „*po nejkrásnějším dni přihnala se kolem 6 hod. odpoledne hrozná bouře nesoucí s sebou ledovou zkázu celému kraji. Začala smrštit, jež převracela vše, co přišlo jí do cesty. Za ní kusy ledu tloukly a rozbíjely. Ze severozápadní strany všeseka okna byla vytlučena, že ani kousíček skla v nich nezůstal, taškové střechy byly rozbity a sesypány na zem, stromy přelámány a otlučeny, úroda na polích úplně zničena. Nebyly to kroupy, nýbrž čistě kusy ledu, některý vážil až 40 dkg. Bylo jich tolik, že kraj byl bílý jako v zimě.*“ Bošický kronikář viděl bouři takto „*O šesté hodině odpolední se setmělo a od západu se hnaly černé mraky s příšerným hukotem a vzápětí již začaly se sypati kroupy velikosti vlašského ořechu a větší. Kroupy hnány prudkou vichřicí působily příšerný třesk a lomoz, takže se zdálo, že vše bude zničeno, rozbito a rozmetáno a také v necelých deseti minutách bylo dílo zhouby dokonáno a letošní úroda, naděje a výsledek celoroční práce, zničena. Smutně to vyhlíželo po bouři; okna na západ a severozápad vesměs vytlučena, střechy proti západu, jak taškové a eternitové, tak šindelové a doškové rozbity, anebo poškozeny a na polích obrácených k západu a severozápadu nezůstal státi klas, vše rozbito a zatlačeno do země.*“ Řídící učitel v Bohumilicích, A. Vlk, dokonce mluví o hrůzných dojmech, od kterých bude muset uplynout řada desetiletí, než vymizí z duší obyvatelstva na Vimpersku.⁴³⁶

Kroupami bylo utlučeno též mnoho drobné zvěře a lidé, kteří se před nimi nestačili skrýt, utrpěly modřiny podlité krví. Prudký déšť, který následoval poté, promáčel střechy rozbitych budov a aby voda neprosákla do světnic, stavěli lidé na půdě nejrůznější nádoby, aby vodu zachytili. „*Byly to hrozná okamžiky, které nepamatovali lidé staří 80 i více let.*“ Pohroma si vyžádala dokonce jeden lidský život, když se za obcí Výškovice převrhl na kočího Václava Haufa vůz naložený kládami pro Sudslavickou pilu, když se za něj schovával. Hauf pocházel z obce Bošice, kde po sobě zanechal vdovu Rozálii Haufovou a tři děti.

Na novou krytinu, která nebyla hned k dostání, se muselo čekat až 14 dní. Velkou nevýhodou bylo, že většina hospodářů nebyla před krupobitím pojištěna – v celé obci Bošice to byli pouze dva hospodáři. Kronikář Brodec to vysvětluje tím, že „*krupobytí ve větším rozsahu až dosud bylo u nás řídkým zjevem. Poslední velké*

⁴³⁶ SOKA Prachatice, Kronika Základní devítileté školy Bohumilice II, s. 216.

krupobití bylo u nás v roce 1867.“ Podle soupisu škod, provedeném v obci Bošice a zasláném okresnímu úřadu v Prachaticích, dosáhla celková škoda částky 804 290 Kč. Kronikář celou záležitost uzavírá slovy: „...i když někteří z postižených, udali si snad škodu větší, než-li snad měli ve skutečnosti, přece jest to škoda pro náš chudý kraj ohromná a mnohému hospodáři bude to trvat několik roků, než-li se z této pohromy vzpamatuje.“ Od onšovického kronikáře Brunnera se dovídáme, že se po této zkušenosti poškození zemědělci začali pojišťovat na větší částky.⁴³⁷

Dne 26. června následujícího roku „*přihnala se bouře, a napadlo krup, že bylo bílo.*“ Situace se tedy v o něco menší míře opakovala a některým zemědělcům tak byla úroda zničena dva roky po sobě.⁴³⁸

Počátkem července roku 1932 postihlo region krupobití do třetice, ale díky tomu, že kroupy nebyly tak velké, byly škody podstatně menší a navíc pojišťovny uznávaly 15 až 20 % škod. V srpnu o rok později přišlo krupobití po čtvrté a tehdy byly nejvíce postiženy obce Hradčany, Bošice, Smrčná a Bohumilice.⁴³⁹

Dne 12. února 1932 měli možnost lidé z obcí regionu pozorovat přírodní úkaz, tzv. tři Slunce. Kronikář podává v kronice poučený výklad, což svědčí o jeho vzdělanosti v této oblasti.⁴⁴⁰ Znatelně silněji podle slov kronikářů již na city lidí působil úkaz polární záře spatřený dne 25. ledna 1938. „*Pojednou po celé severní obloze rozzářila se krvavá záplava, jako od obrovského požáru, která později na východě přecházela v barvu světle zelenou. Přes červenou záplavu bylo vidět světelné paprsky, které jakoby vyrážely ze země a dosahovaly až k zenitu. Zajímavý tento astronomický úkaz trval přes hodinu a není u nás pamětníka, který by podobný zjev u nás pamatoval.*“⁴⁴¹ Ve Výškovcích vzpomínal kronikář takto: „*Dne 25. ledna večer kol 8 hodiny polekala obyvatelstvo veliká záře sahající v oblouku přes oblohu od západu na severovýchod.*“ „*Lidé se nejprve domnívali, že někde hoří, ale podrobnějším pozorováním shledali, že je to přírodní úkaz nějaký, neb červenou záři přetínaly úzké bílé paprsky. Starší lidé usuzovali, že tento nezvyklý úkaz je znamením nastávajících zlých dob.*“⁴⁴² Onšovický kronikář Brunner zase hovoří o tom, že byla „*obec poctěna*

⁴³⁷ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Onšovice, s. 22.

⁴³⁸ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 60 – 61; SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 62 – 65.

⁴³⁹ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 149.

⁴⁴⁰ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bošice I, s. 80.

⁴⁴¹ Tamtéž, s. 105.

⁴⁴² SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice I, s. 167.

vzácným úkazem na obloze, když ve večerních hodinách objevila se severní polární zář v barvě růžové, červené a zelené.“⁴⁴³

Když byla 24. dubna 1940 viděna polární záře znovu, obešli se kronikáři jen pouhým konstatováním této skutečnosti.⁴⁴⁴

Rok 1940 byl v regionu provázen pro zemědělské práce nepřízní počasí od lednových mrazů a jarní plísň sněžné, která postihla ozimová žita, jejichž ztráty dosahovaly až 80 %, přes mokré léto a „*lijavce*“ v září, kdy bylo možné nasušit nějaké seno nebo sklídit suché obilí pouze při dostatečném množství pracovních sil a sklizeň se protáhla až do poloviny října, až po vlhký sníh v polovině října, který měl na svědomí mnoho velkých polomů a vývrátů v lesích a zahradách. Když sníh v polovině listopadu sešel, pokračovalo se do konce měsíce v polních pracích – oralo a selo se, vybíraly se brambory z mokré země, dobytek se pásal „...*a přišlo se opět k poznání, že nikdy nemáme ztrácet naději.*“ Polní práce „*tohoto roku tak výjimečně nepříznivého lidské práci v polích, hlavně u nás v horách*“ nadobro zakončila vichřice 6. prosince 1940.⁴⁴⁵ V posledních květnových dnech tohoto roku došlo následkem nepřetržitých dešťů k rozvodnění Volyňky, což vedlo ke zřícení velkého mostu u Bohumilic, „*který byl postaven po světové válce a stál přes sto tisíc korun.*“⁴⁴⁶

⁴⁴³ Tamtéž, s. 41.

⁴⁴⁴ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Výškovice II, s. 11.

⁴⁴⁵ Tamtéž, s. 4 – 6.

⁴⁴⁶ SOKA Prachatice, Pamětní kniha obce Bohumilice I, s. 155.

ZÁVĚR

V rámci postmodernistického diskurzu se v posledních desetiletích těší značnému zájmu historické vědy studium každodenního života nejrůznějších společenských struktur. Všední dny přitahují pozornost historiků pro svou živoucnost a blízkost realitě lidského života. Objevování každodenního života v rámci lidové kultury ve století 20., k němuž se též snažila přispět předkládaná diplomová práce, je na rozdíl od období raného novověku teprve na svém počátku. Je to přitom právě 20. století, které přináší významné obohacení pramenné základny pro studium každodennosti venkova. Období po vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918 je na venkově charakterizováno značným nárůstem počtu pamětních knih obcí, které je v návaznosti na nově vydaný zákon o pamětních knihách obecních přijatý v lednu roku 1920⁴⁴⁷ začaly vést. Kroniky jsou nejen cenným zdrojem informací o životě lidí na venkově ve všech jeho oblastech, ale v porovnání s jinými prameny využívanými pro dějiny každodennosti, poskytují také jedinečné výpovědi zrcadlící lidské chování, jednání a prožívání, tak jak je to typické např. pro egodokumenty. Navzdory tomu, že jsou tyto výpovědi do jisté míry postiženy i subjektivismem jejich autora, můžeme na základě skutečnosti, že kronikář byl jedním ze zástupců vesnice, často jedním z hlavních aktérů společenského dění v obci, konstatovat, že v kronice nezachycuje pouze postoje své, ale postoje většiny obyvatel obce.

Vzhledem k době vzniku pamětních knih je celkem logická živá paměť kronikářů na události bezprostředně předcházející, jimiž je především vznik Československé republiky, občasné vzpomínky na průběh první světové války a jen velmi zřídka zabíhání do doby před první světovou válkou. Ze jmenovaného to pak byla především reflexe vzniku samostatného Československa, která se, bezesporu také díky nařízení o vedení pamětních knih, těšila značné pozornosti kronikářů ve všech typech kronik. Tyto zápisy jsou svým charakterem natolik vypovídající z pohledu poznání lidského prožívání, že bylo vhodné obohatit vymezený časový horizont právě o události spojené s rokem 1918.

V kapitole druhé bylo zamýšleno podat obraz historického vývoje všech obcí farnosti a popsat historii jednotlivých škol v jejím rámci. Při studiu literatury však bylo

⁴⁴⁷ *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, částka 16, Praha 1920, s. 135.

zjištěno, že informací pro vytvoření uceleného historického vývoje všech obcí je jen velmi málo a často jsou to informace kusé bez větších souvislostí a představovalo by to vynaložit značné úsilí při studiu archiválií, aby se došlo k uspokojivým výsledkům. Z toho důvodu byl historický popis omezen na obec Bohumilice, tvořící vzhledem k přítomnosti kostela centrum farnosti. Také historie školy byla popsána pouze pro obec Bohumilice, jelikož je to nejstarší škola regionu. Přínosem práce je pak právě zmapování historie školy v Bohumilicích, která nebyla v úplnosti ještě nikde zpracována.

Na základě provedeného výzkumu kronikářských záznamů dospěla autorka práce k poznání, že za jejich pomoci lze sestavit obraz každodenního života vesnice v jeho pěti základních projevech, na které odkazují jednotlivé podkapitoly v šesté kapitole.⁴⁴⁸ V jejich rámci se podařilo odhalit několik oblastí, které podle zápisů kronikářů působily na prožívání obyvatel vsí nejsilněji. Šlo v první řadě o skutečnosti týkající se základních životních potřeb lidí, např. možností obživy (nejčastěji došlo-li k jejich ohrožení vlivem státních nařízeních nebo vlivem nepříznivého počasí), dále lidských práv a svobod (válečná nařízení, zatýkání obyvatel) nebo sociálních kontaktů (setkávání lidí, oslavy). Druhou oblast pak představují jakési zažití návyky a vzorce chování, které v případě, že byly náhle narušeny, vzbuzovaly odpovídající reakce (rekvizice zvonů, představy o náboženském životě). Do třetí oblasti můžeme zahrnout sdílení osudů své země, a to jak těch, které probouzely hrdost jednotlivců, tak i těch, které vzbuzovaly beznaděj a odpor. Čtvrtou oblastí působící na lidské prožívání jsou pak jedinečná vytržení z jejich každodenního života (přesun amerického vojska, pozorování polární záře), pátá oblast si všímá hodnocení kladných, ale i záporných charakterových vlastností lidí či posuzování morálních hodnot (pomoc mlynáře v Bořanovicích, jednání členů zemědělských kontrol) a nakonec sem můžeme zařadit ještě oblast, kterou lze považovat za jakýsi individuální zájem kronikáře (postesk kronikáře Hrubeše nad stavem varhan).

Bylo by troufalé tvrdit, že takto rekonstruovaný obraz života je zcela úplný. Dosažené výsledky by bylo potřeba zkombinovat s dalším výzkumem na základě jiných typů pramenů, tak aby byl postihnout celkový obraz lidové kultury v jejích každodenních projevech. Nicméně se však kroniky, a to zvláště kroniky obecní, jeví zásadními, tážeme-li se na poznání vnitřního světa obyvatel vesnic, jejich prožívání, jednání a

⁴⁴⁸ 1. Obživa a zaměstnání 2. Kultura a společenský život 3. Reflexe politického života 4. náboženský život v obci a vztah k sakrálnímu 5. Přírodní pohromy a nezvyklé úkazy

chování. Jsou to právě výpovědi kronikářů o chování obyvatel obcí, které nenalezneme v žádných jiných typech pramenů, a chceme-li vytvořit opravdu úplný obraz každodenního života vesnice, bez kronik to bude jen těžko možné, neboť vnitřní svět člověka s jeho „radostmi a strastmi“ sem bezesporu patří.

Subjektivismus kronikářů, kterým jsou kronikářské záznamy nutně ovlivněny, se projevuje především ve výběru zaznamenávaných informací a v pečlivosti, s kterou k nim kronikář přistupoval. Dostává se na povrch také v případech, kdy kronikář subjektivním hodnocením některých skutečností a projevením svých emocí vystoupil z role objektivního pozorovatele dějů kolem sebe. Obecně lze tvrdit, že kronikáři byli při výběru témat a jejich hodnocení nejvíce ovlivněni svým zaměstnáním, profesí nebo zájmy, a tak se v největší míře věnovali záznamům, které se bezprostředně dotýkaly problematiky jim blízké. Ve zkoumaném regionu plnili funkci kronikářů, kromě kněží a učitelů, především lidé spojení s půdou jako základním zdrojem obživy, a tak to byla právě tato oblast, které věnovali kronikáři největší pozornost.

Na základě výpovědí kronikářů, i když v případě učitelů byla možnost reflektování okolního dění značně regulována, lze usuzovat mnohé o osobnostech jednotlivých pisatelů kronik a obsazích jejich sděleních. Tato otázka by však vyžadovala pečlivějšího studia, které nemohlo být v rámci této práce provedeno. Do budoucna se tedy nabízí využití kronikářských záznamů též pro studium myšlenkového světa kronikářů a způsobů jejich sebe prezentace. Další možností ke studiu je otázka, v jaké míře, či zda vůbec došlo v souvislosti s nastolením komunistické diktatury k proměně charakteru zápisů, jejich objektivitě a zda stále byly svobodnou výpovědí subjektu kronikáře.

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY NEVYDANÉ:

Státní okresní archiv Prachatice

- Archiv obce Bohumilice, Pamětní kniha obce (1923 – 1945) (1957), kniha č. 1.
Archiv obce Bošice, Pamětní kniha obce (1922 – 1945) (1951), kniha č. 1.
Archiv obce Výškovice, Pamětní kniha obce I (1933 – 1940), kniha č. 1.
Archiv obce Výškovice, Pamětní kniha obce II (1940 – 1945) (1979), kniha č. 2.
Archiv obce Onšovice, Pamětní kniha obce (1938 – 1939) (1959), kniha č. 1.
Archiv obce Štítkov, Pamětní kniha obce (1922 – 1945) (1951), kniha č. 1
Základní devítiletá škola Bohumilice, Školní kronika I (1880 – 1928), kniha č. 1.
Základní devítiletá škola Bohumilice, Školní kronika II (1928 – 1940), kniha č. 2.
Základní devítiletá škola Bohumilice, Školní kronika III (1940 - 1967), kniha č. 3.
Základní devítiletá škola Bohumilice, Školní kronika IV (1967 – 1982), kniha č. 4.
Základní devítiletá škola Onšovice, Školní kronika I (1881 – 1940), kniha č. 1.
Základní devítiletá škola Onšovice, Školní kronika II (1968 – 1972), kniha č. 2.
Základní devítiletá škola Výškovice, Školní kronika I (1904 – 1939), kniha č. 1.
Základní devítiletá škola Výškovice, Školní kronika II (1939 – 1949), kniha č. 2.

Archiv Českobudějovického biskupství

Seznam kněží českobudějovické diecéze, s. 222.

Mateřská škola Bohumilice

Kronika ZŠ Bohumilice (1991 – 2009)

Obecní úřad Bohumilice

Pamětní kniha obce Bohumilice II (1958 – 1989)
Pamětní kniha obce Bohumilice III (1990 – dosud)
Kronika obce Bohumilice na Šumavě, Josef Staněk

Obecní úřad Bošice

Pamětní kniha obce Bošice II (1976 – 1989)

Pamětní kniha obce Bošice III (1990 – 2000)

Farní úřad Čkyně

Farní kronika Bohumilice I (1736 – 1995)

Farní kronika Bohumilice II (1996 – dosud)

LITERATURA

BARTOŠ, Josef, *Metodické a metodologické problémy dějin obcí*, Historický časopis 33, 1985, s. 726 – 740.

BARTOŠ, Josef, *Od historické vlastivědy k regionálním dějinám*, in: Rodná země (Sborník k 100. výročí Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a k 60. narozeninám PhDr. Vladimíra Nekudy, CSc.), Brno 1988, s. 72 – 79.

BARTOŠ, Josef, *Metodické otázky regionálních dějin*, Praha 1981.

BARTOŠ, Josef, *Pojetí regionu v historiografii*, AUPO-FPh-H 27, 1996, s. 129 – 131.

BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš, *Regionální dějiny – stav problémy a výhledy*, AUPO-FPh-H 29, 2000, s. 21 – 38.

BŮŽEK, VÁCLAV, *Regionální dějiny v České republice. Stav a perspektivy bádání s důrazem na raný novověk*, in: VIII. sjezd českých historiků, Hradec Králové 2000, s. 33 – 47.

BŮŽEK, V., *Region v historickém diskurzu*, JSH 72, 2003, s. 5 -12.

BRICHTOVÁ, Jaroslava, *Národní jednota pošumavská a její působení na území současného okresu Tachov*, diplomová práce, ZČU, Plzeň 2011, s. 24.

BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš, *Regionální dějiny: pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004.

CUKR, Jiří, *Pohled na události let 1900-1950 v městysi Ledenice na základě komparace zápisů v obecních, farních a školních kronikách*, diplomová práce, FF JU, Č. Budějovice 2010.

CUKR, Jiří, *Vývoj obecního kronikářství v Ledenicích*, bakalářská práce, FF JU, Č. Budějovice 2008.

FANTOVÁ, Kateřina, *Pamětní kniha města Kozlany 1620 – 1719*, bakalářská práce, FF JU, Č. Budějovice 2012.

- FASORA, Lukáš – MALÍŘ, Jiří – HANUŠ, Jiří (edd.), *Člověk na Moravě v 19. století*, 2. vydání, Brno 2008.
- FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří – VYKOUPILOV, Libor (edd.), *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*, Brno 2006.
- FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří – NEČASOVÁ, Denisa (edd.), *Člověk na Moravě ve druhé polovině 20. století*, Brno 2011.
- GINZBURG, Carlo, *Sýr a červi. Svět jednoho mlynáře kolem roku 1600*, Praha 2000.
- GRULICH, Josef, *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*, Praha 2007.
- GRULICH, Josef, *Venkovan*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 166 – 189.
- GRULICH, Josef, *Struktura jihočeských venkovských a městských domácností v 16. a 17. století* (příspěvek k dějinám sociální každodennosti poddaných v období raného novověku), *Historická demografie* 23, 1999, s. 31 – 84.
- GRULICH, Josef, *Hmotná kultura a projevy mentality venkovské společnosti (jižní Čechy, 17.-18. století)*, *Český lid* 96, 2009, s. 1 – 34 (spoluautor Pavel Matlas).
- HLAVOVÁ, Jana, *Historie farnosti Vlachovo Březí v 17. a 19. století*, diplomová práce, FF JU, Č. Budějovice 2009.
- HLAVOVÁ, Jana, *Nejstarší pamětní kniha farnosti Vlachovo Březí (1731 – 1811)*, bakalářská práce, FF JU, Č. Budějovice 2010.
- HOMOLKOVÁ, Eliška, *Pamětní knihy fary Němčice 1759 – 1939*, bakalářská práce, FF JU, Č. Budějovice 2011.
- HOSNEDL, Jiří – ADAMEC, Vladimír, *Československo A – Z. Průvodce na cesty*, Bratislava 1983, s. 32.
- HROMÁDKA, Tomáš, *Kroniky*, Praha 2006.
- HUDEČKOVÁ, H – LOŠŤÁK, M. – ŠEVČÍKOVÁ, A., *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova* (skripta PEF ČZU v Praze), Praha 2006.
- JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 2007, s. 275.
- JELÍNEK, Eduard – KLEPL, Jan – NUHLÍČEK, Josef, *Příručka pro kronikáře*, Praha 1956.
- KAŠIČKA, František – NECHVÁTAL, Bořivoj, *Tvrze a hrádky na Prachaticku*, Prachatice 1990, s. 104.

- KADEŘÁBKOVÁ, Jaroslava – MATES, Pavel – POSTRÁNECKÝ, Josef – WOKOUN, René, *Úvod do regionálních a správních věd*, Praha 1996.
- KADEŘÁBKOVÁ, Jaroslava – TRHLÍKOVÁ, Jaroslava, *Region a regionální vědy* (Vybrané sociální, kulturní a environmentální aspekty), Praha 2008.
- KOUBA, Jaromír, *Na pomoc začínajícím kronikářům*, Praha 1996.
- KUTHAN, Jiří, *Středověká architektura v jižních Čechách do poloviny třináctého století*, České Budějovice 1976, s. 186.
- KUTNAR, František, *Lidová kultura pamětní a písmácká*, Rmen jaro 1995, s. 3 – 7.
- LADURIE Le Roy, E, *Masopust v Romansu*, Praha 2001.
- LADURIE Le Roy, E, *Montaillou, okcitánská vesnice 1294 – 1324*, Praha 2005.
- LENDEROVÁ, Milena – DOUŠOVÁ, Hana – JIRÁNEK, Tomáš, *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století. I. díl, Dějiny hmotné kultury*, Pardubice 2001.
- LENDEROVÁ, Milena – MACKOVÁ, Marie – BEZECNÝ, Zdeněk – JIRÁNEK, Tomáš, *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století. II. díl, Život všední a sváteční*, Pardubice 2005.
- LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie: *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*, Praha 2009.
- LENDEROVÁ, M., *Region, regionalismus a regionalizace*, Sociologický časopis 28, 1998, č. 4, s. 554 – 557.
- MACKOVÁ, Marie, *Renesance regionální historiografie* (O hledání identity), in: J. V. Šimák a poslání regionální historiografie v dnešní době, 1996, s. 129 – 131.
- MAREŠ, František – SEDLÁČEK, Jan, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Prachatickém*, Praha 1913, s. 5.
- MATES, Pavel – WOKOUN, René, *Malá encyklopedie regionální a veřejné správy*, Praha 2001.
- MICHLOVÁ, M., *Protektorát aneb česká každodennost 1939 – 1945*, Řitka 2012.
- MYŠKA, Milan – ZÁŘICKÝ, Aleš (edd.), *Člověk v Ostravě v XIX. století*, Ostrava 2007.
- NAUŠ, Bohuslav – NOVOTNÁ, Helena – ZÁVESKÝ, Aleš, *Průvodce naučnou stezkou „Sudslavický okruh“*, Prachatice 1977, s. 34.
- NAVRÁTIL, Ivo (ed.), *J. V. Šimák a poslání regionální historiografie v dnešní době*. (Sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 10. – 11. května 1996 v Turnově a na Hrubé Skále), Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 2, Semily 1996.

- NOVÁK, Pavel, *Dějiny hmotné kultury a každodennosti českého venkova 19. a první poloviny 20. století*, Praha 2007.
- NĚMEC, Jan, *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*, Praha 2003, s. 76.
- OBERFALCER, Eduard, *Turistický průvodce historií i přírodou. Pošumaví 2*, Strakonice 2007.
- PETRÁŇ, Josef a kol., *Dějiny hmotné kultury I-II, Kultura každodenního života od 16. do 18. století*, Praha 1997.
- PETRÁŇ, Josef, *Dvacáté století v Ouběnicích. Soumrak tradičního venkova*, Praha 2009.
- PETRÁŇ, Josef, *Příběh Ouběnic*, Praha 2001.
- PUBAL, Václav, *Kroniky a kronikáři*, Praha 1985.
- ROBEK, Antonín – NAHODIL, Otakar, *České lidové kronikářství*, Praha 1960.
- ROBEK, Antonín – PUBAL, Václav, *Píšeme kroniku*, Praha 1963.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady zámky a tvrze království českého 11*, Praha 1997, s. 143.
- STANĚK, Libor, *Pamětní kniha farního úřadu Malenice (1734 – 1945)*, bakalářská práce, FF JU, Č. Budějovice 2010.
- STANĚK, Libor, *Pamětní knihy farnosti Volyňského vikariátu 17. – 19. stol. ve vzájemné komparaci*, diplomová práce, FF JU, Č. Budějovice 2011.
- STARÝ, Václav, *Památky Prachaticka a Vimperska*, Prachatice 1969, s. 9.
- SÝKOROVÁ, E., *Regionální výzkum a jeho využití v praxi*. (Materiály z konference konané v Muzeu Dr. B. Horáka v Rokycanech dne 26. – 27. 8. 2000 u příležitosti 95. výročí zpřístupnění muzejních sbírek veřejnosti), Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Hist. č. 9, 2000.
- ŠOTNAROVÁ, Lidmila – KAŠUBOVÁ, Marie – GOŠOVÁ, Růžena, *Jak vést kroniku*, Brno 2006.
- TEPLÝ, František, *Z dějin boubínské podlesí*, Strakonice 1940, s. 5.
- TŘÍSKA, Karel, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha, 1986, s. 24.
- VOREL, Petr, *Základy historické regionalistiky*, Pardubice 2005.
- VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla, *Jak se žilo za časů Františka Josefa*, Praha 1996.
- WAGNEROVÁ, Miluše, *Farní kronika Olešnice (1787 – 1887)*, bakalářská práce, FF JU, Č. Budějovice 2008.
- WAGNEROVÁ, Miluše, *Historie farnosti Olešnice na konci 18. a v průběhu 19. století*, diplomová práce, FF JU, Č. Budějovice 2009.

WOKOUN, René, *Teorie regionu*, in: Úvod do regionálních a správních věd, 1996, s. 27 – 35.

WOKOUN, René, *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*, Praha 2001.

WOKOUN, René – MATES, Pavel – KADEŘÁBKOVÁ, Jaroslava, *Základy regionálních věd a veřejné správy*, Plzeň 2011.

ZÁLOHA, Jiří, *Šumava od A do Z*, České Budějovice 1972.

ZWETTLER, Otto, *Historicko-geografický obraz jižních Čech 1900 – 1914*, Brno 1984.

ENCYKLOPEDIIE

Ottův slovník naučný – online verze na <http://nigger.wz.cz/1608.PDF>

PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, díl 1, A - H*, Praha 1954, s. 114

INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://digi.ceskearchivy.cz/>

<http://digi.ceskearchivy.cz/DA?lang=cs&menu=0&doctree=1kiobf>

<http://digi.ceskearchivy.cz/DA?lang=cs&menu=0&doctree=1kiobg>

<http://digi.ceskearchivy.cz/DA?lang=cs&menu=0&doctree=1kiovyb&id=131>

<http://digi.ceskearchivy.cz/DA?lang=cs&menu=0&doctree=1kiovyb&id=132>

<http://digi.ceskearchivy.cz/DA?lang=cs&menu=0&doctree=1kioon>

<http://digi.ceskearchivy.cz/DA?lang=cs&menu=0&doctree=1kiosm>

<http://www.bcb.cz/> (staženo 25. 9. 2012)

<http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/BOHUMILICE>,

<http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/CKYNE>,

<http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/MALENICE>,

<http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/SVATA-MARI>,

<http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/VACOV>,

<http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/VIMPERK>,

<http://www.bcb.cz/Katalog/Farnosti/Farnost/ZDIKOVEC>

www.statnisprava.cz – Seznam městských a obecních úřadů okresu Prachatice (staženo 25. 9. 2012).

<http://www.cuzk.cz/> - Stránky státní správy zeměměřičství a katastru (staženo 10. 4. 2013).

http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEB_CUZZK_ID:608513;

http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEB_CUZZK_ID:608548;

http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEB_CUZZK_ID:782149;

http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEB_CUZZK_ID:624284;

http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEB_CUZZK_ID:763900;

http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEB_CUZZK_ID:624268;

http://www.cuzk.cz/Dokument.aspx?AKCE=META:SESTAVA:MDR002_XSLT:WEB_CUZZK_ID:606375

<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zpravy-recenze/nove-zrekonstruovana-naucna-stezka-sudslavicky-okruh-v-posumavi.html> (staženo 10. 12. 2012).

<http://www.vimperk.cz/142/cz/normal/historie-vimperka/#.UMYIxIOCDnF> (staženo 10. 12. 2012).

http://www.strakonice.cz/vos_sps_volyne/page7.htm (staženo 6. 10. 2012).

<http://nigger.wz.cz/1608.PDF> Ottův slovník naučný – online verze (staženo 6. 10. 2012).

<http://casopis.farnostprachatice.cz/rubriky-casopisu/kostely-naseho-vikariatu/bohumilice> (staženo 5. 10. 2012).

<http://sumavskecyklotrasy.euweb.cz/cyklotrasa16.htm> (staženo 5. 10. 2012).

<http://home.tiscali.cz/sokazr/kroniky/skolni.doc> (staženo 15. 2. 2013).

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Onšovice_\(Čkyně\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Onšovice_(Čkyně)) (staženo 23. 2. 2013).

<http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=133040&oCisOb=550167&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=23.02.2013&Limit=25> (staženo 23. 2. 2013).

OSTATNÍ

Bohumilická alej a její okolí, ZO ČSOP Šumava 2012 (Leták vydaný k otevření aleje 5. 10. 2012 v rámci programu Blíž přírodě).